

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

NURETTİN TOPÇU’NUN ESERLERİNDE
SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDAKİ
DEĞERLERE YER VERİLME DURUMU

Yüksek Lisans Tezi

Büşra AKAR

Danışman

Prof. Dr. Erdal AKPINAR

Erzincan/2021

TEZ BİLDİRİMİ

“Nurettin Topçu’nun Eserlerinde Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlere Yer Verilme Durumu” adlı tezim tarafımca intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.01.09.2021

Büşra AKAR

NURETTİN TOPÇU’NUN ESERLERİNDE SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDAKİ DEĞERLERE YER VERİLME DURUMU

Büşra AKAR

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve
Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Bilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2021

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Erdal AKPINAR

ÖZET

Değerler, birlikte yaşamının ve toplum hayatının temel unsurlarıdır. Değerler eğitimi, bir toplumun sağlıklı bir şekilde varlığını koruması ve sürdürmesi bakımından stratejik bir öneme sahip olup, pek çok ülkede eğitim sisteminin merkezine oturmuştur. İlk çocukluk evresinden itibaren aile ve sosyal çevrede başlayan bu eğitim, sonraki yıllarda örgün eğitim kurumlarında devam eder. Değerler eğitimi okullarda öğrencilere ağırlıklı olarak sosyal bilgiler derslerinde öğretilmektedir. Bunun nedeni, değerler eğitimi ile sosyal bilgiler programlarının amaç ve içerik bakımından birbiriyle büyük ölçüde örtüşmesidir. Bu araştırmada, Cumhuriyet Dönemi’nin en önemli fikir ve hareket adamlarından biri olan Nurettin Topçu’nun görüşleri, sosyal bilgiler programında yer alan değerler açısından incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın amacı, Türk toplumunu ve Türk eğitim sistemini bilimsel olarak en iyi analiz eden aydınlarımızın başında gelen Topçu’nun eserlerinden hareketle, değerler eğitimine katkı sağlamaktır. Araştırma nitel olup, Topçu’nun konuyla doğrudan ilişkili kitapları doküman analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu kitaplar; Kültür ve Medeniyet, Türkiye’nin Maarif Davası ve İsyân Ahlakı’dır. Araştırma bulgularına göre, sosyal bilgiler programında işlenen değerlerin pek çoğu, doğrudan veya dolaylı olarak Topçu’nun kitaplarında yer almaktadır. Söz konusu kitaplarda kök ve alt değerlere çok çeşitli boyutlarda yer verilmekte olup, toplamda 324 adet bulguya rastlanmıştır. Dolayısıyla Topçu’nun eserlerinin değerler eğitimi açısından oldukça zengin bir

içeriğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Sonuç olarak, sosyal bilgiler ve değerler eğitimi konularının öğretiminde Topçu'nun görüşlerinden ve eserlerinden daha fazla yararlanılması yararlı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, Nurettin Topçu, Sosyal bilgiler, Türkiye'nin Maarif Davası.

THE VALUES IN THE SOCIAL STUDIES PROGRAM ARE INCLUDED IN NURETTİN TOPÇU'S WORKS

Büşra Akar

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences, Department of
Turkish and Social Studies Education**

Master's Thesis, September 2021

Thesis Advisor: Prof. Dr. Erdal AKPINAR

ABSTRACT

Values are the basic elements of living together and social life. Values education has a strategic importance in terms of preserving and sustaining the existence of a society in a healthy way and has been at the center of the education system in many countries. This education, which started in the family and social environment from the first childhood stage, continues in formal education institutions in the following years. Values education is taught to students in schools mainly in social studies courses. The reason for this is that values education and social studies programs overlap to a large extent in terms of purpose and content. In this research, the views of Nurettin Topçu, one of the most important intellectuals and movements of the Republican Period, were tried to be examined in terms of the values in the social studies program. The aim of the research is to contribute to the education of values, based on the works of Topçu, who is one of our intellectuals who best analyze the Turkish society and the Turkish education system scientifically. The research is qualitative and Topçu's books directly related to the subject were analyzed by document analysis method. This books; Culture and Civilization are Turkey's Education Case and Rebellion Ethics. According to the research findings, most of the values covered in the social studies program are directly or indirectly included in Topçu's books. Root and sub-values are given in a wide variety of dimensions in the aforementioned books, and a total of 324 findings were found. Therefore, it is possible

to say that Topçu's works have a very rich content in terms of values education. As a result, it will be beneficial to benefit more from Topçu's views and works in the teaching of social studies and values education.

Keywords: Values Education, Nurettin Topcu, Social Studies, Turkey's Education Case

ÖN SÖZ

Güçlü, mutlu, üretken ve birlikte yaşama bilinci yüksek bir toplumun varlığı başarılı bir değerler eğitimiyle yakından ilişkilidir. Bu kapsamda milli eğitim sisteminin temel amaçlarından biri, Türk Milletinin milli ve manevi değerlerini içselleştirmiş yeni nesiller yetiştirmektir. Tarafımızdan yapılan bu yüksek lisans çalışmasında, Cumhuriyet Döneminin en önemli aydınlarından ve dava adamlarından biri olan Nurettin Topçu'nun eserleri değerler eğitimi açısından incelenmektedir. Çalışmanın Topçu'nun genelde eğitim, özelde ise sosyal bilgiler eğitimi camiası tarafından daha iyi tanınmasına ve değerler eğitimi literatürüne katkı sağlayacağına olan inancımız tamdır.

Tez konusunun belirlenmesinden, araştırma ve yazımına kadar geçen uzun süreçte pek çok kişinin yardımı oldu. Hiç şüphesiz bunların başında danışmanım gelir. Çalışmanın tüm aşamalarında bana rehberlik eden, desteğini ve sabrını esirgemeyen, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum kıymetli Hocam ve Danışmanım Prof. Dr. Erdal AKPINAR'a şükranlarımı arz ediyorum.

Ayrıca araştırma sürecinde zaman zaman görüşlerine başvurduğum, sorularıma cevap aradığım başta Doç. Dr. İhsan ÜNLÜ ve Dr. Öğretim Üyesi Z. Fatih İNEÇ olmak üzere, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesindeki tüm hocalarıma ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Son olarak, bu süre zarfında yardımlarını esirgemeyen birlikte görev yaptığım öğretmen arkadaşlarıma ve manevi desteğini her daim yanımda hissettiğim aileme minnetlerimi sunuyorum. Araştırmanın, başta sosyal bilgiler eğitimi camiası olmak üzere, değerler eğitimi alanında okuyan ve araştıran herkese yararlı olmasını temenni ediyorum.

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLolar DİZİNİ.....	X
I. GİRİŞ.....	1
A. Problem Durumu.....	2
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
II.BÖLÜM	4
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	4
A. Sosyal Bilgiler ve Değerler Eğitimi	4
1. Değerlerin Genel Özellikleri.....	7
2. Değerlerin Sınıflandırılması	8
3. Değerler Eğitiminin Yeri ve Önemi.....	10
B. Büyük Bir Aydın, Eğitimci ve Dava Adamı: Nurettin Topçu.....	13
1. Hayatı ve Eserleri.....	13
2. Kişiliği ve Fikirleri.....	16
III. BÖLÜM.....	22

YÖNTEM	22
A. Araştırma Modeli	22
B. İncelenen Eserler	24
C. Veri Toplama Aracı.....	25
Ç. Veri Toplama Süreci	26
D. Verilerin Analizi	26
E. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	27
IV. BÖLÜM.....	28
BULGULAR.....	28
A. Nurettin Topçu'nun Eserlerinde Kök ve Alt Değerlere Yer Verilme	
Durumuna İlişkin Bulgular.....	28
1. Adalet Değerine İlişkin Bulgular	28
2. Dostluk Değerine İlişkin Bulgular	31
3. Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular	32
4. Öz Denetim Değerine İlişkin Bulgular	33
5. Sabır Değerine İlişkin Bulgular	35
6. Saygı Değerine İlişkin Bulgular.....	36
7. Sevgi Değerine İlişkin Bulgular.....	39
8. Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular	42
9. Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular.....	50

10. Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular	59
11. Estetik Değerine İlişkin Bulgular	61
12. Eşitlik Değerine İlişkin Bulgular	67
13. Bilimsellik Değerine İlişkin Bulgular	69
14. Dayanışma Değerine İlişkin Bulgular	72
15. Aile Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgular	77
16. Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular	79
17. Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular	82
18. Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular	83
19. Tasarruf Değerine İlişkin Bulgular	88
20. Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular	89
21. Barış Değerine İlişkin Bulgular	94
VI. SONUÇ	96
KAYNAKÇA	101
EKLER	106

TABLolar DİZİNİ

		Sayfa No
Tablo 1	Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler	4
Tablo 2	4.Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler	5
Tablo 3	5.Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler	5
Tablo 4	6.Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler	6
Tablo 5	7.Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler	6
Tablo 6	Değer Tablosu-Adalet	28
Tablo 7	Değer Tablosu-Dostluk	31
Tablo 8	Değer Tablosu-Dürüstlük	32
Tablo 9	Değer Tablosu-Öz Denetim	34
Tablo 10	Değer Tablosu-Sabır	36
Tablo 11	Değer Tablosu-Saygı	36
Tablo 12	Değer Tablosu-Sevgi	39
Tablo 13	Değer Tablosu-Sorumluluk	42

Tablo 14	Değer Tablosu-Vatanseverlik	50
Tablo 15	Değer Tablosu-Yardımseverlik	59
Tablo 16	Değer Tablosu-Estetik	61
Tablo 17	Değer Tablosu-Eşitlik	67
Tablo 18	Değer Tablosu-Bilimsellik	69
Tablo 19	Değer Tablosu-Dayanışma	72
Tablo 20	Değer Tablosu-Aile Birliğine Önem Verme	77
Tablo 21	Değer Tablosu-Bağımsızlık	79
Tablo 22	Değer Tablosu-Çalışkanlık	82
Tablo 23	Değer Tablosu-Duyarlılık	83
Tablo 24	Değer Tablosu-Tasarruf	88
Tablo 25	Değer Tablosu-Özgürlük	89
Tablo 26	Değer Tablosu-Barış	95

I. GİRİŞ

Değerler, insan davranışlarının belirlenmesinde ve gelişiminde gerekli temel ilkeler bütünüdür. İnsan olmanın en önemli kaidelerinden biri olan değerler, günümüz eğitim anlayışının önemli bir konusu haline gelmiştir. Bu bilinçle son yıllarda değer eğitimi ile ilgili birçok araştırma yapılmaktadır. Özellikle 2004 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders programları kapsamında yapmış olduğu çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların amacı, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili bilgi, beceri ve değerler kazandırmaktır. Bunlar, “Eğitimde 2023 Vizyonu” kapsamında 18. Milli Eğitim Şurasında “Spor, Sanat, Beceri ve Değer Eğitimi” başlığı altında geniş bir şekilde ele alınmıştır; MEB'nin; “Değerler eğitime, okul öncesinden başlayarak yaygın eğitim dâhil olmak üzere eğitim öğretimin her kademesinde, tüm dersler ve okul kültürü içerisinde yer verilmeli ve bu konuda öğretmen, yönetici, öğrenci, aile ve çevre ile iş gidilmeli, farkındalık oluşturulması için kitle iletişim araçlarından faydalanılması amacıyla gerekli düzenlemeler yapılmalıdır” kararı bu durumu açıkça ortaya koymaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Değerler, eğitim programlarının hem açık, hem de örtük amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan en önemli unsurlardır. Değer eğitimi okullarda planlı ve sistematik öğrenme etkinlikleri ile gerçekleştirilebilirken, okulda ve sınıfta oluşan öğretmenin neyi iyi, neyi kötü olarak tanımladıkları bireyler için örtük değer eğitimi oluşturmaktadır.

Cumhuriyet döneminin özgün şahsiyetlerinden olan Nurettin Topçu, eğitim ve değerler konusunda farklı fikirler ortaya atmış bir düşünürdür. Topçu, esasen toplumsal sorunların kültür ve eğitim kaynaklı olduğu görüşündedir. Bu konudaki görüşlerini çeşitli vesileler ile dile getirmiştir. Ahlak eğitime verdiği önemi, pek çok makale ve kitabında görmek mümkündür. Özellikle değerler ve değerler eğitimi onun en önemli ilgi alanlarından biridir.

“Nurettin Topçu’yu değer eğitimi alanında araştırmaya değer kılan, farklı alanlarda pek çok eser ortaya koymasıdır. Nurettin Topçu Sosyoloji, Psikoloji, Felsefe, Ahlak ve Mantık adlı ders kitapları ve eğitimden demokrasiye, kültürden ekonomiye

kadar geniş bir yelpazede yazdığı eserlerle sosyal bilimlere büyük katkı sağlamış bir entelektüeldir ” (Çelik, 2016). Nurettin Topçu’nun sosyal bilimlere olan katkısını daha iyi anlamak için, sosyal bilimlerin temel prensiplerini kavramak gerekir.

Sosyal bilimler farklı disiplinlerin bir arada bulunduğu oldukça geniş bir içeriğe sahiptir. Tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, siyaset, iletişim, vb. disiplinler sosyal bilimlerin içeriğini oluşturmaktadır. Bu disiplinlerin ilgilendikleri konular ise, insanların birbirleriyle ve çevreleriyle kurdukları ilişkilerdir. Sosyal bilimlerin elde ettiği bilgiler, insan ve toplum hayatını etkileyen unsurlar içermektedir. Üretilen bilgiler bir arada yaşamın kurallarını temel almaktadır. İnsanların yararına bilgiler üreten sosyal bilimlere ait tüm bilgi, beceri ve değerler sistemli ve planlı etkinlikler yoluyla öğrenciye kazandırılması için en etkili yol ise eğitimidir. Sosyal bilgiler, temel değerlerin yeni nesillere aktarılmasına ve öğretilmesine yönelik dikkate değer bir işleve sahiptir. Bu çalışmada, Nurettin Topçu’nun görüşleri sosyal bilgiler programında yer alan değerler açısından incelenmiş ve analiz edilmiştir.

A. Problem Durumu

Değerler eğitimi son yıllarda Türkiye’de sıklıkla işlenen konular arasında yer alır. Değerler ile ilgili merkezler kurulmakta, akademik yayınlar yapılmaktadır. Ayrıca ulusalın yanında, uluslararası platformlarda da değerler eğitimi eksenli konulara daha fazla yer verilmektedir. Tarafımızdan değerler eğitimi alanında yapılan bu araştırmada, sosyal bilgiler programlarındaki değerler, Nurettin Topçu’nun görüşleri açısından incelenmekte ve analiz edilmektedir.

Bu araştırmada “Sosyal bilgiler dersi programlarındaki değerlere Nurettin Topçu’nun eserlerinde yer verilme durumu nedir? ” sorusuna cevap aranmaktadır.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Değerler, bir toplumu oluşturan bireylerin bir arada yaşama kültürüne bağlı olarak ortaya çıkar; süreç içerisinde değişir ve gelişirler. Toplumsal yaşamın temel unsurları olup, insanlık tarihi boyunca tüm eğitim sistemlerinin omurgasını oluşturmuşlardır.

Yeni nesillerin topluma uyumu ve ahlaklı bireylerin yetiştirilmesi diğer milletler yanında, Türkler için de hayati bir öneme haiz olagelmıştır. Sosyal bilgiler, toplumsal konuları ve sorunları merkeze alan bir ders olması dolayısıyla, değerler eğitimi açısından son derece önemlidir. Bu nedenle yakın geçmişte aramızdan ayrılan ve değerler eğitimi alanında önemli görüşleri olan bir Türk aydınının bakış açısının, sosyal bilgiler eğitimi süzgecinden geçirilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Topçu, batı ve doğu medeniyetlerini iyi bilen, orijinal düşünce ve görüşlere sahip bir aydınıdır. Tüm bu özelliklerin yanında uzun yıllar öğretmenlik yapmış, yani fiilen eğitim öğretim uygulamalarının içerisinde bulunmuş bir eğitimcidir. Bu çalışma, hem Nurettin Topçu'nun düşünce ve görüşlerinin sosyal bilgiler eğitimi camiası tarafından daha iyi tanınmasına, hem de değerler eğitimi konularının derinlik ve nitelik kazanmasına vesile olacaktır. Bu bağlamda araştırma, sosyal bilgiler eğitimine farklı bir bakış açısı kazandıracak olması nedeniyle önemlidir. Nurettin Topçu'nun değerler eğitimine bakış açısını analiz edebilmek açısından eğitim ile ilgili görüşlerini tam olarak yansıttığı düşünülen Türkiye'nin Maarif Dâvası, İsyân Ahlâkı ile Kültür ve Medeniyet isimli eserleri incelenmiştir.

II. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

A. Sosyal Bilgiler ve Değerler Eğitimi

“Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla olumlu değişimler meydana getirme süreci olarak tanımlanan eğitim, yapısı gereği sistematiktir. Yani çağdaş anlamda eğitim, bir sistemdir” (Akpınar, 2003: 14). Bu sistem içerisinde bireye kazandırılmak istenen bilgi, beceri, değer ve davranışların aynı ve benzer temalara sahip olanları farklı dersler etrafında toplanmıştır. Söz konusu derslerden biri ise sosyal bilgilerdir. Bu ders, devletler ve toplumlar için büyük öneme sahiptir. Sosyal bilgiler dersinde öğrenciler, değerleri öğrenmek ve hayata hazırlanmak suretiyle etkin vatandaş olmaktadır.

Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin ortaya çıkardığı bilgileri disiplinler arası bir yaklaşım ile ele alan ve bu öğrencilere her türlü yolla kazandırmayı amaçlayan bir müfredat olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşamla iç içe olan ve uygulamada toplumsal konulara yer veren sosyal bilgiler dersinin amacı kendisini ve içinde yaşadığı kültürü tanıyan, toplumsal sorunlara duyarlı, demokrasi bilinci kazanmış, görev ve sorumluluklarının bilincinde olan vatandaş yetiştirmektir. Etkin bir vatandaş yetiştirmek amacıyla olan sosyal bilgiler öğretim programının yapısının unsurlarından birisi de, değerlerdir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında aşağıdaki değerler yer almaktadır.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Adalet	Aile Birliğine Önem Verme
Bağımsızlık	Barış
Bilimsellik	Çalışkanlık
Dayanışma	Duyarlılık
Dürüstlük	Estetik
Eşitlik	Özgürlük
Saygı	Sevgi
Sorumluluk	Tasarruf
Vatanseverlik	Yardıms severlik

(MEB, 2018)

Sosyal bilgiler öğretim programında değerler eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. Her öğrenme alanında bireye aktarılması hedeflenen doğrudan verilecek değerler, programda detaylı olarak belirtilmiştir. Sınıf düzeylerine göre öğrenciye kazandırılacak değerler öğretim programından faydalanılarak tablolaştırılmıştır.

Tablo 2. 4. Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler

Doğrudan Verilecek Değer	Öğrenme Alanı
Saygı, Sorumluluk	Birey ve Toplum
Aile birliğine önem verme, Kültürel mirasa duyarlılık, vatanseverlik	Kültür ve Miras
Doğal çevreye duyarlılık	İnsanlar, Yerler ve Çevre
Bilimsellik, Doğal çevreye duyarlılık	Bilim Teknoloji ve Toplum
Sorumluluk, Tasarruf	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Sorumluluk, Bağımsızlık	Etkin Vatandaşlık
Kültürel mirasa duyarlılık, Saygı	Küresel Bağlantılar

(MEB, 2018)

Tablo 3. 5. Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler

Doğrudan Verilecek Değer	Öğrenme Alanı
Bilimsellik, Aile birliğine önem verme, Sorumluluk	Birey ve Toplum
Estetik, Kültürel mirasa duyarlılık	Kültür ve Miras
Doğal Çevreye Duyarlılık, Dayanışma	İnsanlar, Yerler ve Çevre
Dürüstlük, Çalışkanlık, Bilim Etiği	Bilim Teknoloji ve Toplum
Sorumluluk	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Özgürlük, Bağımsızlık	Etkin Vatandaşlık
Kültürel Mirasa Duyarlılık	Küresel Bağlantılar

(MEB, 2018)

Sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde 4. ve 5. sınıfta bireylere kazandırılması gereken değerlerin genişleyen bir içerik ile bir sonraki kademelerde de verildiğini görmekteyiz.

Tablo 4. 6. Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler

Doğrudan Verilecek Değer	Öğrenme Alanı
Dayanışma, Yardımseverlik	Birey ve Toplum
Kültürel Mirasa Duyarlılık	Kültür ve Miras
Doğal Çevreye Duyarlılık, Vatanseverlik	İnsanlar, Yerler ve Çevre
Bilimsellik	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Doğal Çevreye Duyarlılık, Vatanseverlik Sorumluluk	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Eşitlik	Etkin Vatandaşlık
Kültürel Mirasa Duyarlılık	Küresel Bağlantılar

(MEB, 2018)

Tablo 5. 7. Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler

Doğrudan Verilecek Değer	Öğrenme Alanı
Özgürlük, Sorumluluk	Birey ve Toplum
Kültürel Mirasa Duyarlılık, Estetik	Kültür ve Miras
Özgürlük	İnsanlar, Yerler ve Çevre
Bilimsellik, Özgürlük	Bilim, Teknoloji ve Toplum
Dayanışma, Dürüstlük, Çalışkanlık	Üretim, Dağıtım ve Tüketim
Barış	Etkin Vatandaşlık
Barış, Saygı	Küresel Bağlantılar

(MEB, 2018)

“Değerler, öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerler, hayatımızın olağan akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır” (MEB, 2018). Eğitim, yalnızca akademik açıdan bilgi ve beceri kazandıran bir sistemden ibaret değildir. Eğitim aynı zamanda temel değerleri benimsemiş ve içselleştirmiş bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Eğitim sisteminin ortaya koyduğu bu amaçlara ulaşmada öğretim programlarının rolü oldukça fazladır. Söz konusu programlar; müfredat, kazanımlar, değerler, beceriler, öğrenme-öğretme ortamları, eğitim araç ve gereçleri, ders dışı etkinlikler gibi birçok bileşenden meydana gelmektedir. Değerler ise programın önemli bileşenlerinden biridir. Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardan oluşmaktadır: Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik.

1. Değerlerin Genel Özellikleri

Değer kavramı ile ilgili literatür incelendiğinde farklı tanımlamaların olduğu görülmüştür.

“İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan bu kavram, Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir” (Bilgin, 1995; Baki, 2019: 111). Bir topluluk içerisinde gerekli olduğuna inanılan düşünce topluluğu, inanç biçimleri ve gelecek nesillere aktarılacak istenen temel ahlaki ilkeler bütünüdür. TDK’ye göre “Değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet” olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2011). Sosyal bilgiler programında ise değer; “Bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır” (Milli Eğitim Bakanlığı, [MEB], 2005).

Değer bir toplumu oluşturan üyelerin çoğunluğu tarafından kabul edilen, gerekli olduğuna kanaat getirilen olgu ve inançların toplamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncül’e göre “Değer kavramı genel olarak, bir nesneye, varlığa ya da faaliyete, ruhsal,

ahlaksal, toplumsal açıdan ya da estetik yönden tanınan önem ya da üstünlük derecesi” şeklinde tanımlamaktadır (Öncül, 2000: 281). Çelikkaya ise değeri; “Bir toplumda, bir inanç biçiminde ya da bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul görmüş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya dini kaynaklı her türlü duyuş, davranış, düşünüş, kural ya da kıymetler” olarak tanımlamıştır (Çelikkaya, 1996: 168). “Değerler, toplumun devamlılığını sağlayan ve gelecek nesillere ışık tutan olgulardır. Bu yüzden sağlıklı nesiller yetiştirmek için değerlerin doğru ve etkili öğretilmesi gerekir” (Kantar, 2014: 7-9). Değerlerin yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması toplumun devamlılığının sağlanması elzemdir.

Sosyal yaşantımızı düzenleme rolünü üstlenen değerler, genel ve soyut bir yapıya sahiptir. Değerlerin sosyal yaşantımıza soyut olarak yansımaları ise toplumsal norm ve toplumsal kurallar ile olur. Dürüst bir yaşama yön veren değerler, varılmak istenen idealler olarak adlandırılabilir. Değerler içinde yaşanan toplum için gerekli olduğuna inanılan ve nesiller boyunca aktarılmak istenen olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan değerler, toplum içerisinde nasıl davranmamız gerektiğini belirten unsurlardır. Değerler bir topluma özgü ve o toplum tarafından gerekli ve faydalı olduğuna inanılan, bu sebeple kendilerinden sonra gelecek nesillere aynı öğretileri aktarmayı amaçladıkları ortak davranış kalıplarıdır. “Değerler, toplumun hedeflediği, arzu ettiği, beklenti içerisinde olduğu güzel tutum ve davranış biçimleridir. Toplumsal bakımdan birleştirici ve bütünleştirici unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu duruma toplumsal boyutta baktığımızda değerlerin birleştirici özelliği gözler önüne serilmektedir. Bu bağlamda değerler bireylerin, grup ya da toplumlar tarafından önem verilen, toplumun çoğunluğu tarafından kabul gören, beğenilen unsurlar olarak tanımlanabilir” (Haralambos, 1987: 6).

2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değer kavramının pek çok farklı özellikler bakımından sınıflandırıldığı görülmektedir. Bunun en önemli nedeni değerlerin çok çeşitli alanlar ile ilişkili olmasıdır. Bu çerçevede Nelson, Rokeach, Spranger ve Schwartz tarafından yapılan sınıflandırmaların alan yazında çok daha fazla kabul gördüğü anlaşılmaktadır.

Nelson değerleri üç gruba ayırmıştır. Bireysel değerler; bireyin kişisel tercihleri ile ilgili değerlerdir. Grup değerleri, grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Sosyal değerleri ise bireyin mevcut toplumsal yapı içerisinde varlığını sürdürmesine yardımcı olan değerlerdir. Buna göre bireysel değerler; seçim yapmada ve satın alınan ürünlerde, hobilerde olduğu gibi diğer kişisel tercihlerle ilişkilidir (Michaelis, 1988; Yazıcı, 2006: 502).

Rokeach ise değerleri; temel (terminal) değerler ve araç (instrumental) değerleri olmak üzere iki gruba ayırır (Rokeach, 1973; Çalışkur, Demirhan & Bozkurt, 2012: 222). Temel değerler, ulaşmak istenen hedefleri ifade eder. Bunlar; başarı, özgür seçim, eşitlik ve erdem gibi değerlerdir. Araç değerleri ise hedefe ulaşmak için ortaya konulan davranışlardır. Cesaret, sorumluluk, gerçeklik, tutku vb. olarak ayrılmaktadır.

“Schwartz ise değerleri; bireysel ve kültürel olmak üzere iki ayrı kategoriye ayırmaktadır. Bireysel düzeydeki değerler, kişilerin yaşamlarını yönlendirmedeki önemlerine göre ele alınırlar. Değerlerin kültürel düzeyde incelenmesindeki amaç ise, toplumun genelinde paylaşılan ve toplumsal normlara dayanan soyut fikirlere ilişkin bilgi üretmektir. Bu iki düzey arasındaki ayırımın nedeni, bireysel düzeyde kişiyi yönlendiren değerler arasındaki güdüsel ilişkilerin kültürel düzeyde aynı özellikleri sergilememesidir” (Schwartz & Smith, 1997; Kağıtçıbaşı & Kuşdil, 2000: 60).

“Toplumun fertlerini birbirine bağlayan ve toplumun devamlılığını sağlayan etmenlerden olan değerler, bir arada yaşayan toplumlarda toplumsal dayanışmayı sağlayarak, toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirlemektedir. Dolayısıyla değerlerde meydana gelen bozulmalar, o toplumun birlik beraberliğine de zarar verebilmektedir” (Yaman, Taflan & Çolak, 2009: 107-108). Toplumsal işleyişin en önemli unsuru olan değerlerin nesilden nesile aktarılmaması gelecek kuşaklar üzerinde toplumsal ayrılıkların, sorunların ve bozulmaların başlamasına neden olacaktır. Bu nedenledir ki değer eğitimi, toplumsal yaşam üzerinde yaşamsal bir öneme sahiptir. Değerler ister sosyal ister bireysel olarak sınıflandırılınsın toplumu oluşturan bireylerin yaşamını doğrudan ve dolaylı etkileyebilir. Değerlerin sınıflandırılması toplum yapısı da göz önüne alınarak ve kendi aralarında hiyerarşik olarak yapılmıştır. Toplumsal işleyişin önemli bir boyutunu meydana getiren değerler

bireylere kazandırılması gereken ahlaki normlar olarak görülmektedir. Bireye değer aktarımının yapılabilmesi içinde değerler eğitimi programların temel unsuru olarak yer almalıdır.

3. Değerler Eğitiminin Yeri ve Önemi

Değerler, toplumu oluşturan bireyler arasında ortak kültürden gelerek kurulmuş bir bağın sonucunda meydana gelen ilkeler toplamıdır. Bu sebeple ortak geçmişe sahip bireyler arasında duyuşsal yönden bakıldığında değerlerin önemi yadsınamaz bir boyutta karşımıza çıkmaktadır. Evrensel değerleri benimsemiş bir toplumun varlığı ise ancak eğitimle mümkün olmaktadır bu sebeple geçmişten günümüze kadar değer ve ahlâk eğitimi tüm eğitim programlarında karşımıza çıkmaktadır. Bugün dünya üzerindeki bütün ülkeler eğitim sistemlerini, kendi milli politika ve hedeflerine göre düzenlemektedir. “Böylece devletler, vatandaşlarının değer ve kültür aktarımı yoluyla birbirlerine bağlılığını ve uyumunu da temin ederler” (Kaya & Akpınar, 2021: 7).

“Eğitim hizmetinin en genel ve belirgin amacı, çocukların ve gençlerin toplum yaşamına sağlıklı bir şekilde uyum sağlamasına yardımcı olmaktır. Kültüre uyumda genel öğretim faaliyetleri yoluyla evrensel, denenmiş ve yerleşmiş değerlerin öğretilmesi amaçlanır. Bunlar, toplumda herkesin öğrenmesi ve bilmesi gereken ortak bilgi, beceri ve ahlaki öğeleri içerir” (Varış, 1988: 26-27). Toplum yaşamına uyum sağlayabilmenin temel koşulu olarak görülen eğitim sürecinde değerlerin bireye kazandırılması ve bu değerleri kazanan bireylerin değerleri içselleştirerek yaşantısına aktarması beklenmektedir.

Toplumun devamlılığın sağlanması, sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi, maddi ve manevi olarak gelişmesi, kalkınması, bilimsel ve teknolojik olarak ilerleyebilmesi sağlıklı, düzenli ve tutarlı bir eğitim politikasının izlenmesine bağlıdır. Günümüzde bireylerin akademik başarısı kadar; dürüstlük, insan ilişkilerine özen gösterme, saygılı olma, ahlaki değerlere uyma, görgü kurallarına uyma, uyumlu iletişim kurma, hoşgörü gibi çağdaş yaşamın vazgeçilmezi olan kavramları kazanabilmesi öne çıkmaktadır. Toplumun sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirebilmesinin ön koşulu olarak akademik başarının yanında, çağdaş yaşamın simgesi olarak görülen değerlerin bireye kazandırılması gerekir. Bireyleri yalnızca

akademik yönden ileri seviyeye taşıyacak nitelikte eğitim vermek, bireyin ruhuna ve toplum hayatına karşı yapılmış bir haksızlıktır (Çakıroğlu, 2013).

“Bir toplumun geleceği, iyi yetişmiş ve sağlam karakterli insanlara bağlıdır. Toplumsal bütünlük ve huzurun sürdürülebilmesi, ancak değerlerin yeni nesillere aktarılması ile mümkündür. Bir davranış ilkesi olarak değerler, kalıtsal olmayıp, yaşanılan deneyimler sonucunda ortaya çıkmaktadır” (Hökelekli, 2010: 7-8). “Değerler toplumun uzun yıllar boyunca bir arada yaşamasına ve bir ahlâk sistemine bağlı olmanın sonucu olarak ortaya çıkmış unsurlardır” (Aydın, 2010: 16). Toplumun huzuru için söz konusu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması önem arz etmektedir.

“Değerler eğitiminde insani değerler yaşantılar ve eylemlerle bağlantılı olup, kişinin ilişkilerinde belirleyici bir rol oynamakta; böylece sevgi, saygı, dürüstlük, güven, özgürlük, doğruluk gibi etik değerlerin korunduğu bir eylem haline gelmektedir” (Kale, 2008: 14). Değerler eğitimi sürecini basit bir şekilde tanımlamak gerekirse; toplum tarafından kabul görmüş değer yargılarını kazandırma işlemidir. Değerler eğitimi, geçmiş programlarda “ahlâk eğitimi” ve “karakter eğitimi” gibi farklı başlıklar altında yer almıştır.

Erarslan’a göre değerler eğitimi; “Öğrencilerin öz güvenlerini, olumlu düşüncelerini ve kişisel sorumluluklarını yerine getirme kapasitelerini güçlendirmektedir. Böylece, öğrenciler etik düşüncelerini ve sosyal sorumluluklarını uygulamada pratiklik kazanırlar. Değerlerin eğitimi sadece genel bağlamda değil, küreselleşme ile birlikte daha geniş bir perspektifte incelenmelidir. Bir toplumun kendi yerel değerlerinin yanı sıra, tüm dünyanın kabul ettiği evrensel değerler eğitimin içinde yer almalı hem aile, hem de okullarda çocuklara aktarılmaya çalışılmalıdır” (Eraslan, 2013). Değerler eğitiminin bireye kazandırdıkları düşünüldüğünde, programlarda daha fazla yer verilmesi gerekliliği ortaya çıkar. Değerler, okulda ve toplumda yapılan etkinlikler yolu ile bireylere kazandırılmaktadır. Bireye kazandırılan değerler, toplum içerisinde insanların birbirleriyle kurduğu iletişimi, çalışma sistemlerini ve verdikleri kararları vb. gibi birçok alanı etkiler.

“Değerler her insanın yaşadığı çevre ve deneyimleri ile yakından ilgilidir. Ebeveynler ve eğitimciler çocuklarına, değerler eğitimi adı altında olmasa da, temel

değerleri öğretmektedirler. Fakat bu eğitim, düzenli ve sistemli bir program dâhilinde olmadığı için, çocukta hangi temel değer ne şekilde geliştiğini anlamak zordur” (Balat & Dağal 2006). Değerler eğitimi öncelikle aile ve çocuğun yakın çevresinde informal bir eğitim olarak başlamaktadır. Bu eğitimi sistemli ve planlı olarak gerçekleştirmek, yanlış gelişen değer tutumlarına müdahale edilmesini kolaylaştıracaktır.

Kantar’a göre “Sosyal bilgiler dersinin öncelikli amacı vatandaş yetiştirmektir. Bu amaç doğrultusunda, değerler eğitimine önem verilmelidir. İyi vatandaşlar yetiştirmek için, öncelikle milli değerlerini benimseyen, evrensel değerleri (barış, insan hakları, demokrasi gibi) destekleyen vatandaşların yetiştirilmesi gerekir. Sosyal Bilgiler dersi, değerler eğitimi bakımından önemlidir” (Kantar, 2014: 31). Okulda öğrencilerin toplumsal yaşama hazırlanması ve istenen değerlerin öğrencilere kazandırılması görevini ilk aşamada Hayat bilgisi dersi, daha sonraki aşamada ise sosyal bilgiler dersi üstlenmektedir. Sosyal bilgiler dersi, öğrencinin içinde yaşadığı topluma uyum sağlayarak sosyalleşmesine yardımcı olur ve onu hayata hazırlar.

“1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan Türk Milli Eğitiminin genel amaçları incelendiğinde, değerlere merkezi bir önem verildiği görülür. Değerlerin eğitim sistemindeki bu yeri, ilköğretim programlarının değiştirilmesi sürecinde korunmuş ve sosyal bilgiler öğretim programında belirgin bir şekilde yapılandırılmıştır. Değerler boyutu sosyal bilgiler öğretim programında kapsamlı bir şekilde ele alınmış ve hangi değerlerin öğrencilere kazandırılacağı, hangi öğrenme alanında ne gibi değerlerin doğrudan verilebileceği, bu süreçte hangi yaklaşımların kullanılabileceği örneklerle açıklanmıştır” (MEB, 2010; Balcı & Yanpar Yelken).

Sosyal bilgiler programında yer alan başlıca kök değerler şunlardır;

- Adalet
- Dostluk
- Dürüstlük
- Öz denetim

- Sabır
- Saygı
- Sevgi
- Sorumluluk
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik

Değerler toplum halinde yaşayan tüm insanlar için önem arz etmektedir. Değerler eğitime ilişkin görüşler incelendiğinde, değerlerin toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir unsurları olduğu görülür. Bir toplumun sağlıklı, huzurlu ve mutlu bir şekilde birlikte yaşabilmesinin temelinde, ortak değerleri kabul etme ve bu değerleri bir eğitim sistemi çerisinde gelecek kuşaklara aktarmak yatar. Bireylerin içinde yetiştiği toplumun ortak bir geçmişten gelen, saygı duyulan, yaşatılmak ve aktarılmak istenen temel ahlaki öğeleri kazanmasının en planlı yolu, eğitimidir. Değer eğitimi ailede informal olarak başlayan bir süreçtir, devam edeceği en uygun kurumlar ise okullardır. Aile ile işbirliği içerisinde öğrenciye kazandırılacak değerler, toplumun geleceğini çok yakından ilgilendirir. Öğrenci değerleri öncelikle ailede kazanır. Bu nedenle programlar değerler eğitiminin işlevini ve önemini dikkate alınarak hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Değerler toplum halinde yaşayan tüm insanlar için önem arz etmektedir. Dolayısıyla etkili bir değer eğitimi, toplumsal yaşam için zorunluluktur.

B. Büyük Bir Aydın, Eğitimci ve Dava Adamı: Nurettin Topçu

1. Hayatı ve Eserleri

“Nurettin Topçu’nun babası Topçuzâde Ahmet Efendi Erzurum’lu, annesi Fatma hanım ise Eğin’li (Kemaliye)’dir. Çok eski ve köklü bir kültür çevresi bulunan Eğin’in Nurettin Topçu’nun karakterinin oluşmasında ve gelişmesinde önemli bir yeri vardır. Ailesi, Topçuzâdeler diye tanınmaktadır. Dedesi Osman Efendi, Erzurum’un Ruslar tarafından işgali sırasında Türk ordusunda topçuluk yapmış olup, bu lâkap oradan gelmektedir. Ailenin tek çocuğu olan Topçuzâde Ahmet Efendi küçük yaşta

yetim kalmış, tahıl alım satımı yaparak ailesinin geçimini sağlamaya çalışır. Daha sonra canlı hayvan ticaretine başlar. Doğu Anadolu'dan ve özellikle de Erzurum'dan topladığı koyunları İstanbul'a götürerek satar ve işini geliştirir. Önce İstanbul'da bir yazıhane tutan, sonra da Tahtakale'de bir han (Erzurum Han) satın alan Ahmet Efendi, İstanbul'a yerleşir. İlk evleri Süleymaniye Deveoğlu Yokuşu Hatap Kapı Sokağı'nda bulunan ahşap bir binadır. Nurettin Topçu ile ağabeyi Hayrettin, bu evde doğmuştur" (Karaman, 1996).

Nurettin Topçu, 7 Kasım 1909'da İstanbul'da doğmuştur. Büyük Reşid Paşa Numune Mektebini 1922 yılında bitirdikten sonra, Vefa İdadisi'nde eğitimine devam etmiştir. İstanbul Erkek Lisesi'nde okuduğu dönemde felsefeye ilgi duymaya başlamış, 1928'de ise bu okuldan mezun olmuştur. Lise eğitimini tamamladıktan sonra kendi çabaları ile yurt dışında öğrenim görmek için sınavlara girmiş, başarılı olmuş ve Fransa'ya gitmiştir. Öncelikle Fransızca öğrenebilmek için Aix Lisesi'ne kaydolan Nurettin Topçu bu dönemde Hareket Felsefesi'nin kurucusu Maurice Blondel ile tanışmıştır. İki yıl sonra Strasburg Üniversitesi'ne geçerek felsefe alanında eğitimini tamamlayan Nurettin Topçu, kendisinden önce Paris'e gelen Ali Fuat Başgil, Remzi Oğuz Arık, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Cevdet Perin, Bedrettin Tuncel, Samet Ağaoğlu, Ömer Lütfi Barkan ve Besim Darkot'la tanışma fırsatı bulmuştur. Bunlardan Remzi Oğuz Arık ve Ziyaeddin Fahri ile memlekete döndükten sonra da iletişimini sürdürmüştür. M. Bondel'i yakından tanıdıkça İslam tasavvufuna, özellikle de vahdet-i vücud felsefesine yönelik ilgisi artmıştır. Avrupa'da öğrenim gördüğü yılları verimli bir şekilde değerlendiren Nurettin Topçu, bu süreçte çok farklı alanlarda kendini yetiştirme ve geliştirme imkânı buldu. Nurettin Topçu'nun bu dönemde almış olduğu sertifikalar;

- Ruhیات ve Bediiyat (Psikoloji ve Estetik, Haziran 1930),
- Umumi felsefe ve Mantık (İkinci Teşrin 1932),
- Muasır sanat tarihi (İkinci Teşrin 1932),
- İctimaiyat ve Ahlak (Haziran 1933),
- İlk zaman sanat ve arkeolojisi (İkinci Teşrin 1933) (Kara, 2009).

“Strasburg’da hazırlamış olduğu ahlâk felsefesiyle ilgili “Conformisme et r  volte” başlıklı tezini üstün bir başarı ile savundu (2 Temmuz 1934). Avrupa’ya tahsile giden Türkler arasında ahlâk üzerine çalışan ilk  ğrenci ve Sarbonne’de felsefe doktorası veren ilk Türk Nurettin Topçu’dur. Tezini bitirdikten sonra Fransa’da kalması yönünde teklifleri kabul etmeyip 1934 yılında Türkiye’ye döndü ve Galatasaray Lisesi’nde felsefe  ğretmeni olarak göreve başladı (29 Eylül 1934). Çocukluk arkadaşı Sırrı Tüzer vasıtasıyla Nakş  Hasib Efendi (Yardımcı) ve Abdülaziz Efendi (Bekkine) ile tanışan Topçu, Abdülaziz Efendi’ye intisap etti. Bu arada baba dostu Hüseyin Avni Ulaş’ın kızı Fethiye Hanımla iki yıl sürecek bir evlilik yaptı. 1935 yılında İzmir Erkek Lisesi felsefe öğretmenliğine tayin oldu” (Kara, 2013: 29).

Nurettin Topçu, kurucusu olduğu Hareket dergisini 1939’dan 1966 yılına kadar aralıklar ile 1966’dan 1975 yılına kadar ise uzun bir süre yayınlamıştır. Hareket dergisinde tarihten psikolojiye, toplumsal konulardan siyasete pek çok alanda düşüncelerini kaleme almıştır.

Nurettin Topçu Hareket Dergisinde yayınladığı ‘ algıcılar Yine Toplandı’ isimli makaleden dolayı soruştırmaya uğrar.  nce Denizli’ye sürgün, ardından da Haydarpaşa Lisesi’ne tayin edilir. Bir süre sonra Vefa Lisesine geçen Nurettin Topçu Vefa Lisesi’nde dört yıl görev yaptıktan sonra sırasıyla İstanbul Erkek Lisesi, Vefa Lisesi, Haydar Paşa Lisesi ve İstanbul Erkek Lisesi gibi çeşitli okullarda tam kırk yıl boyunca öğretmenlik mesleğini icra eder.  ile hayatı denilebilecek sürgün yıllarında fikirlerini olgunlaştırma fırsatı bulur.

Nurettin Topçu faaliyetlerini Türk Kültür Ocağı ve Milliyetçiler Derneği’nde sürdürür, Milli Türk Talebe Birliği, Aydınlar Ocağı ve Türkiye Milli Kültür Vakfı’nın faaliyetlerine katılır, seminer ve konferanslar verir. 20 Kasım 1972’te yaş haddinden emekli olan Nurettin Topçu, kısa süren bir hastalıktan sonra 10 Temmuz 1975’te vefat eder, ertesi gün Topkapı Kozlu Kabristanına defnedilir (Kara, 2009).

Hayatı boyunca pek çok eser kaleme alan Nurettin Topçu’nun başlıca kitapları; İnkılap-İrtica (1951), Çanakkale (1952), Din ve Kinin Mücadelesi (1952), Felsefe (1959), Son Hadiseler ve Biz (1953), Mantık (1952), Garbın İlim Zihniyeti ve Ahlâk

Görüşü (1955), Mehmet Akif (1957), Şehit (1959), Taşralı (1959), Türkiye'nin Maarif Davası (1960), Ahlâk Nizamı (1961), Yarınki Türkiye (1961), Büyük Fetih (1962), Var Olmak (1965), Varoluş Felsefesi (1967), Bergson (1968), İradenin Dâvası (1968), İslam ve İnsan (1969), Devlet ve Demokrasi (1969), Kültür ve Medeniyet (1970), Mevlana ve Tasavvuf (1974), Ahlâk (1975), Milliyetçiliğin Esasları (1978), İsyân Ahlâkı (1995), Varoluş Felsefesi (1999), Reha (1999), Millet Mistikleri (2001), Amerikan Mektupları- Düşünen Adam Aramızda (2004) şeklinde sıralanabilir. Bunların yanında çok sayıda makalesi ve denemesi bulunmaktadır.

2. Kişiliği ve Fikirleri

Nurettin Topçu fikrî hayatı bakımından eşine zor rastlanacak bir derinliğe sahiptir. Ahlak davasına ömrünü adanmış bir düşünür, çağdaş derviş gibi pek çok sıfat ile anılan Nurettin Topçu'nun kişiliği ve fikir hayatını anlayabilmek ve aktarabilmek için düşünce dünyasının temellerini bilmek gerekmektedir.

“İlk yazılarından itibaren bir taraftan Osmanlı-Cumhuriyet modernleşmesini hesaba katarak fakat onu aşmayı hedefleyerek tenkitçi bir bakış açısıyla yeni bir insan, millet, devlet modeli inşa etmeye çalışırken diğer taraftan bunların o günün şartlarında ve tarihten gelen sağlam zeminler üzerine oturmasını mümkün kılacak bir Rönesans fikri, bir tarih, ilim, sanat, ahlâk, felsefe, tasavvuf ve din anlayışı geliştirmeye yönelmiş, metafiziği dışlayan felsefî temayüllere karşı çıkmayı; duygu, akıl, sezgi ve aşk kavramlarını yeniden yorumlayıp ahlâk ağırlıklı bir felsefe kurmuştur. Kendisinden önce başlayan Anadolucu milliyetçiliğini İslâm merkezli bir yoruma taşımış, bunu yaparken Turancılığı, ırkçılığı ve topraktan tamamen kopuk milliyetçilikleri, İslâmcılığı eleştirmiş, modernizmin katı ölçütlerine boyun eğmeden Batı, Doğu ve İslâm medeniyetlerini mukayeseli şekilde ele almayı denemiştir. Kapitalizm, komünizm, sosyalizm, kültür ve medeniyet, sanayileşme, kuvvet ve teknoloji meselelerini büyük ölçüde dönemindeki yaklaşımlardan farklı bir üslup ve muhteva ile tartışmıştır” (Kara, 2012: 250).

Nurettin Topçu çeşitli alanlarda kendisini yetiştiren ve fikirleri ile yaşadığı dönemde eleştirilerin odağı haline gelen bir aydındır. Eserlerinde zıt fikirleri korkusuz ve açık yüreklilikle bir arada işlemeyi başarmıştır. “Nurettin Topçu Cumhuriyet

döneminde Fransa'ya gönderilen talebeler arasında, Sarbon'da eğitim görmüş, felsefe doktorasını vermiş ve ilk kez Türk bayrağını üniversitede dalgalandırmış, bu sebeple Halide Edip Adıvar'ı dahi ağlatmış bir isimdir. Yurtdışında felsefe okuyan neslin bir kısmı kendisini konfor içinde bulurken, düşünce ve sanatta derinleşen bir başka kesimi ise kısmen mistisizme yönelmiştir. Nitekim Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Necip Fazıl gibi, Nurettin Topçu da mistiktir” (Okay, 2014).

Nurettin Topçu meselelere temelde ahlâk teması üzerinden yaklaşmaktadır. Hem felsefî anlamda, hem de şahsi ve toplumsal yapı itibariyle ahlâk meselesini düşüncesinin merkezine konumlandırmıştır. Düşüncesinin temel bileşenleri hareket, irade ve isyan felsefî olduğu kadar aynı zamanda ahlâkî ve tasavvufî kavramlardır. Cumhuriyet döneminin Türk felsefecileri ve aydınları arasında ahlâk konusunda en çok metin kaleme alan ve bu sahadaki vurgularını bütün hayatı boyunca ısrarla sürdüren kişi Nurettin Topçu olmuştur. Kendisi doktora tezinde ortaya koyduğu ve birçok yazısında işleyeceği isyan ahlâkî fikri ile M. Blondel'in, bazı bakımlardan Kant ve Bergson etkileri taşıyan hareket felsefesinden ilhamla determinist, rasyonalist, sosyolojist, pragmatist ahlâk anlayışlarının, bir başka ifade ile modern düşüncenin, kapitalist dünya görüşünün karşısında yer alan bir tefekkür, bir yaşama tarzı ve bir tez olarak teşekkül etmiş ve gelişmiştir (Kara, 2016: 15).

Nurettin Topçu ele aldığı tüm konuları hareket felsefesi yaklaşımı açısından incelemiştir. Nurettin Topçu hareket felsefesinin kurucusu Maurice Blondel'den oldukça fazla etkilenmiştir. Doktora hocası olan Blondel'in ortaya attığı hareket felsefesini Türk düşünce dünyasına tanıtan ve hareket felsefesinin savunuculuğunu yapan isim Nurettin Topçu'dur. Hareket felsefesine göre, her hareketimizin bir amacı vardır. Temel amaç ise insanı ilahî yaratıcıya ulaştırmaktır. İnsan hareket sayesinde bulunduğu mertebeden bir üst mertebeye ve nihayet sonsuzluğa erişir. Amaçsız bir hareket söz konusu değildir. İnsan hareket sayesinde gerçek imana ulaşabilir ve yaratıcıyı bulabilir. Mistik bir temele dayanan hareket felsefesi, ilâhî yaratıcıya akıl ve duyular yolu ile değil, kalp ve imanın iradesi ile ulaşılacağını savunmaktadır. “Hareketi; istemenin ve var oluşun bir sentezi olarak görür. İnsanın hareket vasıtasıyla yükselişini doğaüstüne kadar sürdürmesi hareketin özündeki sonsuzluk iradesinden

kaynaklanmaktadır. Onun hareketin insanla yaratıcının terkihi olduğuna yönelik görüşü böylelikle anlam kazanır. Yaratıcıya ulaşmayı amaçlayan kişi hareket etmelidir. Bu bilince sahip olarak hareket eden insan, iradesini yaratıcının iradesine teslim ederek bahsi geçen terkihi gerçekleştirir” (Temelli, 2006: 175-177).

Hareket felsefesine göre, insanın her türlü eyleminin altında yüce bir seviyeye doğru hareket etmek olgusu bulunmaktadır. Hareket insanda Allah’ın bir yansıması olarak görülmekte ve ahlaki bir eylem sayılmaktadır. Belli bir iradeye dayanan ve hür olarak gerçekleştirilen hareket ahlaki bir hareketi meydana getirir. Hareket felsefesini şekillendirirken Bergson’un fikirlerinden oldukça fazla etkilenmiştir. Bergson, dönemin hâkim paradigması olan pozitivizme eleştirel açıdan bakan bir entelektüeldir. Hakikati anlama noktasında akla değil, sezgiye önem vermektedir. Bayraktar’a göre “Bergson felsefesi akla düşman ve akla ters bir felsefe değildir aklı aşan bir felsefedir. Akli kullanarak ama bir yandan da onu aşarak hakikati bulmaksa Bergson’a göre esas, kuvvettir. Gerçek kuvvet madde kuvveti değil, hiçbir maddi karşılıkla ölçülemeyen mana kuvvetidir” (Bayraktar, 1998: 62-72).

Nurettin Topçu’nun bu konudaki görüşleri, Bergson ile benzerlik göstermektedir. Nitekim Bergson’a göre sezgilerimiz kişiliğimizi, düşünce yapımızı, geleceğimizi aydınlatan bir ışıktır. Sezgi, bizimle diğer canlılar arasında sempatik birleşme kurmak suretiyle şuuru maddeden hayat âlemine geçirir. Böylece zekânın sınırları ötesine geçer. Lakin onu bulunduğu noktaya çıkartan itme, yine zekâdan gelir. O halde zekâ bir hareket noktası, oluş âlemine sıçramak için kullanılan bir cambaz tahtasıdır. Sezgi, bir gerçekliğin doğrudan doğruya bilgisidir (Topçu, 1998: 79-87).

Nurettin Topçu’nun eserlerinde toplumsal birçok konuya değindiği görülmektedir. Her şeyden önce bir öğretmen ve dava adamı olan Nurettin Topçu eğitim meselesi üzerindeki fikirlerini genellikle Türkiye’nin Maarif Davâsı isimli eserinde dile getirmiş, aynı zamanda dönemin eğitim politikasını cesaretle eleştirmiştir. Nurettin Topçu, “Eğitimi bir toplumun bütüncül biçimde gerçekleştireceği bir düşünme ve üretme faaliyeti olarak görmektedir. Bireylerin öz değerleriyle bağlantılı bilme ve yoğrulma süreci olarak gördüğü eğitimi, sadece bilgi aktarım faaliyetleri olarak görmeye şiddetle karşı çıkar. Bir toplumun düşünme biçimi,

kültür ve ideallerinin ete kemiğe bürünmüş biçimi olarak gördüğü eğitimi aynı zamanda büyük bir görev sorumluluk bilinciyle çalışma farkındalığını kazanma çabası olarak da telakki etmiştir. Bu faaliyetler en üst düzey dikkat ve uyanıklık halinde, adeta hayatta kalma mücadelesi gibi ciddiyetle gerçekleştirilmelidir. Çünkü eğitim veya maarif anlayışı, bir milleti diğerlerinden farklı kılan ve hayatini devam ettiren ruhu gibidir” (Göktaş, 2019: 54).

Nurettin Topçu’ya göre eğitim milli kültüre dayalı temeller üzerinden verilmelidir. Milletlerin kültürü çeşitlilik arz etmekte ve her toplumun eğitim ihtiyacı buna dayalı olarak farklılık göstermektedir. Avrupa’da başarılı bulunan bir eğitim sistemi ülkemizde aynı sonuçları doğurmayacaktır. Çünkü kültürümüz ve ihtiyaçlarımız dolayısıyla eğitimden beklentilerimiz farklıdır. Topçu milleti birlikte tutan bağın, değerler olduğu görüşündedir. Ona göre eğitim milli olmalı ve milli kültüre dayanmalıdır. Bir başka milletin eğitim sisteminin alınıp uygulanması, kendi milletini katletmek demektir. Her milletin geçmişten gelen örf, adet, gelenek ve görenekleri birbirinden farklıdır. Bu farklılık nedeniyle her ülkenin eğitimi geçmişinden gelen unsurlar ile bütünleşmeli ve bu doğrultuda düzenlenmelidir. Aksi uygulamalar millete zarar verir. Bu nedenle batıyı taklit ederek eğitim sistemimizi düzeltmeye çalışmak, olumsuz sonuçlar doğurur.

Nurettin Topçu’nun tasavvuf anlayışının, onun felsefi ve sosyolojik görüşlerini büyük bir ölçüde etkilediği görülmektedir. Onu tasavvuf anlayışı ile etkileyen en önemli isim, Mevlana’dır. Mevlana, tasavvuf düşüncesinin temeline insanı koymuştur. İnsanda tüm temel niteliklerin, iyiliğin ve kötülüğün bir arada bulunduğunu savunur. Kendisine verilmiş irade ve iman sayesinde insanın iyilik ve kötülük arasında tercihte bulunabileceğini ve bunun sorumluluğunu üstlenebileceğini söyler. Mevlana gibi Nurettin Topçu da varlığı tasavvuf anlayışı ile tanımlamaya çalışır. “Nurettin Topçu’nun hareket felsefesi üzerinden bir Mevlâna portresi çizdiği görülmektedir. Onun felsefi ve dini anlayışıyla vahdet-i vücud yaklaşımı üzerine yoğunlaşmıştır” (Tosun, 2006: 204).

Nurettin Topçu’yu etkileyen bir diğer isim, Mehmet Akif olmuştur. Henüz ilkokuldayken, Mehmet Akif hayranı olan bir öğretmenin etkisiyle şiirlerini okumaya

başlamış ve sevmiştir. Onun ilkeli yaşam tarzını model alındığı söylenebilir. Topçu, Mehmet Akif ile ilgili ilk makalesini 1943 yılında Hareket dergisinde kaleme almıştır. Yazılarında Mehmet Akif'in şahsiyetini, felsefesini, milliyetçiliğini işlemiştir. Ersoy'a göre, bir milletin kültürünü oluşturan en temel unsurlardan biri dindir. Dinin bir milletin gelişmesinin önünde engel teşkil etmediğini belirtmektedir. Batıcı aydınlar, din ve devlet işlerini birbirinden ayırmanın faydalı olacağını iddia ettiklerinde, Mehmet Akif bunlara karşı çıkmıştır. Türk milli kültürünün en önemli unsurunun din olduğunu savunmuştur. Topçu bu düşünce yapısı nedeniyle Akif'i ahlâki milliyetçi olarak tanımlar. "Onun istediği, Türklüğün mayası, ruh ve ahlakımızın temeli olan İslam'ı canlandırmak ve onunla milletimizi yükseltmekti. Milletin manevi ve ahlaki temelini teşkil eden unsura bağlandı. Mehmet Akif Ersoy tek kelime ile ahlakçı milliyetçi idi" (Topçu, 2013: 45).

"Nurettin Topçu, Maurice Blondel'in hareket felsefesinden hareketle ve tasavvufî bir anlayış gözeterek Anadolu insanının felsefesini yapmaya çalışmıştır. Felsefe, din, ahlâk, milliyetçilik ve sosyalizm gibi kavramlar üzerinde duran Topçu, bunlara uygun düşen bir eğitim ve dinî tedris sistemi konusunda fikirler üretmiş ve idealist bir terbiye/eğitim anlayışı ortaya koymuştur. Özellikle kendi dönemindeki eğitim zihniyeti ve uygulamalarını tenkit eden Topçu, dinî ve millî bir eğitimi savunarak, ülkemizdeki eğitim felsefesinin pragmatist yapısını reddetmiş, onun yerine idealist bir eğitim sistemini öne sürmüştür. Din eğitiminde psikolojik, felsefî ve inanç esaslarını bir araya getiren idealist bir sistem savunmaktadır" (Gündüz, 2015: 54).

Türk düşünce hayatının önemli aydınlarından biri olan Topçu, mücadelesini verdiği değerlerin toplumsal hayata geçirileceği coğrafya olarak Anadolu'yu görmektedir. Nitekim "Anadoluculuk" fikrini milliyetçilik ve İslâm'ın sentezi olarak geliştirmiştir. Alver'e göre Anadoluculuk; "I. Dünya Savaşı'ndan sonra parçalanan bir imparatorluğun bakiyesi olarak Anadolu coğrafyasını merkeze alarak tesis edilmek istenen siyasi ve toplumsal bir fikir hareketidir" (Alver, 2006: 259). Nurettin Topçu Anadolu coğrafyasına yüklediği derin anlamlar dolayısıyla bu fikir ile yakından ilgilenmiştir. "İslamcı mistik görüşleri savunan Topçu da bu hareket içinde kendisine yer bulmuştur. Türklüğü Müslümanlıktan ayırmanın insanı ruhundan ayırmak

olduğunu, Anadolu Türkü'nün milliyetçilik davasının Batı'nın barbar milliyetçiliğinden farklı olduğunu savunan Topçu'nun görüşlerinde derin bir Anadolu köylüsü sevgisi yatmaktadır. Ona göre, yapılması gereken bir Rönesans yaratmaktı ve aslında Türkler İslam Rönesans'ının yarattığı bir ulustu; bu yüzden de Topçu tasavvufa büyük önem verir. Rönesans'ın ilk basamağı Kuran, tasavvuf ve Avrupa felsefesiyle bir aşkın doğması; ikinci basamağı üstün bir iktidarın aklın saltanatını ilan etmesi; üçüncü basamağı hür düşünceye ulaşmaktı. Onun İslam ahlakı formülü üç ilkeye dayanıyordu: Hürmet, merhamet ve hizmet” (Karaman, 2006: 32; Duran & Polat, 2010: 3).

Anadolu ıstırapın, çilenin ve yoksulluğun aynı zamanda ruh ve gönül zenginliğinin kaynağı olarak görülmektedir. Anadolu Müslüman Rönesans'ının gerçekleşmesine imkân tanıyacak tüm şartlara sahiptir. “Sevdalısı olduğu medeniyet projesinin şantiyesini Anadolu'ya kurmak isteyen Topçu, ‘Yarınki Türkiye’nin kurucuları, yaşama zevkini bırakıp yaşatma aşkına gönül verecek, sabırlı ve azimli, lakin gösterişsiz ve nümayişsiz çalışan, ruh cephesinin maden işçileri olacaklardır. Bu ruh amelelerinin ilk ve esaslı işi, insan yetiştirmektir’ (Öztürk, 2006: 392-395) diyerek, Anadolu Cemaatçi Milliyetçiliğin temel aksiyon noktalarını ortaya koymaktadır” (Öztürk 2006: 392-395; Duran & Polat, 2015: 68). Nurettin Topçu romantik bir Anadoluçuluk çizgisinde olmuştur. Türk milletinin tarihi, gelenek görenekleri, İslamcılığı ve yaşayışına en uygun gördüğü Anadolu'yu İslâm Rönesans'ının kaynak noktası atfetmiştir.

Hareket felsefesinin temelleri ile yeni bir düşünce tarzının mimarı olan Nurettin Topçu, millî bir ahlak davasının oluşmasında eğitimin oldukça önemli bir unsur olduğunu görmüş ve ideal insan tipini yaratmak için öğretmene, okula, üniversiteye, devlete ve öğrencilere ayrı ayrı sorumluluklar yüklemiştir. Sahip olduğu ideal doğrultusunda hareket felsefesi ile birlikte tasavvufun, sezgiciliğin, milliyetçilik fikrinin, sosyalizm ile birleşen Anadoluçuluk düşüncesinin etkilerini görmek mümkündür. Topçu'nun tüm bu bileşenlerden hareketle, kendine özgü bir anlayış geliştirdiği görülmektedir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

A. Araştırma Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemine göre desenlenmiştir. Araştırma verileri, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir.

Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2006: 39). Nitel araştırmalar bütüncül bir bakış açısı ile ortaya koyulan problem durumunu yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırılan problem kendi bağlamında ele alınarak incelenir. Nitel araştırmalar varlığı daha önceden bilinen veya fark edilmeyen problemlerin algılanmasını, probleme ilişkin elde edilen verilerin öznel-yorumlayıcı bir şekilde ele alınması sürecini kapsar. “Objektif ve doğrudan ölçülebilir davranış ve tutumlarla daha az ilgilenen nitel araştırmalar, inceledikleri olay ve olguların arkasındaki içsel (duygusal) ve kavramsal yapılarla ilgilenir” (Makatouni, 2002; Baltacı, 2019: 371). Geleneksel olarak gözlem, görüşme, doküman inceleme ve odak grup çalışmasını içeren nitel araştırma yöntemleri araştırdıkları temaya göre farklılıklar göstermektedirler. “Nitel araştırmacılar çoğunlukla belirli bir durumun ötesinde genelleme yapmaya çalışmazlar; ancak uygulanabilirliğini ölçmek üzere bunu okuyucuya bırakırlar, genelleme oldukça sınırlıdır” (Büyüköztürk vd., 2008 & Sönmez, 2011).

“Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım & Şimşek, 2006: 187). Creswell (2002) doküman incelemesini “araştırmada incelenen olgu veya olaylarla ilintili bilgiler içeren yazılı belgelerin ayrıntılı olarak taranması ve bu bilgilerden yeni bir bütünlük oluşturulması, doküman/metin analizi olarak adlandırılır” (Creswell, 2002). Doküman incelemesi, yazılı kayıtların ve materyallerin toplanarak sistematik aşamalar

ile incelenmesinde yararlanılan ve analiz olanağı da sağlayan bir yöntem olarak ifade edilmektedir (Ekiz, 2009). Doküman incelemenin analiz aşamaları birçok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Altheide'e göre "araştırılması hedeflenen verilerin analiz edilmesi sürecini kapsayan doküman incelemesi; incelenecek dokümanlar için bir kriter oluşturma, dokümanları tespit etme, verileri toplama, analiz alanlarını belirleme, verileri kodlama, elde edilen verileri doğrulama ve analiz etme gibi aşamalardan meydana gelmektedir" (Altheide, 1996; Kırıl, 2020: 181).

Doküman incelemesi yönteminde çeşitli kaynaklar araştırmacı tarafından kullanılabilir. "Dokümanlar bir araştırmacının müdahalesi olmadan kaydedilmiş metinleri ve resimleri içermektedir. Araştırmalarda kullanılabilecek doküman çeşitleri; reklamlar, ajandalar, katılım kayıtları, davetiyeler, toplantı tutanakları, kılavuzlar, notlar, kitap ve broşürler, günlükler, dergiler, program kayıtları, mektuplar, muhtıralar, haritalar, çizelgeler, gazeteler, sanat eserleri, program detayları, radyo TV program senaryoları, örgütsel raporlar, anket verileri, çeşitli kamu kayıtları, not defterleri, fotoğraf albümleri vb. olup; bunlar araştırmalarda kullanılmak üzere araştırmacılara veri sağlamaktadır" (Labuschagne,2003; Kırıl, 2020: 174).

Çalışmada doküman incelemesi yöntemin seçilmesinin nedeni, araştırılması hedeflenen olgular ile ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin analiz edilmesine olanak sağlamasıdır. Ayrıca sözel unsurlar içeren araştırma materyallerinin kodlanarak sayısallaştırılması ve analiz edilmesine imkân vermesidir. Doküman analizi, verilerin toplanması ve analiz edilmesi sürecinde araştırmacıya istediği ve belirlediği yer ve zamanda özgün olarak çalışabilme olanağı sağlar. Bu çerçevede incelenecek dokümanlara ulaşılmış, dokümanların orijinalliğinin kontrolü sağlanmış ve daha sonra dokümanlar anlamlandırılarak süreç tamamlanmıştır. Bu süreçte Nurettin Topçu'nun ilgili eserleri ve sosyal bilgiler programı detaylı bir şekilde incelenmiştir. Nurettin Topçu'nun söz konusu eserlerinde yer alan değerler tespit ve tasnif edilmiştir. Ardından elde edilen bulgular analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

B. İncelenen Eserler

Nurettin Topçu pek çok alanda eser vermiş entelektüel bir aydındır. Nurettin Topçu'nun doktora (Conformisme et Révolte) ve doçentlik (Bergson) tezleri ile lise felsefe dersleri için hazırladığı ders kitapları (Felsefe, Sosyoloji, Psikoloji, Mantık, Ahlâk) ve gençlik yıllarında yazdığı romanı Reha hariç diğer eserleri, çoğu sağlığında olmak üzere makalelerinden derlenerek hazırlanmıştır. 1997-2005 yılları arasında ise Ezel Erverdi ve İsmail Kara tarafından kitaplarında yer almayan makaleleri ile doktorasının tercümesi, yayınlanmamış bir romanı (Reha) ve bazı yazıları dâhil olmak üzere bütün eserleri tekrar gözden geçirilerek, kitaplara girmemiş yazılar uygun yerlere yerleştirilerek yayına hazırlanmış, yazıların sonlarında künyeleri oluşturulmuş ve 21 kitaplık bir külliyyat halinde Dergâh yayınları tarafından yayınlanmıştır. Dergâh yayınlarının hazırlamış olduğu külliyyat içerisinde; 1. Conformisme et Révolte, 2. Sosyoloji, 3. Psikoloji, 4. İnkılap - İrtica, 5. Çanakkale 6. Din ile Kinin Mücadelesi, 7. Felsefe, 8. Son Hadiseler ve Biz, 9. Mantık, 10. Garbın İlim Zihniyeti ve Ahlâk Görüşü, 11. Mehmet Akif, 12. Şehit, 13. Taşralı, 14. Türkiye'nin Maarif Dâvası, 15. Komünizm Karşısında Yeni Nizam, 16. Ahlak Nizamı, 17. Yarınki Türkiye, 18. Büyük Fetih, 19. Var Olmak, 20. Varoluş Felsefesi-Egzistansiyalizm, 21. Bergson, 22. İradenin Davası, 23. İslam ve İnsan, 24. Devlet ve Demokrasi, 25. Kültür ve Medeniyet, 26. Mehmet Akif, 27. Mevlâna ve Tasarruf, 28. Ahlak (Orta 3), 29. Ahlak (Lise 1), 30. Milliyetçiliğin Esasları, 31. Din Psikolojisi Bahisleri, 32. İsyân Ahlâkı, 33. Varoluş Felsefesi-Hareket Felsefesi, 34. Reha, 35. Millet Mistikleri, 36. Amerikan Mektupları- Düşünen Adam Aramızda isimli eserleri ve yazıları yer almaktadır.

Dokümanların belirlenmesi aşamasında Dergâh yayınları tarafından oluşturulan külliyyat titizlik ile incelenmiştir. Belirlenecek eserler araştırma problemi ve amacına uygunluk bakımından ön değerlendirmeye tabii tutulmuştur. Araştırmada incelenecek dokümanlar kontrol listesi ve uzman görüşleri doğrultusunda tespit edilmiştir. Bu çerçevede Topçu'nun değerler eğitimi konularına daha fazla yer verdiği kitapları ön plana çıkmıştır. Bu kitapların listesi aşağıdadır;

1. Türkiye'nin Maarif Dâvası

2. İsyân Ahlâkı

3. Kùltür ve Medeniyet

Türkiye'nin Maarif Dâvası, Nurettin Topçu'nun eğitime dair görüşlerinin yer aldığı en önemli eseridir. Kitap, Topçu'nun çeşitli dergilerde yayınlanmış makalelerinden oluşmaktadır. Kitabın ilk baskısı Milliyetçiler Derneği Neşriyatı tarafından 1960 yılında yapılmıştır.

İsyân Ahlâkı, Topçu'nun Fransa'da, Sarbonne Üniversitesi'nde yazmış olduğu ve 1934 yılında yayınladığı doktora tezidir. Ahlak felsefesi üzerine yazılmış olan eserde Nurettin Topçu isyân kavramını ele almış ve Max Stirner'in anarşizmini, Rousseau'nun doğacılığını ve Arthur Schopenhauer'in nihilizmini bu kavram üzerinden incelemiştir.

Kùltür ve Medeniyet, Nurettin Topçu'nun modernleşmek için yürütölen sanayi ve fabrikalaşma hareketlerinin olumsuz yönlerinden, manevi kalkınmanın gerekliliğinden, medeniyet meselesinin çözümünde devlete ve devlet kurumlarına düşen görevlerden bahseden eseridir. Kitabın ilk baskısı 1970 yılında Hareket yayınları tarafından yapılmıştır.

C. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak kontrol listesi kullanılmıştır. Kontrol listesi oluşturulurken, ilgili alan yazın detaylı bir şekilde incelenmiştir. Kontrol listesinde öncelikle incelenecek doküman için künye kısmı oluşturulmuştur. Bağımsız ve tarafsız bir araştırmacının kullanabilmesine imkân verebilmek için değerlendirici sütunu açılmıştır. Değerlerin eserlerde doğrudan ve ya örtük verilme durumu belirtilecek şekilde kontrol listesi hazırlanmıştır. Tüm bu aşamalar uzman görüşü ve onayı alınarak gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan kontrol listesi araştırmanın geçerliliğini sınamak üzere üç uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşlerinin alınmasının ardından, gerekli düzenlemeler yapılarak forma son hali verilmiştir.

Ç. Veri Toplama Süreci

Bu süreçte öncelikle araştırmada incelenecek dokümanların orijinalliği gözden geçirilmiş, ardından kontrol listesine uygun bir şekilde yaklaşık üç ay okunmuştur. Verilerin geçerliğini ve güvenilirliğini test etmek için bağımsız ve tarafsız bir şekilde uygulamaya dâhil olan katılımcılara araştırmacı tarafından kontrol listesinin nasıl uygulanacağına dair detaylı şekilde bilgilendirme yapılmıştır. Verilerin toplanması için hazırlanan kontrol listesi, seçilen üç eser için ayrı formatlar halinde oluşturulmuştur. Kontrol listesi ile elde edilen veriler analize hazır hale getirilmiştir.

D. Verilerin Analizi

Kontrol listesi ile toplanan verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. “Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır” (Yıldırım ve Şimşek, 2003; Özdemir, 2010: 336). Bu analiz yönteminde araştırmacı ulaştığı verileri doğrudan yansıtabilmek için alıntılara yer verebilir.

Veriler toplandıktan sonra elde edilen bulgular bağımsız bir araştırmacı tarafından tekrardan incelenmek suretiyle tutarlılık sağlanmıştır. Araştırma verileri, betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde, toplanan veriler, önceden belirlenmiş başlıklara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu çerçevede veri seti içerisinde bulunan ve araştırma ile ilgili olduğu düşünülen kelime, cümle ve paragraflar analiz birimi olarak seçilmiştir. Daha sonra her bir analiz grubu isimlendirilerek kodlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kök ve alt değerler araştırmanın kodlarını oluşturmuştur. Kodlamada veriler, belirli işaretlerle yardımıyla görünür ve kullanılabilir hale getirilmiştir ve araştırma raporu yazılmıştır. Verilerin analizinde Topçu’nun herhangi bir değere yüklediği anlam ile sosyal bilgiler

eğitimi programında yer verilen değerin nasıl ve ne oranda örtüştüğüne dikkat edilmiştir.

E. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

“Sonuçların inandırıcılığı, bilimsel araştırmanın en önemli ölçütlerinden biri olarak kabul edilir. Geçerlik ve güvenirlik bu açıdan araştırmalarda en yaygın kullanılan iki ölçüttür” (Yıldırım & Şimşek, 2006: 255). Geçerlik araştırma sonuçlarının doğruluğunu veya problemi çözme becerisini incelemektedir. “Nitel araştırmada geçerlik, araştırmacının konu edindiği problemi olabildiğince tarafsız bir şekilde çözüme kavuşturma derecesidir. Bu durumda elde edilen verilerin gerçekte var olan durumu yansıtmaya derecesi önemlidir. Araştırma problemini bir bütün olarak ele almak veya incelenen olgunun tüm özelliklerine yoğunlaşmak, önemli geçerlik ölçütleridir” (Baltacı, 2019: 380).

Çalışmanın iç geçerliliğini sağlamak için, araştırmacı tarafından hazırlanan kontrol listesi sosyal bilgiler alanı uzmanı üç kişinin görüşüne sunulmuştur. Oluşturulan kontrol listesi uzmanlar tarafından anlaşılabilirlik, kullanılabilirlik ve amaca uygunluk bakımından incelenmiş; gerekli düzeltmeler yapılarak son hali verilmiştir. Çalışmanın dış geçerliliğini belirlemek için; veri toplama aracı, veri analiz süreci, kullanılan yöntem ve seçilme nedeni açıklanmıştır. Alınan geçerlik ve güvenirlik önlemleri belirtilmiştir.

“İnsan tutum ve davranışlarının dinamik ve değişken doğası gereği çoğu araştırma tekrarlanamaz, ancak farklı ölçme durumları ile inandırıcılığı arttırabilir. İnandırıcılığın ön koşullarından olan güvenirlik, araştırmalarda mutlaka sağlanması gereken bir koşuldur” (Baltacı, 2019: 381). Nitel verilerin analizinde Miles & Huberman (1994) güvenirlik formülü ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$) kullanılmış ve kodlayıcılar arasındaki uyum oranı %89,7 olarak tespit edilmiştir.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde uzman görüşü alınarak seçilen *Türkiye'nin Maarif Dâvası*, *İsyan Ahlâkı* ile *Kültür ve Medeniyet* isimli eserler kontrol listesi kullanılarak ortalama üç aylık bir süre zarfında titizlikle incelenmiş, elde edilen bulgular ışığında, kök ve alt değerler analiz edilerek tablolastırılmıştır.

A. Nurettin Topçu'nun Eserlerinde Kök ve Alt Değerlere Yer Verilme Durumuna İlişkin Bulgular

1. Adalet Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu'nun eserlerinde adalet değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 6. Değer Tablosu-Adalet

Değer: Adalet		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyan Ahlâkı	Doğrudan, örtük	10
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan	5
Türkiye'nin Maarif Dâvası	Doğrudan	2

Tablo 6'da görüldüğü gibi Topçu'nun kitaplarında adalet değerine *İsyan Ahlâkı*'nda 10, *Kültür ve Medeniyet*'te 5 ve *Türkiye'nin Maarif Dâvası*'nda 2 kez olmak üzere toplamda 17 kez yer verilmiştir.

Eserlerde adalet değeri ile ilgili genel olarak şu tür ifadeler geçmektedir;

-“İnsana dokunulmaz, hürriyetine el sürülmez. Hakaret köpeğe yapılır. Tezyif maymuna yaraşır. Hiddet, hak ve adalet talebinden ileri giderse bizzat kendisi haksızlıktır, hakarettir” (Topçu, 2018: 48). Nurettin Topçu, hakkını aramak ve adaleti sağlamak için hiddetlenmenin dışında, kişinin hürriyetinden yoksun bırakılarak hakaret edilmesini doğru bulmadığını belirtmektedir.

-“İnsana tahakküm edilmez, insan esir edilmez. İnsana zulüm edilmez; insan istismar edilmez; insan çekiştirilmez; insana küçümsemeyle yaklaşılmaz, insan takip edilmez. Bunların hepsi zulümdür, haksızlıktır, ahlâksızlıktır” (Topçu, 2018: 48). İnsana yapılacak her türlü kötü muamelenin zulüm olarak değerlendirildiği söylenebilir.

-“Bütün insanlara hakları, hak diye verilmelidir. Hakkı olmayanı vermekse, almak gibi haksızlıktır. Birine hak etmediğini alkışla bağışlamak; öbürüne, hakkı olanı sadaka diye uzatmak: bu zulmün hesabını Allah bizden soracaktır” (Topçu, 2018: 72).

-“Bu adalet projesinde toprağın, çalışan eller arasında eşitlikle bölünmesi de zaruret olacaktır. Anadolu’da ağalar tahakkümüne mutlak surette son verilmelidir. Bugün “ciğerlerin benim elimde” der gibi kendi piyasasını kendi keyfiyle ayarlayan doktorluğun ve servet sahiplerinin hazlarına hizmetkâr olan mühendisliğin de millet emrinde çalışması davanın esaslarına dâhildir” (Topçu, 2018: 72).

-“Kalabalıklar, bu isyancıları her çağda körü körüne suçlamışlardır. Onları ölüme mahkûm etmiş, ateş ve darağacına yol almışlardır. Bütün bu mahkûmiyetler, insanlık tarihi boyunca bu kahramanlığın bir ruhtan diğerine geçmesini sağlayan şevki arttırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Bu, isyancılar kendi darağaçlarını ebediyen konuşan hürriyet abideleri haline getirmediler mi?” (Topçu, 2016a: 39).

-“Sosyal sözleşme, bu adaleti kurabilir. “Bu, bütün insanların katıldığı ve sosyal hizmetlerin karşılıklı olarak yapılmasında adaletin yerine getirilmesini konu alan karmaşık bir sözleşmedir.” Ve bu sözleşme, “güç veya otorite hâkimiyetini yerine, irade ile sınırlandırılmış hürriyet hâkimiyetinin konulması” şeklinde tanımlanmaktadır (Topçu, 2016a: 83- 84).

-“Devlet, adaleti sadece hâkim kılmakla kalmamalı, onu bilhassa öğretmelidir de. Devlet, dayanışma hareketinin şuuru olmalıdır. Devletin üstüne aldığı vazife, insanî ve evrenseldir. Onun görevi, ferdî hareketin verimini toplamak ve evrensel olabilmek için ona yeterli güç ve enerjiyi sağlamaktan ibarettir” (Topçu, 2016a: 95).

-“İnsan, kendi hareketinin kötü sonuçlarından dolayı cezalandırılmaya müstahak mıdır, değil midir?” (Topçu, 2016a: 99). Adaleti sağlamak yalnızca

yöneticiler ve kanun koyuculardan beklendiği takdirde toplumda yavaşlayan hatta durağan bir hukuk sistemi meydana gelebilir ancak bireyler kendi hareketlerinin sonuçlarını ön görerek harekete geçerse bu sistem aktifleşebilir. Nurettin Topçu'nun böyle bir toplumda bireylerin hareketlerinin sonuçlarını iyi ya da kötü üstlenmesi gerektiğini düşündüğü söylenebilir.

- *“Adalet, eşitlik ve karşılıklılık ilkesine dayanır. Bu ilke de dayanışmadan doğar. Dayanışmayı meydana getiren sözleşmeye göre, şartlar bütün fertler için aynıdır. Böyle olunca adalet, sadece sosyal nizamı güvenlik altına alma endişesi taşıyan ve üzerinde uzlaşma sağlanmış bu sözleşmeye uymayı ifade etmektedir”* (Topçu, 2016a: 111).

- *“İyi kurulmuş bir dayanışmanın şartı olması sebebiyle eşitlik, kendi varlığını sağlamak için adalete başvurur. Burada adalet, gerçek bir hareket değil, fakat bütün fertlerin menfaatini gözetten bir hesaptır”* (Topçu, 2016a: 111). Adalet bireylerin yaşamında ihtiyaç duyduğu önemli değerlerden birisidir. Nurettin Topçu'ya göre adaletin toplumun tamamı için fayda sağlamayı amaçladığı ifade edilebilir.

- *“Eğer, adalet diye bir şey varsa insanlık bunu, evrensel sorumluluk iradesine sahip olanlarla birlikte, kendi nefislerinin esiri olarak diğer fertleri istismar etmeye çalışan hükümdar ve zorbalara bıkıp usanmadan karşı çıkanlara borçludur”* (Topçu, 2016a: 112). Nurettin Topçu günümüzde adalet anlayışının var olmasını, kendi sorumluluklarının yanında toplumsal sorumluluklarının da bilincinde olarak adaleti daima savunan kişilere borçlu olduğumuzu belirtmektedir.

- *“Spencer, adalet duygusunun kaynağını, hayatın işleyişini bozan harekete karşı bir çeşit içgüdüsel karşı koymada bulunmaktadır. Bu ise henüz hayatın bile merhametten medet umması değil midir? Spencer, bununla adaletin alanını sınırlandırmış, merhametin alanını ise genişletmiştir”* (Topçu, 2016a: 112). Spencer'in adalet kavramına bakıldığında soyut ve teorik bir yaklaşım ele aldığı ve hali hazırda ki mevcut düzenin bozulmamasına yönelik olduğu ifade edilebilir.

- *“Montesquieu Fransız inkılâbını hazırlayan esasları, adalet prensibini en iyi benimsemiş olan İngiliz siyasi teşkilatında bulmuştu. Filhakika İngiltere'yi kuran*

dünyaya hâkim yapan, İngiliz milletinin kendisi için yaşattığı hudutsuz adalet idealidir” (Topçu, 2016b: 65).

- “Ceza, gelecekteki sosyal güveni muhafaza etmek amacıyla önceden bir tehdit veya bizzat cezayı hak eden kimse için bir eğitim şekli olabilir. Bunun hiçbir ahlâkî içeriği yoktur. Sosyal zorlama, ferdin eğitimi, sözleşmeden doğan tamir, bütün bunlar ahlâkın dışında ve tamamıyla kanunî ve hukukî şeylerdir” (Topçu, 2016a: 102).

2. Dostluk Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu’nun eserlerinde dostluk değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 7. Değer Tablosu - Dostluk

Değer: Dostluk		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyân Ahlâkî	Değere yer verilmemiştir.	-
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan	1
Türkiye’nin Maarif Dâvası	Doğrudan	1

Dostluk değerine toplamda 2 kez yer verilmiştir. İsyân Ahlâkî’nde dostluk kavramından bahsedilmezken, Kültür ve Medeniyet ve Türkiye’nin Maarif Dâvası isimli eserinde birer kez doğrudan bahsedilmiştir.

Eserlerde dostluk değeri ile ilgili genel olarak şu tür ifadeler geçmektedir;

- “Hallac-ı Mansur’un, çarmıha gerilmiş vücudunu taşılayan halkı sakın sakın seyrettiği halde, kendisine gül fırlatıp atan tek dostu Hamd’e dönüp ağlarken söylediği şu sözleri düşündürüyor: “Beni taşılayan bu halk, ne yaptığını bilmiyor. Onların zulmünden azap duymuyorum ama sen bilmeliydin ki bu vücuda bir gül dahi atılmazdı!” insanın kıymetini bilen onun vaktine, huzuruna da hürmet eder” (Topçu, 2018: 48-49). Şüphesiz bu ifadeler Topçu’nun derin bir dostluk anlayışına sahip olduğunu göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir.

-“Sizi size medh edip de mest edenler değil, acı söyleyenler sizin dostunuzdur. Onlar sizden hiçbir şey beklemiyorlar. Dilenci ve meddah över. Sizi seven size ağlamasını bilir” (Topçu, 2016b: 152). Topçu’ya göre dost, dürüst kişi demektir. Topçu, ifadelerinde bireyin, dostunun iyiliği için iyiyi de, kötüyü de yüzüne söylemesi gerekliliğini dile getirmiştir.

3. Dürüstlük Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu’nun eserlerinde dostluk değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 8. Değer Tablosu- Dürüstlük

Değer: Dürüstlük		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyan Ahlâkı	Değere yer verilmemiştir.	-
Kültür ve Medeniyet	Örtük	5
Türkiye’nin Maarif Davası	Örtük	2

Tabloda görüldüğü üzere Topçu’nun kitaplarında dürüstlük değerine toplam 7 kere yer verilmiştir. İsyan Ahlâkı eserinde dürüstlük değerine rastlanmazken, Türkiye’nin Maarif Davası isimli eserde 2, Kültür ve Medeniyet adlı eserde ise 5 kez örtük olarak yer verildiği görülmektedir.

Eserlerde dürüstlük değeri ile ilgili genel olarak şu tür ifadeler geçmektedir;

-“Hangi fedakârlıktan ve civanmertlikten bahsedilse; “onun şimdi zamanı değil, daha zamanı gelmedi” diyenler vardır. Her harekâtın zamanını gösterir bir listeyi sakın korkak vicdanlardan istemeyiniz; size, “zamanı gelince söyleyeceğiz” diyeceklerdir. Bunlar realitelerle her cepheden temas etmektir” (Topçu, 2018: 44). Nurettin Topçu’nun buradaki ifadelerinden, dürüstlüğün önemsenmeyip, savsaklanmasından mustarip olduğu anlaşılabilir. Ayrıca burada dürüstlük ve cesaret arasında da bir ilişki olduğuna işaret ettiği görülebilir.

- “Sözünde durma, medenî cesaret, maneviyata bağlılık gibi ruh değerleri ahlâkî değerlerdir” (Topçu, 2018: 50).

- “O, müminin bütün hayatına yayılmıştır. Gerçek dindarın hareketi ibadet, sözü dua, bakışı rahmet, beraberliği kuvvettir” (Topçu, 2018: 65). Topçu burada dürüstlüğü dindarlık ile bağdaştırıp, özü sözü bir insanın dostluğunun rahmet olduğuna vurgu yapmıştır.

- “Onlarda fikir, ilim ve ağırbaşlı siyasî yazılar okunuyordu. Vicdanlara hürmet prensibi hâkimdi” (Topçu, 2018: 93).

- “Evvelâ hareket adamı kimdir? Hareket adamının türlü görünüşleri vardır. O bazen vatanperver olur, bazen âlim, bazen sanatkârdır. Bazı kere devlet adamı vaziyetinde görünür. O her zaman ahlâk adamıdır, kâmil insandır” (Topçu, 2018: 142). Nurettin Topçu devlet adamlarının ve yöneticilerin kâmil insan, yani doğru sözlü kişi olması gerektiği kanaatinde olduğu ifade edilebilir.

- “Kalbe yapılan ilk aş, merhamet aşısıdır. Sonra, hem cinsini sevmek ve sevdiği için aldatmamak, ihmal etmemek aşıları yapılır” (Topçu, 2016b: 77).

- “Bu zihniyetin sahipleri, herhangi bir fikrin doğruluğunu ileri sürerken, ispat sadedinde sebep olan, “zira falan ve filân adamlar böyle demişlerdir” tarzında konuşmaz. -Yeni bir ilim, sanat, ahlâk ve din dünyasına ait zirvelerdir. Yeni bir ilim cereyanının açılması, bir sanat eserine hazırlık veya bir estetik anlayışının belirmesi, bir ahlâk iradesinin yayılması veya dinî bir hayata seferberlik veyahut dinde tam nüfuz edici bir anlayış, bir idealin doğması demektir” (Topçu, 2016b: 92). Bu sözleriyle Nurettin Topçu, ahlâkî değerler ile yetişen bireylerin ideal toplumun oluşturulmasındaki yerini ve önemini ifade etmektedir.

4. Öz Denetim Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu’nun eserlerinde öz denetim değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 9. Değer Tablosu - Öz Denetim

Değer: Öz Denetim		
Eser Adı	Verilme Durumu	f
İsyan Ahlâkı	Örtük	9
Kültür ve Medeniyet	Değere yer verilmemiştir.	-
Türkiye'nin Maarif Dâvası	Değere yer verilmemiştir.	-

İsyan Ahlâkı adlı eserde toplam 9 kez öz denetim değerine yer verildiği görülmektedir.

Topçu'nun kitaplarında öz denetim değerine ilişkin şu ifadeler geçmektedir;

-“Nesilden nesile bize kadar ulaşan tecrübeler, toplumdan kaynaklanan peşin hükümler, kabul edilmek için her birimizde şahsî bir kontrolü, az çok sıkı bir tenkidi gerektirir” (Topçu, 2016a: 29-30). Topçu'ya göre şahsi kontrol, bireylerin davranışlarını ve kendini kontrol edebilmesi, bu noktada kendisine eleştirilerde bulunabilmesidir.

-“İnsana kayıtsız hürriyet atfedildiği zaman bundan insanın belirleyici bir sebebe dayanmaksızın kendi hallerinin bazılarını yaratabilme yeteneğine sahip olduğu kabul edilir” (Topçu, 2016a: 43). İnsana sınırsız bir özgürlük alanı verildiği takdirde insanın kendi davranışlarını da tayin edebileceği öngörülebilir.

-“Hür varlık diye, sadece kendi mahiyetinin zorunlu kanunlarıyla var olan ve hareketleri yalnız kendisi tarafından belirlenmiş şeye diyorum” (Topçu, 2016a: 45). Topçu burada öz denetime ve özgürlüğe birlikte vurgu yapmaktadır. Nurettin Topçu tarafından özgürlüğün insan olmanın temel koşulu olarak görüldüğü düşünülebilir.

-“Sonuç olarak hürriyetin kaynağı, bizzat hareketin kendisindedir; bununla her varlık kendi öz varoluşunu teşkil eder” (Topçu, 2016a: 47). Nurettin Topçu kişinin özgür davranışlarının altında öncelikle benliğinin yattığını ve bu sayede bireyin davranışlarını kontrol etme olanağını da içinde bulundurduğu ifade etmektedir.

-“*Deyim yerindeyse, insanın yaratıcı kişiliğini meydana getiren cevheri mutlak olarak hürdür; hareketleri bu cevher tarafından belirlenmiştir. İnsanın hareketleri kendi yaratmalarıdır*” (Topçu, 2016a: 71). Bireyin, davranışlarını hür olarak belirlemesi iç denetim mekanizmasına sahip olduğu anlamına gelebilir.

-“*İrade kendi harap edilmesini istememek için yokluğu istemek zorundadır, yani o hiçbir özel nesneyi istemeyecektir, fakat bütün bir özel nesneler dünyasında dolaştıktan sonra yine kendinde ve bizzat kendisi için kalacak ve kendi kendisini isteyecektir*” (Topçu, 2016a: 77). Nurettin Topçu, insana çok daha yüce bir kimlik biçmekte, onun eşref-i mahlûkat boyutuna vurgu yapmaktadır.

-“*İnsan, toplumun dışına çıkamaz, çıkmak da istemez. Onun dışına çıkmak kendi iradesine aykırıdır. Ve insanın sorumluluğu, her hareketten sonra biraz daha büyüyen kendi iradesine bir dönüştür. Bu duygu onun hareket gücünün ölçüsüdür*” (Topçu, 2016a: 99). Topçu’nun ifadesine göre, insandaki sorumluluğunun bireyin ferdi iradesine karşı olarak ortaya çıkıp şekillendiği çıkarımında bulunulabilir.

-“*Kendini tanıma, bu “onunla bir olma” gayretinin sonucudur. Bu aynileşme, asla benliğin konusuna karşı pasifliğini gerektirmez. Aksine, benlik kendi konusunu yaratır ve ruh bütün gücüyle kendi yarattığı modelle aynileşme gayreti gösterir*” (Topçu, 2016a: 158). Kendini tanıyan, davranışlarının farkında olan ve yaptığı hareketlerin sonuçlarını üstlenen bireyde öz denetim değerinin geliştiği görülebilir.

-“*İnsan, kendi benliğini, kendisi olmayan her şeyin karşısına koymalıdır*” (Topçu, 2016a: 195). Topçu, benliğin kendisine ait olmayan her türlü duruma karşı yer alması görüşünü dile getirmektedir.

5. Sabır Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu’nun eserlerinde öz denetim değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 10’da görüldüğü üzere sabır değerine incelenen eserlerde fazla rastlanmamıştır. İsyân Ahlâkı ile Kültür ve Medeniyet adlı eserlerde değere hiç yer verilmezken Türkiye’nin Maarif Dâvası isimli eserde sabır değeri bir kez işlenmiştir.

Tablo 10. Değer Tablosu- Sabır

Değer: Sabır		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyân Ahlâkı	Değere yer verilmemiştir.	-
Kültür ve Medeniyet	Değere yer verilmemiştir.	-
Türkiye'nin Maarif Dâvası	Örtük	1

Nurettin Topçu sabır değerini şu şekilde ele almıştır;

-“Aile; örf ve âdetlerin ve bir dereceye kadar seciyemizin hamurunun yoğrulduğu mekteptir. Sevginin ve kalp alışkanlıklarının mektebidir. Sabrın ve müsamahanın mektebidir. Şefkatin ve anlayışın mektebidir. Fedakârlığın vazifeler yüklenmenin mektebidir” (Topçu, 2016b: 59). Topçu, sabır değerini öğrendiğimiz ilk mektebin aile olduğunu, bu mektep içerisinde ayrıca sevgi ve fedakârlık değerlerini de öğrendiğimize işaret etmektedir.

6. Saygı Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu'nun eserlerinde saygı değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 11. Değer Tablosu- Saygı

Değer: Saygı		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyân Ahlâkı	Değere yer verilmemiştir.	-
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan – Örtük	12
Türkiye'nin Maarif Dâvası	Doğrudan – Örtük	10

İncelemeler sonucunda kitaplarda saygı değerine toplam 22 kez yer verildiği görülmektedir. İsyân Ahlâkı isimli eserinde saygıya yer verilmezken, Kültür ve

Medeniyet isimli eserde bu değere 12, Türkiye'nin Maarif Dâvası isimli eserde ise 10 kez yer verilmiştir. Nurettin Topçu eserlerinde saygı değerini şu şekilde ele almıştır;

- *“Bir fikri benimsemek, bir zümreyi tercih etmek veya mutlak surette her kim olursa olsun bir şahsı beğenmek, sevmek, alkışlamak için insanı dışarıdan zorlamak hakikate düşmanlıktır. Buna zulüm denir”* (Topçu, 2018: 39). İnanç, görüş ve düşünceleri sebebiyle farklı bir zümre içerisinde yer almayı tercih etmiş insanlara saygı gösterilmesini bu durumun aksinin zulüm olduğuna değinilmiştir.

- *“İnsana dokunulmaz, hürriyetine el sürülmez. Hakaret köpeğe yapılır. Tezyif maymuna yaraşır. Hiddet, hak ve adalet talebinden ileri giderse bizzat kendisi haksızlıktır, hakarettir”* (Topçu, 2018: 48).

- *“İnsana tahakküm edilmez, insan esir edilmez. İnsana zulüm edilmez; insan istismar edilmez; insan çekiştirilmez; insana küçümsemeyle yaklaşılmaz, insan takip edilmez. Bunların hepsi zulümdür, haksızlıktır, ahlâksızlıktır”* (Topçu, 2018: 48). Topçu, insanı küçük düşürecek her türlü eylemin, insan onuruna yapılmış büyük bir saygısızlık ve ahlâksızlık olduğunu ifade etmiştir.

- *“Hallac-ı Mansur'un, çarmıha gerilmiş vücudunu taşıyan halkı sakın sakın seyrettiği halde, kendisine gül fırlatıp atan tek dostu Hamd'e dönüp ağlarken söylediği şu sözleri düşündürüyor: “ Beni taşıyan bu halk, ne yaptığını bilmiyor. Onların zulmünden azap duymuyorum ama sen bilmeliydin ki bu vücuda bir gül dahi atılmazdı!” insanın kıymetini bilen onun vaktine, huzuruna da hürmet eder”* (Topçu, 2018: 49). Nurettin Topçu, bu bölümde tekrar dolaylı olarak bireye yapılan zulmün, insan onuruna yönelik en büyük saygısızlık olduğunu anlatmaktadır.

- *“Batılı, çocuktan başlayarak insana hürmet eder, kıymet verir. Orada insanla değerlerine bağlılığın en esash şartı olan ferdin bütün hürriyetlerine hürmet prensibi, milletler kadar kuvvetli temellere dayanmaktadır”* (Topçu, 2018: 49). Batılı toplumlardan örnek vererek saygı değerinin bireye küçük yaşta verilmesiyle toplumda meydana gelen olumlu değişim vurgulanmıştır.

- *“Öyle din adamları görüldü ki zulümle, işkence ile öldürülürken bile rüzgârı incitmekten, ona olsun zulmetmekten korkarak, kırbaç ve dipçik altında yüzlerindeki*

tebessümü son nefeslerine kadar muhafaza ettiler” (Topçu, 2018: 49). Topçu bu cümleler ile din adamlarının diğer insanlara göre temel değerler konusunda çok daha fazla hassas olmaları gerektiğini ortaya koymaktadır.

- “İnsanlık cevherimize yakışmayan her şey bize zulümdür” (Topçu, 2018: 49).

- “Bunlar da ekseriya ilmî değerden ziyade, profesörün şahsına bağlılık nazari itibara alınmaktadır. Bir ilim ve irfan müessesesinde insan şahsiyetine daha fazla değer verilmeli ve ona her zaman hürmete lâayık olduğu fikri aşılmalıdır” (Topçu, 2018: 85- 86). Yani, şartlar ne olursa olsun insanın hürmet edilmeye layık olduğunun okullarda öğretilmesi gerektiği dile getirilmiştir.

- “Ahlâkta yıkılışımız tarihimizi inkârla başlıyor. Çünkü tarihte atalarımız yaşatılmaktadır. Onlarsa sayısız hürmet halesi ile çevrilmişlerdir. Sevgiden ayrılmayan hörmət, ahlâkımızın temelidir” (Topçu, 2018: 92- 93). Topçu, saygının sevgiden ayrılmayan bir değer olduğunu vurguladığı görülebilir.

- “Hürmet hayatın her sahasında ailede, okulda, alışveriş yerinde, gazetede, siyasette, sanatta ve dinde yaşatılır. Halk yayınlarının cinsiyet sahnelerini her gün, her akşam, büyüklerinin yanında seyreden çocuğun kafasında hürmet kalır mı? Bakışlarında büyüklük manası barınır mı? Tarihini dosdoğru okumayan Türk genci, gerçek atası Fatih’in hocası ile camide bile karşılaşsa ayağa kalktığını nereden bilsin? Büyük mutasavvıf Molla Cami atına binerken, âlim hükümdar Hüseyin Baykara’nın atının yularını ve onun şair veziri Ali Şir Nevai’nin de üzengisini tuttuklarını bilmeyen Türk genci insandaki büyüklüklere hürmetin değerini nereden öğrensin” (Topçu, 2018: 93). Topçu, âlimlere saygının her şeyin üstünde olduğunu tarihten örnekler vererek betimlemiştir.

- “Muallim tüccar değildir. Maaş ve ücretin azlığı, çokluğu davası içinde mesleğe kıymet veren insan bu mukaddes vazifeyi yapıyor sayılamaz. Bu iş mektepçiliği ticaret edinen, muallimliği esnafılık haline koyan kültürsüz fukaranın işi değildir. Bu, para değil, ruh işidir” (Topçu, 2016b: 68). İnsana saygı duymanın yanında, mesleğe saygı duymanın da önemli olduğunu ifade edilmiştir. Öğretmenliğe tüccar gözüyle bakanların, bu mesleğe saygısızlık ettiğini düşündüğü görülmektedir.

-“Muallime en üstümüzde yer vermekle ve onu en büyük mesuliyete sahip bir ideal adamı haline getirmekle kabil olacaktır” (Topçu, 2016b). Nurettin Topçu’ya göre öğretmene saygı duyup onu yüceltmek, toplumun en önemli görevidir.

-“Muallime değer verildiği, muallimin hürmet gördüğü ülkede insanlar mesut ve faziletlidir” (Topçu, 2016b: 71).

-“Babam beni gökten yere indirdi. Hocam beni yerden göğe yükseltti” diyen İskender, muallimi anlamıştır. Muallim, sade zekâların değil beşaretlerimizin, ibadetlerimizin müjdecisidir” (Topçu, 2016b: 71).

-“Orhan’ı yetiştiren, Fatih’i cihanda harika bir manevî olgunluğa sahip kılan muallimlerdir. İkinci Murad, mürşidine teslim olmuş bir zâhid, Yavuz yalnız âlimin önünde eğilmesini bilen, ilimde ilâhî emri duymuş, muallimin mesuliyetlerine hürmeti bilmiş, kılıcının olduğu kadar ruh dünyasının da bir kahramanı idi. Dünyaya söz geçiren hükümdar yalnız müftüsüne itaat ediyordu” (Topçu, 2016b).

-“Hürmetsizlik hayat mücadelesi sayılırken, çocuk hürmeti nasıl anlasın? Küçüğün büyüğe olduğu kadar, büyüğün de küçüğe karşı sevgi ile yüklü hürmet vazifesi olduğunu çocuk, hangi hayattan denemesinden çıkarsın?” (Topçu, 2016b: 127). Topçu’nun bu görüşleri bize değerlerin, çocuklara ve gençlere ancak uygun ortamlarda öğretilmesi gerekliliğini göstermektedir.

7. Sevgi Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu’nun eserlerinde sevgi değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 12. Değer Tablosu- Sevgi

Değer: Sevgi		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyan Ahlâkı	Örtük	1
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan – Örtük	10
Türkiye’nin Maarif Dâvası	Doğrudan - Örtük	10

Tablo 12’de sevgi değerine toplamda 21 kez yer verildiği görülmektedir. İsyân Ahlâkı’nda bu değere örtük olarak 1 kez, Kültür ve Medeniyet’te ve Türkiye’nin Maarif Dâvası’nda ise 10’ar kez doğrudan ve örtük olarak değinilmiştir.

Nurettin Topçu eserlerinde sevgi konusuna şu şekilde yaklaşmaktadır;

- “Beş yaşından başlayan masum çocukların kalplerini yoklarsanız, onların insanlara barbarlığı aşılayan mücadelesi ve müsabaka sporlarının sevgisiyle çarptığını duyarsınız” (Topçu, 2018: 34). Topçu, bireylerde sevgi değerinin henüz küçük yaşlardan itibaren şekillendiğine değinerek sevgi duyduğu bir alana örnek vermiştir.

- “İlim aşkı, adalet aşkı, ideal aşkı ve iman dediğimiz bütün bu değerlerle temasa geçen ruhları sonsuzluğa götüren selamet aşkı” (Topçu, 2018: 40).

- “Oscar Wilde’in dediği gibi, “İsa yeryüzünde aşkların sultanıdır.” Kur’an ise sesindeki nanelere hayran hafız gibi değil de şuurla iman ile okunursa görülür ki baştan aşağı aşk ile doludur” (Topçu, 2018: 40). Düşününürün burada aşk olarak ele aldığı duygu, esasen sevgi değerinin yansıması olarak ifade edilebilir.

- “Şu manzaraya bakın! Kur’an’da İsa, Musa aşk ile tebcil ediliyor değil mi?” (Topçu, 2018: 40). Topçu, toplumların kurtuluşu için gönderilen peygamberleri aşk ve sevgi ile özdeşleştirmiştir.

- “Para ile şöhrati, devletle serveti seven, bunların getirdiklerinden başka hiçbir şeyi sevmez. Onun Allah sevgisi de yalandır. Cihat yolunda yürüyen, ne yakınlarını, ne zümresini, ne de kendi istikbalini düşünür. Hakk’a doğru yürüyüşte, Hak’tan başkasına bakılmaz. Aşkın şanı, kendisinden başka her şeyi unutturmaktır” (Topçu, 2018: 113). Topçu’ya göre, burada zikredilen ilahi sevgi olup, şüphesiz tüm sevgilerin üzerindedir.

- “Düşünce dediğimiz bizdeki gerçek hayata açılan bir yolun adı ‘iç gözlem’dir. İç gözlem demek her şeyin onda aksettiği ‘küçük âlem’ olan ruhî varlığımızın, büyük âlem olan kâinat içinde, kendi yatağını kazıcı bir nehir gibi akarak mukadderatına doğru ilerleyişinde ona kapanmamız, kulak vermemiz, yine ondan örülmüş olan bütün dikkatimiz ve bütün inceliğimizle ona yaklaşmamız demektir. Işıklarıyla ilk temasında genç ruhları hülyalara ve sevdalara gark eden, âleme dâhiler saçıcı medeniyetler

yaratan, hayatımıza neşe, ruhumuza ideal aşkı getiren iç dünyamızdaki hareketler, hakikat sevgisi, Allah sevgisi, ahlâk sevgisi, sanat sevgisi diye adlandırılan huzur ve huşudan yapılma ibadetlerdir” (Topçu, 2018). Görüldüğü üzere Topçu, gerçek sevgiyi, manevi duyguların dışı vurumu olarak nitelendirmektedir.

- *“Gerçek saadetin sahibi olacak insanın tek iradesi, para, ikbal, devlet ve her çeşit varlık istihalarının çok üstünde ve yükseklerde duran bütün bunlara gülen, bunlarda tatmini aramayan bir büyük sevgiye kendini kaptırmaktır. Bu, kalpler saltanatının sevgisidir”* (Topçu, 2018: 148).

- *“Hayat neşemizin kaynağıdır”* (Topçu, 2016a). Neşeli ve sevgi dolu olmak hayatın kaynaklarından birisidir.

- *“Muallimlik, sevgi işidir, ruh sevgisidir. Ruhun ulvî olan isteklerine nefsimden her şeyi feda eden sevginin ferdi ulaştırdığı örnek insan mertebesidir”* (Topçu, 2016b: 77). Kırk sene öğretmenlik yapan Nurettin Topçu’ya göre bir öğretmeni öğretmen yapan, yüreğindeki insan sevgisidir.

- *“Kalbe yapılan ilk aş, merhamet aşısıdır. Sonra, hem cinsini sevmek ve sevdiği için aldatmak, ihmal etmemek aşları yapılır”* (Topçu, 2016b: 77). Sevmek duygusu burada tek bir insanı sevmek olarak değil, kalpten gelerek herkesi ve her şeyi sevebilmek olarak açıklanmaktadır. Kişinin mensubu olduğu toplumu sevmesinin esas olduğu dile getirilmiştir.

- *“İlkokulda çocuklara verilmesi lüzumlu olan eşya bilgisi pek az bir şeydir. İlk mektepçilik denen büyük sanat, dindeki aşk idealine damla damla çocuğun kalbine aşlamak ve o kalbin çarpıntılarını millî mefahirin temposuna uydurmak sanatıdır. Bu aşk idealiyle birlikte sunulan değerler, hakikatlerin sevgisi, hayatın ve başkalarının sevgisi, kendi ruh hayatını samimiyetle ve dikkatle yaşamak sevgisidir”* (Topçu, 2016b: 113) . Dönemin eğitim sistemine eleştiride bulunduğu bu cümleleri ile Topçu’nun, bireye ilkokulda öncelikli kazandırılması gerekenin eşya bilgileri değil, manevi duygulara bağlı kalınarak öncelikle sevgi değerinin kazandırılması gerektiğini düşündüğünü görebiliriz.

-“Hürmet, alelâde alçalma ve kendini inkâr veya eksiltme değildir. O, insanlık cevheri karşısında yaşanan sevgi ile karışık bir hayranlıktır” (Topçu, 2016b: 124). Saygı sevgi ile birleşerek insanlığın özünü oluşturan bir değere dönüşmektedir.

-“Edebiyat okuduğu halde ancak okuduğu şairleri sevebilen genç sadece şiir ezberlemiş sadece sevgi ezberlemiş demektir. Edebiyat ve felsefe derslerinin verebildiği hakikî sevgi ise insanda insani ve kâinatı tekrar yaratan sevgidir” (Topçu, 2016b: 134). Burada bir şairi, bir eseri sevebilmenin özünün sevgi olduğu anlatılmaktadır.

-“Manevi kültür, insana, sanata, cemiyete ve tarihe uzanır. Onun özü, insan sevgisidir. Gayesi Allah sevgisidir” (Topçu, 2016b: 154). Türk kültürünün özünde sevmek vardır. Nurettin Topçu özetle, sevgi değerinin bireylere aşılması gereken temel değerlerden biri olduğunu, öğretmenlerinde bu değere dikkat ederek eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunması gerektiğini ifade etmektedir.

8. Sorumluluk Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu’nun eserlerinde sorumluluk değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 13. Değer Tablosu - Sorumluluk

Değer: Sorumluluk		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyan Ahlâkı	Doğrudan – Örtük	18
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan - Örtük	6
Türkiye'nin Maarif Dâvası	Doğrudan - Örtük	22

Nurettin Topçu eserlerinde sorumluluk değerini şu şekilde ele almıştır;

-“Her alınan duyguyu keyfi için kullanan sefih ise muhitine belâ olabilen varlıktır. Böylelerinin cemiyetinde her fert öbürünün başına belâ olur” (Topçu, 2018: 44). Nurettin Topçu, yaptıkları ile başkalarının hayatlarını karartanların sorumsuzluğundan yakınmaktadır.

-“Zira kurtarıcı olduğuna inandığımız ruh ve kültür, nesillere aşılamadan, sandalyelerin şahıs değiştirmesinde ne fayda umulur? Mesela mekteplerimizde maarifin ıslahı ve buhranın izalesi için sık sık konuşmalar yapılır; tedbirler alınır” (Topçu, 2018: 46). Sorumluluğunu bilen yöneticiler başa gelmedikçe, toplumu yalnızca ruh ve kültürün kurtaracağını ummanın büyük bir yanlış olacağını düşündüğü söylenebilir.

-“Dicle kıyılarında, bir kurdun bir kuzuyu parçalamasından Hz. Ömer nasıl mesul oluyorduydu, Anadolu çocuklarının geriliğinden de üniversite öyle mesul olacaktır” (Topçu, 2018: 67). Bilindiği üzere Hz. Ömer’in yöneticilerin sorumluluğuna yönelik düşüncesi ve tavrı çok keskindir. Onlara bulundukları görev ve konum itibarıyla çok büyük sorumluluklar yüklemekte, toplumda yaşanabilecek her türlü olumsuzluktan yöneticileri sorumlu görmektedir. Burada Nurettin Topçu’nun konu farklı da olsa Anadolu insanının geri kalmışlığıyla üniversiteler arasında böylesi keskin bir bağlantı kurması ilginçtir. Esasen Topçu, bizzati kendisi adeta bir sorumluluk abidesidir. Bu durum hayatına olduğu kadar, eserlerine de çok belirgin bir şekilde yansımıştır.

-“Gençliğini, bir yüksek makam sandalyesine tırmanma hırslarıyla geçiren, genç nesillerin bugünkü çocuklarından da mesuldür” (Topçu, 2018: 108). Nurettin Topçu, gençliğini iktidar, makam ve mevki sahibi olmak için harcayanların, yetiştirdikleri çocuklardan sorumlu olacaklarının aşikâr olduğunu ifade etmektedir.

-“Biz ise, ahlâk meselesinin kalbine sorumluluk kavramını koyuyoruz. Bütün ahlâk doktrinleri sorumluluk kavramını koyuyoruz. Bütün ahlâk doktrinleri sorumluluğu menfi açıdan ele aldılar, yani şu veya bu kötü fiilin gerçekleşmesinden doğan sorumluluktan bahsettiler. Onlara göre sorumluluk, kendimizi korumaya yarayan kuvvettir. Bir hareket sebebi değildir. Bizim anlayışımızla mesele yön değiştirmekte ve sorumluluk müspet hale gelmektedir; o böylece hareketin bizzat sebebi olmaktadır. Bu tarz bir sorumluluk anlayışının kaynağı, şuurdadır. Şuur, sorumluluk karşısında harekete geçmemekten dolayı kendisini suçlar. Tamamıyla bir iç hali ve sadece pasiflik olan vicdan azabı duygusuyla da bizim sorumluluk anlayışımızın hiçbir benzerliği yoktur. Çünkü vicdan azabı ahlâkî davranış sahibinde

hiçbir yapıcı unsur yaratmaz. -O, sebepten çok netice olsa gerek- Bizim sorumluluğumuz evrensel olmaya can atan şuurun tabiatından ayrılmaz” (Topçu, 2016a: 35). Sorumluluğu hareketin sonucu olarak değil, sebebi olarak gören Topçu, sorumluluğun şuurdan ayrılmayan bir değer olduğunu vurgulamıştır.

-“Sorumluluk, düşünme faaliyetini doğurur ve daha sorumlu hisseder. O halde, kaynağı itibariyle düşünce hayatı ahlâkî hayattan doğmuştur. İçgüdü, menfaat, sempati, saadet, iyilik ve vazife... Bunların hepsi insanî duygular olduğu kadar pasifliği de ifade ederler. Oysa ahlâk, bütün bunların ötesinde ve üstünde yer alır” (Topçu, 2016a: 35- 36). Topçu’ya göre sorumluluğun öncelikle ahlak fikrinden doğduğu daha sonra düşünce dünyasında yer bularak bireyi etkilediği açıktır.

-“Determinizm ile hürriyet, aslında birbirine bağlı iki terimdir. Birisi olmadan diğeri tarif etmek mümkün değildir. Hürriyeti ortadan kaldırırsanız hayatta bir kendiliğinden oluş, davranışlarda da bir makineleşme hâli kalır. Determinizmi yok ederseniz geriye kolayca makine hareketlerine indirgenebilecek kayıtsız bir hürriyet kalır. Determinizmin yardımı olmaksızın hürriyetin kendi başına anlaşılması mümkün değildir. Gerçekten, hürriyet bir güç ise, yöneleceği istikameti kendi belirlemesi gerekir. Yok eğer bir güç değilse makine hareketlerine indirgenir” (Topçu, 2016a: 68). Determinizm ve hürriyetin birbirine bağlı oluşundan dolayı ortaya sorumluluk kavramı çıkmaktadır. Bireyin hareketlerinde yalnız determinizm bulunuyorsa, benliği yok edilir. Sadece hürriyet bulunuyorsa, kayıtsız şartsız bir benlik kalacaktır. Bu iki unsuru dengeleyerek hareketlerimize yön veren değer, sorumluluk olmalıdır.

-“Determinizm olmadan hürriyet kavranılmaz ve bu gerçek anlamda imkânsızdır. Hürriyet, dıştaki determinizmin yerine benliğin determinizmini koymaktan ibarettir. Ve iç determinizmin gücü, hürriyetimizin de gücünü gösterir. Hareketlerimizi belirleyen etkiler, tarafımızdan seçilmiş, kararlaştırılmış ve bir bakıma tayin edilmiştir” (Topçu, 2016a: 68). Bireyin kendisinin belirlediği eylem sonuç olarak sorumluluğu ortaya çıkarır.

-“Ferdîyetin, bütün sosyal yapıyı kucaklayacak kadar genişlemesi, kaçınılmaz olarak ferdî sorumluluğun aynı ölçüde genişlemesini gerektirir. Sosyolojik araştırmalar göstermiştir ki sorumluluk başlangıçta ortak idi; yani, ferdin değil bütün

grubun üzerindeydi” (Topçu, 2016a: 88- 89). Toplumsal sorumluluğun boyutları genişledikçe, bireyin sorumlulukları da artmakta ve buna bağlı olarak genişlemektedir.

-“Sorumluluk, gerçekte git gide ferdileşmektedir. Bundan dolayı o hiç de azalmamaktadır. Tam tersine, ferdin vicdanına toplumun bütün ağırlığı yüklenmektedir. Sosyal dayanışmadan ferdiyet daha çok zenginleşmiş, karmaşık hale gelmiş, sade kendi kişiliğinden daha geniş bir alana yayılmış olarak çıkmaktadır” (Topçu, 2016a: 89).

-“Nihayet bir de tamamıyla sübjektif bir sorumluluk anlayışı vardır ki bu, kötü hareketten sonra ortaya çıkan vicdan azabı duygusuna bağlanmaktadır” (Topçu, 2016a: 101). Nurettin Topçu burada sübjektif sorumluluk kavramına değinmiş, kötü hareketlerin daha sonradan vicdani rahatsızlıklara neden olduğunu vurgulamıştır.

-“Sorumlu olan iradedir. İnsan iradesinin gücü, sorumluluğunun ölçüsüdür. Zira sorumluluk, hür iradenin belirleyicisidir. Hürriyetimizi belirleyen onu zorunlu kılan, hürriyetimizi asla inkâr edilemez hâle koyan unsur budur” (Topçu, 2016a: 103). Topçu’ya göre, kişinin davranışlarından dolayı sorumlu tutulması gereken, bireyin hür iradesidir. Öyle ki sorumlulukta bu durumda iradenin hür olmasına bağlı olarak ortaya çıkacaktır. Aksi takdirde ne hür irade kavramından ne de sorumluluktan bahsedilemez.

-“Ona göre vazife, “diğer bütün güçlerden daha üstün nitelikte olan, belirli bir iç kuvvetin şuuruna götürür” (Topçu, 2016a: 105). Burada iç kuvvetin şuurundan bahsedilen durum, dolaylı olarak kişinin içinde taşıdığı sorumluluk duygusudur.

-“Mademki birbirimizle dayanışma içerisinde yaşıyoruz, kendi hareketlerimizden ferdin sorumlu olmamız uysallığı benimsemek pahasına bir teselli ve aynı zamanda bir korunmadır” (Topçu, 2016a: 109). Topçu, toplumun birlik beraberlik ve dayanışma içerisinde yaşamasını öncelikle bireyin kendi hareketlerinden sorumlu olmasına bağlamaktadır.

-“Sorumluluğu ortadan kaldırmakla veya azaltmakla, fert de ortadan kalkar” (Topçu, 2016a: 110). Topçu, bireylerin kendi hareketlerinden dolayı sorumlu tutulmasının, ferdiyetçiliği yükselttiğini ifade etmektedir.

-“Devletin, merhameti ve en geniş şekliyle sorumluluğu yaratması gerekir” (Topçu, 2016a: 113). Devlet, vatandaşlarında öncelikle merhamet duygusunu ve sorumluluk bilincini oluşturmalıdır.

-“Bizi Hakka götüren bir yol, aydınlığa açılan bir kapı lâzım. Bu kapı mektebin kapısıdır. Bugünkü mektep insanın ruhunu yüceltmek için değil, makineye esir olarak midesinin saltanatını yaşatmak için açılmış kapıdır. Gençler, bina, fabrika, teknik hizmetinde alacakları paranın hesabını yaparak bu kapıdan giriyorlar. Elbette onda hörmət, hâyâ, vatanseverlik ve milliyetçilik, sanat ve ahlâk dersleri almayacaklardır. Mektep dene kutsal çatının altında bugün usta-çırak münasebetinden başka bir şey yaşanmıyor. Mektep artık gençliğe karakter mayası aşılamıyor” (Topçu, 2016b: 46). Topçu, mektebin sorumluluğunu yerine getirmeyerek, verdiği eğitim sonucunda yetişen yeni neslin makineleşmesi üzerinde durmakta, yine bu soruna tek çözümü mektebin iyileştirilmesinde görmektedir.

-“Mektep, öğrenme yeridir, dedik. Öğrenme ne demektir? Nasıl öğrenilir? Öğrenme, her şeyden evvel bir çıraklıktır. Mektep çıraklık yeridir, diyebiliriz ki bir tezgâhtır. O tezgâhta usta yapar, çıraklar tekrarlar. Usta verir, çırak alır. Alınmamış, benimsenmemiş, benliğe mal edilmemiş bir ders iyi bir ders sayılmaz” (Topçu, 2016b: 52).

-“Kendi açtığı kapıyı her defasında kapamayı ihmal eden, kullandığı evin değerini ölçemeyen, fena alışkanlıklarını ömrünün sonuna kadar tekrarlayan adam, istediği kadar yüksek tahsil diplomalarına sahip olsun, yine mektep görmemiştir. Mektep öyle bir zihnî alışveriş yeridir ki onda bir taraftan bir taraftan verilecek şeyler seçilirken, öbür taraftan, insanda alıcılık kabiliyeti doğrulur, beslenir, büyütülür” (Topçu, 2016b: 58).

-“Aile; örf ve âdetlerin ve bir dereceye kadar seciyemizin hamurunun yoğrulduğu mekteptir. Sevginin ve kalp alışkanlıklarının mektebidir. Sabrın ve müsamahanın mektebidir. Şefkatin ve anlayışın mektebidir. Fedakârlığın vazifeler yüklenmenin mektebidir” (Topçu, 2016b: 59). Burada vazifeler yüklenmiş olmanın, tek başına bireyin seciyesini oluşturmayacağını, üstlenilen vazifelerin

sorumluluklarını yerine getirmenin ve bu bilinci taşımanın ancak gençliğin karakter mayasını şekillendirebileceği görüşünde olduğu anlaşılabılır.

- “Dindar adam, her an sonsuzluğun huzurunda bulunan ve her hareketi için ondan gelecek emri dinleyen, bu emri vicdanında ve onunla birlikte cemaatin vicdanı olan kitapta arayan adamdır. Hayat kaideleriyle yaşayan adamdır” (Topçu, 2016b). Topçu’ya göre, dindar adam sorumluluklarını bilen kural ve kaidelere uyandır.

- “Filhakika bu girift içtimâî teşkilat içinde, gençlerin maneviyatını, itiyatlarının kuruluşunu, ihtiraslarının ateşlenmesini, on, on beş yıllık bütün gençlik devresi içinde kendilerine emanet ettiğimiz muallimlerden başka hangi sınıf insan, cemiyetin ideal hayatının, ruhî idaresinin sahibi sayılır?” (Topçu, 2016b: 65).

- “Ruhumuzun sanatkârı, hayatımızın nâzımı olan muallimin aramızdaki yerinin yüksekliğini, vazifesinin geniş ruhî mesuliyetinin pek ağır olduğunu maalesef gençlere değil bugün muallimlere hatırlatmak lüzumunu duyuyoruz” (Topçu, 2016b: 65).

- “Üniversite profesörleriniz köy çocuğunu okutmaya başladıkları zaman memleket kurtulacaktır. Anadolu’nun ruhî kuruluşunu meydana çıkaracak olan hakiki inkılâbın ancak köylerin en yüksek eller tarafından kalkınmaları ile yapılabileceğini biz anlamakta pek geç kaldık. Bu büyük ruhî inkılâbın yapılabilmesi için sade şöhretle saadeti düşünerek üniversiteye doçent, profesör olmaktan başka emelleri bulunmayan insanlar değil, köyde yaralı bereli gübrelik içinde dolaşan daima mustarip ve kim olduklarını bilmediği bir takım efendilere uşak olmaya mahkûm, büyük ecdadının tarihinden getirdiği zekâ kabiliyetlerini her gün toprağa gömen köylü çocuklarını insanlık için örnek olacak bir medeniyetin sahipleri haline getirmeyi ülkü edinen profesörler lazım” (Topçu, 2016b: 66). Dönemin koşulları ve atmosferi, eğitim ve kültür işlerini sadece şehirliye layık görmekte, köylüye adeta ikinci sınıf vatandaş gözüyle bakılmaktadır. Topçu, ülkenin kurtuluşunun bu anlayışın değişmesine bağlı olduğunu vurgulamakta, üniversite eğitiminin memleketin en ücra köşesindeki çocuklara kadar verilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

- “Şu halde mesele, her şeyden evvel bir nesle onu bu hakikate meftun kılacak aşkı aşılama meselesidir. Bulgar papazı nasıl köy köy dolaşarak Bulgar köylüsüne

hem muallim, hem doktor rolünü yapmak suretiyle o milletin bir benlik içinde kurulmasını temin ettiyse, bizim, hem de bir kısmı bugün Avrupa'da okumuş olan münevver gençliğimizin Anadolu çocuklarına kim olduklarını ve niçin yaşadıklarını tanıtmakla başlayarak, hem de yedi yaşındaki çocuktan işe başlamak suretiyle, medeniyet koruyucu insan kabiliyetlerini aşlamaları en mukaddes vazifedir” (Topçu, 2016b: 66). Topçu, bu cümlelerle Türk eğitim sistemine önemli bir misyon yüklemekte ve yol çizmektedir. Esas olan insanımızın kim olduğunun farkına varmasıdır. Bu ise ancak yüksek ideallere sahip eğitimciler eliyle inşa edilebilir.

-“Medeniyetler muallimle kuruldu. Çin dünyasının kurucuları hakimlerdir. Mezopotamya medeniyetinin ilk sahipleri Pateslerdi. Büyük Yunan medeniyeti; meydanlarla pazarlarda gençlere muallimlik yapan feylesofların eseri olmuştur. İslâm, medreselerinin çatısı altında üç kıtayı istila etti. Rönesans, üstatların yükselttiği devirdir. Alman birliğinin kuruluşunda muallim ön plânda rolü olduğunu biliyoruz. İstiklâl harbimizde, cepheye sırtında gülle taşıyan köylü kadın kadar, istilânın acısını damarlara aşıl原因 muallimin rolü olmuştur” (Topçu, 2016b: 71- 72). Öğretmenler, verilen her kurtuluş mücadelesinin başkahramanları olarak görülmektedir.

-“Muallimi, her devirde, o devrin ruh ve idealinin hüviyetine bürünmüş görüyoruz. Devirlerin idealizmini yaşatan muallimdir” (Topçu, 2016b: 72). Öğretmen, yaşadığı devrin görüşünü idealini ortaya koyan görünürdeki en temel unsurdur. Öğretmenin eğitime bakış açısı devrinin idealizmiyle yakından ilişkili olduğu vurgulanmaktadır.

-“Görülüyor ki muallim, bizim bütün ruh yapımızı sanatkârıdır. Böyle olunca da ondaki sakatlıkların hepsinden mesuldür” (Topçu, 2016b: 79). Öğretmen ruhumuzun şekillendiricisidir ve yapıcısıdır. Topçu bu nedenle, öğretmeni belirli ölçüde kendi eseri olan ruhlarımızdan sorumlu tutmaktadır.

-“Muallim, yalnız ruhların sahibidir. Lâkin davasını ulaştırabildiği neticelere bakılırsa görülür ki, o, hakikatte doktorumuzdur, disiplin kurucumuzdur, toplum düzenimizin bekçisidir, ekonomik münasebetlerimizin düzenleyicisidir ve siyasi yaşayışımızın üstadıdır. Zira, bunların hepsinden o, haberi olsa da olmasa da,

mesuldür. Karakterlerdeki muvazenesizliğin, medenî terbiyedeki düşüklüklerin mesulü yine odur” (Topçu, 2016b: 80).

- “Biz kibirli isek o mesul, biz sabırsız isek yine o mesuldür. Biz, bütün bunlardan habersiz isek, bundan da o mesuldür” (Topçu, 2016b: 80). Görüldüğü üzere Topçu Türkiye’nin Maarif Davâsı’nda sık sık öğretmenlerin sorumluluk ve mesuliyetlerine işaret etmektedir.

- “Evvelâ muallimin meslek adamı olması, muallimliğin bir meslek haline gelmesi lâzımdır. Az zamanda çok mektep açma iştihasına kapılarak ölçüsüz şekilde kabartılan muallim kadrosu, altmış çeşit meslek ve menşeden insanları içerisine aldı” (Topçu, 2016b: 107). Okul sayısının artırılması için, henüz görev bilinci ve sorumluluğu taşımayan başka meslek gruplarının öğretmen olarak görevlendirilmesi o dönemin de önemli bir sorunudur. İlginç olanı aradan çok uzun yıllar geçmesine rağmen bu sorun henüz aşılamamıştır.

- “Talebe, hakikatler peşinde koşmayı meslek edinen insandır, gayesi manevi olgunlaşma olan bir mesleğin insanıdır, mekteplerin diploma müşterisi ve istikbalin mevki dilencisi değildir. Disiplinin, kâinattaki nizam gibi zaruret olduğuna inanmış, diğer içtimaî sınıf insanlarına örnek olacak kabiliyette bir üstün insan namzedidir” (Topçu, 2016b: 114). Öğrencinin mesuliyetlerinden bahsettiği bu bölümde Topçu, öğrenciliğin bir meslek olduğunu ve bu mesleğinde kendi içerisinde sorumluluklar taşıdığını ifade etmektedir.

- “İlkokulda çocuğa, adım adım tarihinin sevgisi aşılırken ve kendi varlığı tarihinin hadiseleri arasında kendine tanıtılırken ona insanlık dersi de tertemiz örneklerle, sevgi ve merhamet metotlarıyla aşılanır” (Topçu, 2016b: 120). Çocuğa sevgi değeri aktarımının, tarihi örnekler kullanılarak yapılması önerilmektedir.

- “Ancak çocuğun ahlâk eğitimi hususunda henüz oldukça geri durumda bulunuyoruz. Çocuk üzerinde ahlâk eğitimi, hiçbir zaman tükenmeyen, aşınmayan enerji istemektedir. Bu adeta kendi hayatî varlığını başkasına nakletmek gibi bir olaydır. Bilineni, öğrenileni, başka bir elden alınanı yine başka birine nakletmek gibi bir araçlık rolü ile yapılamaz. Bizzat kendi şahsiyetini, cömertlikle, verme ve

bağışlama sevgisi ile bir nevi fedakârlıkla yapılacak iştir. Eğitimci, tohum olmak için toprağa girmenin zevkini yaşamalıdır” (Topçu, 2016b: 122- 123). Çocuğa ahlak eğitimi vermenin büyük bir fedakârlık ile yapılması gereken bir sorumluluk olduğu vurgulanmıştır.

- “İlkokulda elimize gelen çocuk, bazı katılımlara kabiliyet halinde sahip olmakla beraber henüz uzviyetten ibaret maddî şahsiyetini yaşamaktadır. Biz onu şahsiyet sahibi olmaya hazırlayacağız. Bunun için ruhi şahsiyetini işleyeceğiz” (Topçu, 2016b: 124). Topçu, ilkokulda sınırlı yetenekler ile okula başlayan çocuktan, şahsiyet sahibi bireyler yetiştirme sorumluluğu taşıyan muallimlere atıfta bulunmaktadır.

- “Yurttaşlık dersi bugün, vergiler ve seçimler hakkında halk bilgisi vermektedir. Zamanımızda radyoların halk imin yaptığı yayınlar bu gayeyi sağlayabilir. Eğer gençlerimizin ahlâk yapısında bir seferberlik lüzumu duyuyorsak, yurttaşlık derslerinin ahlâk dersleri haline getirilmesi lüzumunu kabul etmeliyiz” (Topçu, 2016b: 157).

9. Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Topçu’nun kitaplarında vatanseverlik değerine toplam 43 kez yer verilmiştir. İsyân Ahlâkı’nda 3, Kültür ve Medeniyet’te 24, Türkiye’nin Maarif Dâvası’nda ise 16 kez olmak üzere tüm eserlerde vatanseverlik değerine doğrudan ve örtük olarak değinilmiştir. Nurettin Topçu’nun eserlerinde vatanseverlik değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 14. Değer Tablosu - Vatanseverlik

Değer: Vatanseverlik		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyân Ahlakı	Doğrudan - Örtük	3
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan - Örtük	24
Türkiye’nin Maarif Davası	Doğrudan – Örtük	16

Topçu'nun kitaplarında vatanseverlik değerine toplam 43 kez yer verilmiştir. İsyân Ahlâkı'nda 3, Kültür ve Medeniyet'te 24, Türkiye'nin Maarif Dâvası'nda ise 16 kez olmak üzere tüm eserlerde vatanseverlik değerine doğrudan ve örtük olarak değinilmiştir.

Nurettin Topçu eserlerinde vatanseverlik değerini şu şekilde ele almıştır;

-“Japonlar, kendi kültürleri ile onu yaşatmaya çalıştılar. Amerikalılar, kendilerine mahsus bir millî kültüre sahip olmadıklarından, onu olduğu gibi kopya etmeye özendiler ve Avrupa'dan aldıkları tekniği hudutsuz bir şekilde ilerlettiler” (Topçu, 2018: 19).

-“O millet, insaniyetin aile sevgisine, harp gücüne, sanat terennümüne, devlet iktidarına, millet aşkına ölümü karşılayışında kullandığı mukavemete, bütün bu hayat kudretlerine tercüman olur, ona bin bir cepheli duruşunu bir tercüme halinde sunar, kendini tanıtır” (Topçu, 2018: 21).

-“Biz sanat yapıyoruz, o kendiliğinden millî oluyor. Çünkü millet insaniyetin içsel tercümesidir. Aynı feryat Fuzuli'de Mecnun'dan, Goethe'de Dr. Faust'dan yükselirken ne büyük bir karakter ve neşe başkalığı taşımaktadır. Zira birinde inleyen Dicle nehri, öbüründe Elbe sularıdır” (Topçu, 2018: 21).

-“Vatanperverliği seçim sandıkları parti nutuklarından yapan nesillerden hiçbirisi, “Memleket yollarını yapma” cemiyeti diye bir cemiyet kurmamıştır. Genç doktorların, çoğu fukara olan bu milletin hastalarına “Meccanen bakma” cemiyeti diye bir cemiyet kurmalarını çok bekledik. İçlerinden bazı temiz yürekliilerin haftanın bazı günlerinde köylülere parasız bakmasının. “mesleği bertaraf ediyor” diye telâşla ve zilletle protesto edilmesini de gördük. Meslek şuuru bakınız nasıl anlaşılmış ve nasıl anlatılmış” (Topçu, 2018: 24- 25). Topçu'nun, vatansever olarak bilinen nesillerden hiçbirisinin aslında milletin kanayan yaralarına merhem olmak için çaba gösterme gayretinde bulunmadığından şikâyetçi olduğu görülebilir.

-“Biliyorsunuz ki, makinenin vatani yoktur. Onun sicil kayıtlarında şöyle yazılıdır: ‘Milletim nev-i beşerdir, vatanım rûy-ı zemin...’, halbuki beşeriyet insanlardan evvel var olmadı ve insanlar milletler halinde yaşamaktadırlar, kendi ruh

varlıklarını millet kültürleri halinde yoğurdular. Yukarıdaki komünist formül, bir insanlık kültüründen bahsetmek isteyebilir. Ne yazık, milletler ortadan kalkınca insanlık mı kalır? Milletlerin yetiştirdiği kültürler birer birer yok edilince artık kültür mü kalır? O halde ne olacak? Meşum bir yıkım, uğursuz bir inkâr. Komünizm demek ister ki, herkes kendini inkâr etsin; biz bundan bir ideal çıkaracağız. Bu sistem sihirbaz mıdır? İnsan eşya için feda olduktan sonra, insan davası mı kalır ki içtimai adaletten bahsedilsin?” (Topçu, 2018: 26).

-“Bu vicdanın zaferi, kültürümüzü kurtarmakla kabildir. Kültürümüz nerede? Bin yıllık tarihimizin yarattığı kültür, vicdanlarımızda barınıyor; o şuurumuzda, şuurumuzun altında ve bütün hücrelerimizde gömülüdür. Onu dile getirmek, onu harekete getirmek, onu hayata kavuşturmamız lâzım geliyor” (Topçu, 2018: 26). Hiç kuşkusuz kültürümüzün bin yıllık geçmişinden yararlanarak günümüzde onu canlı tutmak ve yaşatmak önemli bir vatanseverlik göstergesidir.

-“Dokuz yüz yıllık tarihin harpleri, zaferleri, sefaletleri, isyanları, sevinçleri, secdeleri, mezarları, harabeleri ve saltanatlarıyla nesi varsa, neleri var olmuşsa hepsinden sızan iradenin bir terkip içinde birleşmesinden meydana gelecektir. Bunu yapamayan bir milletin, uzak ve yabancı ülkelerde perişan olan iradesi, kendine geldiği zaman, benliğinin kulağına şöyle fısıldayacak: “Ben seni uzaklarda ararken, sen kendi evimde idin” (Topçu, 2018: 27). Nurettin Topçu bunu bir başka veciz ifadesinde şu şekilde dile getirmektedir: “Kendimiz dışında nereye koştuyusak, gurbette kaldık”.

-“Bunu yapamayan milletin yüzde birine saadet getirici teknik, yüzde doksan dokuzunun hayatına belâ teşkil eder, dünyasını yaşanmaz hale getirir. Bunu yapmayan memleketin meydanları yalnız bir çehrenin heykelleriyle doludur. Bunu yapmaktan mahrum edilen nesiller, ecdatlarına düşman kesilirler ve derilerinden ihtiras sızan yabancılara hayranlıkla hizmetten zevk duyarlar” (Topçu, 2018: 27). Kültürünü, yabancı milletlerin esaretinden kurtaramayan milletlerin, hayatlarının yaşanmaz bir hâl alacağı aşikâr olduğundan bahsetmektedir.

-“Kültürün unsurlarını tanıtmaya çalışalım: Bu unsurlar, tarihimizin adımlarına serpilmiş hadiselerdir. Tarih, kendisiyle bize intikal eden bütün

hadiseleriyle, her birimizin bin yıllık ömrünü, bin yıllık yaşını hatırlatmak suretiyle, her birimizi bir milletin ferdi yapmıştır. İşte buna kültürün hayatı denir” (Topçu, 2018: 28).

-“Nasıl ki bir insan, başkalarının ruhiyle yaşayamazsa, bir millet de başka tarihlerin hadiseleriyle yaşatılmaz. Hayatımızı hâkimiyeti altına alan millî kültürümüz, bizim gerçek sahibimizdir” (Topçu, 2018: 29). Topçu’ya göre; milli kültüre sahip çıkıp, onu yaşatmak vatanseverliktir.

-“Bize has olan devlet şeklini mi araştıracağız? Yine Nizamülmülk’ün kurduğu teşkilâta, Yıldırım’ın idaresine, Kanunî’nin hukukî sistemine ve nihayet Anadolu’nun iradesinin bugün bize ilham ettiği ihtiyaçlara bakacağız. Siz mimarinin millî idealini mi arayacaksınız? Tarlasının kenarında secdeye varan köylünün hareketlerine bakınız” (Topçu, 2018: 29). Türk tarihinde kültürümüze has olan unsurların tüm uygulamaları bulunmaktadır. Devlet şeklinden teşkilata, iradeden hukuk sistemine ve nihayet mimariye kadar her unsur köklü geçmişimizde mevcuttur. Nurettin Topçu’nun bu unsurları başkalarından taklit etmenin, bir kötülük olacağını savunduğu düşünülebilir.

-“Siz Türk çocukları isimsiz ecdadın toprak altındaki kemiklerini anıtlştırabiliyor musunuz? Millî kültürün insanı oldunuz demektir. Yoksa aralarında hoyrat sesli sayısız otomobillerin uğuldadığı servet mahzeni apartman kaleleriniz, millî kültürümüzü kurtaramayacaktır” (Topçu, 2018: 29). Vatanseverlik değeri doğrudan tarihsel örneklerle açıklanmıştır.

-“Bin yıllık vatan bir virane iken sizin teknik meziyetleriniz gurur değil utanç verebilmelidir” (Topçu, 2018: 30). Tekniğin kültürü virane kıldığı bir toplumda vatani için gurur duyan kişilerin esasında utanç duyması gerektiği belirtilmiştir.

-“Aynı şekilde fertlerdeki mevki-i iktidar ve siyaset ihtirasları, memleket selâmetini siyaset sahasındaki değişmelerde arayan izansızlık, millî bünyemizi asırlardan beri mütemadiyen yıpratmaktadır” (Topçu, 2018: 33).

-“Yeni nizamı hayatımızın her sahasına getirecek kuvvet Anadolu’nun toprağından, İslâm’ın nurundan, insanlığın beş bin yıllık hikmet ve ilminden ilham ve

hayat alacak Anadolu’da teni bir kültür ve medeniyetin doğuşunu müjdeleyecektir” (Topçu, 2018: 77). Topçu, Anadolu insanının vatan sevgisine değinmiştir.

- *“Türk milleti bir üniversite davası karşısında mıdır? Milletimizin hürriyetini ve dünya tarihinin şerefli insanı olarak hayat haklarını elde etmek için bilhassa son seçimler de gösterdiği kahramanlık ve göze aldığı çetin mücadele, bu davanın var olduğuna en kuvvetli delildir”* (Topçu, 2018: 86). Topçu’nun ifadesine göre hür ve şerefli bir insan, ancak milletini ve vatanını seven ve buna uygun davranan insandır.

- *“Bugün bir üniversite meselesi karşındayız ve bu mesele en ön planda ele alınarak halledilmedikçe ne milliyet ve millî kültür sahasında, ne de eğitim ve öğretimde meselelere hal çaresi ve bir selamet yolu bulmak imkânsızdır”* (Topçu, 2018: 87). Topçu’ya göre, üniversite meselesi sıradan bir eğitim olgusu olmanın ötesinde, memleket meselesidir.

- *“Dokuz asır önce Anadolu’da Türk milliyetçiliğinin Malazgirt’le başlatan ruh, birçok benzerlerinin arkasında Plevne’de şahlandıktan sonra Çanakkale’de miracını yaptı. İstiklâl zaferi ile Anadolu’nun ortasında abideleşti”* (Topçu, 2018).

- *“Bugün bir zümre gençliğin kalbini kazanmış bulunuyor. Bu milletin, içtimai adalet adına, insan haysiyetini korumak azmi ile milliyetçiliğinin tek kalesi olacak olan kendi sosyalizmini yine kendi ruhunda, kendi imanının mayasıyla yoğurmasını düşünen, anlayan, tasavvur eden bile görülüyor. Bu hakikatin sezgisini kaybeden dar görüşlü bilgisizler, komünizmin mugalataları ile boğuşurlarken, millet sosyalizmini komünistlerin her hakikati zehirleyen hezeyanlarına kurban ediyorlar”* (Topçu, 2018: 90). Milliyetçilik fikrinin gençliğe kazandırılmasının önemli bir husus olduğunu ifade eden Topçu, aksi takdirde gençlerin zihinlerini zehirleyen fikirlere kapılabileceğinden endişelidir.

- *“Elli üç yıl önce Erzurum’da ‘‘Tek başıma da olsam millet davasına atılacaktım’’ diyen Hüseyin Avni’nin kahraman sesi, İslâm kisvesine bürünerek ikbale can atan sahtekârların leş kokan ağızlarından dünyalar kadar uzaklardadır”* (Topçu, 2018: 91). Vatanseverliği sadece bir makama erişmek için kullananlar ile Hüseyin Avni’nin verdiği kahramanca mücadelenin çok farklı şeyler olduğu aşikârdır.

- “Plevne’de ezanı okunan, Çanakkale’de namazı kılınan, İstiklâl zaferinde duası yapılan milliyetçilik iradesi bugün bir sürü menfaatçi sahtekârın paylaşamadığı bir iskelettir. Gazi Osman Paşa’dan Mehmet Akif’e ve Hüseyin Avni’ye uzanan ilahî halka kırılmıştır. Türk kültürü yabancı kültürlerin kucağında ruhunu teslim ederken daha çok kazanmaktan başka bir şey düşünmeyen haris eller yabancı sermayelere açılmış, çalışan bilekler yabancı memleket fabrikalarının himayesine sığınmıştır” (Topçu, 2018: 90-91). Burada düşünür; vatanseverliğin, milliyetçiliğin özünü kaybettiği ve yabancı kültürlerle sığınarak ruhunu teslim ettiğinden yakınmaktadır.

- “Anadolu’da dokuz yüzyıl gelişen güzel Türkçemizi elli yılda kısır ve cılız bir kabile dili haline koyan suikastın, hem millet kalbine batırılmış hançer, hem de edebiyat kapısına vurulmuş kilit olduğunu görmeyenler, Türk milletine sevmemiş olanlardır. Onlar Türk milliyetçiliğine bin yıl geriye götürdüler. Bu gidişle şimdi Fuzulî’yi anlamayan gençliğin arkasından yakın gelecekte Ömer Seyfettin’i ve Yunus’u da anlamayan nesiller gelecektir. O zaman Türk milliyetçiliği sadece bir tarih ve bir hatıra olacak, Türk ruhu rüyaların destanı halinde kalacaktır” (Topçu, 2018: 92). Cemil Meriç’in veciz ifadesiyle “Kamus, namustur”. Türkçeyi sevmek ve korumakla, vatan sevgisi eşdeğerdir.

- “Daha dün ecdadımızın kabrine kaniyla sulamışken şimdi şampanya masasında kahkahadan lezzet duyan bir nesil, vaktiyle duaya açılan ellerini alkış tufanına kepçe yapmaktan hoşlanıyor” (Topçu, 2018: 101).

- “Anadolu’da kurulan devletimiz, merkeziyetçi idi. Milli varlığın bütün parçalarını otoriteli ve mesul bir merkeze sımsıkı bağlıyordu. Devlet iradesi denen ve Hegel’in yeryüzünde tecelli etmiş ilâhî irade diye vasıflandırdığı bölünmez ve âlemşümül olmak iddiasındaki kudret, ancak bu karakteriyle ebedi olmuştur” (Topçu, 2018: 123-124).

- “Vatan aşkı insanda düşmana karşı kin doğurur; namuslu adam mevcut nizamı takip etmekten ve ödevini yapmaktan dolayı iftihar ederken aslında bu nizam ve bu ödevin insanlığın bir kısmına düşman olarak kendi menfaatleri yolunda hareket eden bazı fertlerin eliyle kurulmuş ve konulmuş olması mümkündür” (Topçu, 2016a: 31).

Vatansever kişilerin, düşmana karşı sergileyeceği tutumdan dolayı iftihar edilecek bir değere sahip olduğu ortaya konulmuştur.

-“Evrensel nizamın dışında gerçek ahlâklılık yoktur. Bilim, vatan, sanayi, devletin selâmeti, bunların hepsi de ahlâkî bakımdan aynı derecede iyiliğe veya kötülüğe yol açabilirler” (Topçu, 2016a: 31).

-“Dünyanın bir yerinde bir medeniyet kurmuş olan bir halk, onu daima bütün gücüyle, hatta fertlerinin hayatı pahasına savunmuştur. Tarihleri bu yere, bu toprağa bağlı olan bu halkın çocukları, onu savunmakla kalmayıp ona hayat vermişlerdir; tarihleriyle birlikte bu tarihi geliştirecek ve şereflelendirecek şekilde hareket etme borcunu da devralmışlardır” (Topçu, 2016a: 110).

Devletini ve kültürünü canı pahasına koruyan ve birlik içerisinde yaşayan milletler, tarih boyunca onurlarını koruya gelmişlerdir. “Leonidas’ın ölümünden kurtarmak için bir mektup bahanesi ile memleketlerine göndermek istediği kardeşler, “biz buraya vatan için ölmeye geldik” diye krallarının bu teklifini reddederken, Yunan gençliğini temsil ediyorlardı” (Topçu, 2016b: 20).

-“Millet ruhunu yapan maarıftır. Maarifin düşmesi millet ruhunu yerlere serer maarıfe değer vermeyiş millet ruhunun yıkılışını hazırlar. Maarif hangi yönde yürürse millet ruhu da onun arkasından gider. Şu halde millet, maarıfı demektir” (Topçu, 2016b: 30). Vatanseverliğin yalnızca vatan toprağına sahip çıkmak değil eğitim ve kültürene de sahip çıkıp yaşatmak ile mümkün olduğunu ve millet ruhunun ancak bu şekilde şifa bulacağına değinilmiştir.

-“Bin yıllık şan ve şeref olaylarıyla dolu tarih sahibi bir milletin bu kadar kısa zamanda bütün geleneklerinden ve kendi özel yapısından soyunup sıyrılması dikkatle üzerinde durulmaya değer bir olaydır” (Topçu, 2016b: 31).

-“Milliyetçilik, milletin tarihine gömülü hayat kaynaklarından aranmalıdır. O, dilde ve dinde sanatta ve devlette bulunur. Düğünlere, şarkılara ve çocukların oyunlarına varıncaya kadar milletin örfleriyle âdetlerinde yaşar. Bunların hepsi terk edilince millet varlığı bir vehim, milliyetçilik bir sahte vesika halini alır. Yine bunların hepsi mektepte yapılır ve mekteple yıkılır” (Topçu, 2016b: 36). Milli değerlerimizi

yaşatacak ya da yerle bir edecek olan kurum mekteptir. Mektep söz konusu değerleri yaşatırken ve yıkarken, milliyetçilik hususuna dikkat etmelidir.

- “Bir milletin devlet bünyesi de mazisindeki geleneksel devletin yapısını teşkil eden esasları taşımalıdır. Yoksa kendinin olmaz ve yıkılmaya mahkûmdur. İslâm’ın sosyal esaslarına bağlı, otoriteli ve şahsî mesuliyet temeline dayalı devlet bizim geleneksel devletimizdi. Bunlar Türk devletinin karakterleridir. Devlet idealimizi Amerika’dan değil, Alpaslan’ın, Fatih’in ve Yavuz’un devlet anlayışından almamız lazımdır” (Topçu, 2016b: 37). Geleneksel devlet yapımız, Türk’ün karakterini ortaya çıkartan bir yapıdır. Bu nedenle devlet yapısında, tarihimize bağlı kalmak, karakterine bağlı kalmak demektir.

- “Millet dili, millî tarih ve milletin ruhuyla bütün bağlarını koparmış olan ve kültürün yerine tekniği oturtan bir maarif sisteminin hâlâ millî eğitim diye adlandırılması, Fransızların bu kelimeyi benimsediği zaman başlatılan taklitçiliğin yadigârıdır” (Topçu, 2016b: 44- 45). Nurettin Topçu, kendi bünyemize yabancı sistemleri taklit ederek milli olamayacağımızı ve milli kalamayacağımızı işaret etmektedir.

- “Esasen liselerin birbiri ardı sıra yabancı dilde öğretim yapan lise adı altında yabancı milletlerin kültürüne teslim edilmesi, düşman silahı ile değil içimizdeki yıkıcı irade ile millet ruhuna karşı kazanılmış zaferdir. Millet ruhu ile bağları kopartılan bugünkü okul, millete insan yetiştirmek için değil, fabrikaya usta yetiştirmek için çalışıyor” (Topçu, 2016b: 45). Milli kimlikten uzak, yabancı hayranlığıyla yapılan eğitim ile nitelikli insan yetiştirilemez.

- “Yabancı kültür, sadece millî kültür ağacının köklerini kurutur, onu soysuzlaştırır. Çocuklarına yabancı dil öğretmek için yabancı mektebe koşanlar, pire uğruna yorganlarını yakıyorlar. Bu adamlar bir avuç su içmek için suda boğulanlardır. Mektep ancak millî mekteptir” (Topçu, 2016b: 63). Topçu, ancak mektebin milletin ruhunu taşıması halinde milli maariften söz edilebileceği kanaatinde. Adının milli olmasının, hakikatte milli olduğu anlamına gelmeyeceğini düşündüğü söylenebilir.

- “*Millî mektep aynı zamanda devlet mektebidir. Bugün Türk maarifinde zehirli birer mantar gibi fişkıran özel okulların birer ticaret yeri olmadığını söylemek olaylar karşısında bir iftiradan başka bir şey değildir. Millet maarifini kazanç hırslarıyla böylesine boğmak, millet kültürüne çevrilmiş suikasttır. Yabancı mekteple özel okul el ele verip millet maarifine birlikte hançerliyorlar*” (Topçu, 2016b: 63). Topçu, Osmanlı Devleti’nin son döneminden beri gündemden düşmeyen özel ve yabancı okullar sorununun milli maarife verdiği zarara vurgu yapmaktadır.

- “*Mektep; millet kültürünün, millet ruhunun bayrağıdır. Vatan topraklarında yalnız o bayrak dalgalanır*” (Topçu, 2016b: 101). Vatanın mektebi, milli olmalıdır. Kültürü ve tarihi bin yıllık bir ülkede, ancak milli mektebin varlığı hâkim olursa milletin ruhunun yaşatılabileceği dile getirilmiştir.

- “*Her milletin vatanperverliği, samimi olarak, kendi vatanında yaşanır. Başka milletlerin milli değerlerine tanıyarak faydalanmak isteyenler, onu kültürün ancak kendi vatanında bulurlar*” (Topçu, 2016b: 101).

Topçu Türkiye’nin Maarif Dâvası isimli kitabında, vatanseverlik değerini milliyetçilik kavramı ile birlikte ele almış ve sık sık örtük olarak işlemiştir. “*Ders okumak, bazı hayatî faydaları sağlamak için bir vasıta değil, hakikatler peşinde koşmak için başlı başına bir gayedir. En temiz Türk dilini kullanan ve dış dünyanın her çeşit ifade ve ihtarlarından başlayarak, her varlığa bağlandıktan sonra insana doğru götürücü ders öğretimi, millî kültürü meydana getirir*” (Topçu, 2016b: 112-113).

- “*Türk muallimi, yarınki Türk mektebinin ve yarınki Türkiye’nin temel taşıdır. Onlar Gazalî’lerin, Necmüddin’lerin, Akşemseddin’lerin irfan ve iman çocuğu olan gaziler...*” (Topçu, 2016b: 115). Şüphesiz öğretmenler, toplumun önderlerinin yetiştirilmesinde etkin rol oynayan kimselerdir.

- “*İstiklâl Marşı’mız olmasaydı, son nesillerin ilkokul kitaplarına ruh yerime mutlak boşluk ve hüsrân kalırdı. Eğer millet eğitiminin kökleri olan ilk mektebi bugünkü karanlığından kurtarmak istiyorsak, Mehmet Âkif’in yedi ciltlik Safahat’ını sayfa sayfa nesirleştirip, bazılarını nazmiyle aynen, ilkokulun beş yıllık okuma*

kitaplarına aktarmak icap edecektir ve zannediyorum ki bugün iki kıtanın taklidi yüzünden hayatımızda açılan boşluk, bir Âkif'in ruhu ile tamamen dolacaktır” (Topçu, 2016b: 119). Mehmet Akif Ersoy'un vatan sevgisine değinmiş ve eserlerinin, ders kitabı olarak ilkokullardan başlanarak okutulması ile eğitimin içinde bulunduğu karanlıktan kurtulabileceğini dile getirmiştir.

-“Biz, tahsilden önce hayâyı pekiyi bilen, kendini bilen, cesur, fedakâr, vatansever imanlı bir nesle ilköğretimin kutsal kapısını açmak zorundayız” (Topçu, 2016b: 128). Eğitim öğretimde, öğrencilere öncelikli değerlerin kazandırılmasının gerekliliğinden bahsetmiştir.

-“Zavallı millî maarif! Onun her köşesinden millet ve ruh kültürü kovulduktan sonra millet hayatında ruh ve milliyetçilik idealini aramak gülünç olacaktır. Maarif, millet kültürüne dönmeli ve yabancı okulların varlığına son verilmelidir. Milliyetçiliğin temel şartlarından biri de budur” (Topçu, 2016b: 173). Topçu'ya göre, maarif milli kültürden uzaklaşarak, zavallı bir konuma gelmiştir. Maarifin bu durumdan kurtulabilmesi için öncelikle yabancı okulların varlığına son verilmesi gerekmekte. Böylece kültür milli bir nitelik kazanarak maarifimizin içine düştüğü bu durumdan onu çıkarabilir.

-“Müslüman Türk'ün çarpan nabzına, onu tedaviye koşan bütün eller uzansın. İşte milliyetçilik bu ulvî hizmet anında başlayacaktır” (Topçu, 2016b: 175).

10. Yardımseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu'nun eserlerinde yardımseverlik değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 15. Değer Tablosu – Yardımseverlik.

Değer: Yardımseverlik		
Eser Adı	Verilme Durumu	f
İsyân Ahlâkı	Değere yer verilmemiştir.	X
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan	1
Türkiye'nin Maarif Dâvası	Doğrudan	3

Topçunun eserlerinde bu değere doğrudan ver verildiği görülmektedir. Kültür ve Medeniyet'te yalnızca 1 kez, Türkiye'nin Maarif Dâvası'nda ise 3 kez yer verilmiştir.

-“*Vatanperverliği seçim sandıkları parti nutuklarından yapan nesillerden hiçbiri, “Memleket yollarını yapma” cemiyeti diye bir cemiyet kurmamıştır. Genç doktorların, çoğu fukara olan bu milletin hastalarına “Meccanen bakma” cemiyeti diye bir cemiyet kurmalarını çok bekledik. İçlerinden bazı temiz yürekliğin haftanın bazı günlerinde köylülere parasız bakmasının. “mesleği bertaraf ediyor” diye telâşla ve zilletle protesto edilmesini de gördük. Meslek şuuru bakınız nasıl anlaşılmış ve nasıl anlatılmış*” (Topçu, 2018: 24- 25). Yazar, burada vatansever olmakla övünen zümrelere eleştirilerde bulunmuş ve halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında dahi bir girişimleri olmadığını, yapılmak istenen yardımlara ise engel olduğunu belirtmiştir.

-“*Hürmeti, insanlara, fikirlere, hislere, hayata hatta eşyaya ve bütün kâinata hürmeti öğrenen çocuğun kalbi ister istemez ve kendiliğinden hemcinsi hakkında merhamet duygusuna açılacaktır. Hürmet ettiği varlığın sefaletine razı olmayan gönlü kurtarıcı bir irade ile dolduğu anda, merhametin ilâhî eseri meydana çıkacaktır. Başkalarına yardım isteği, ancak kendinde biriken veya merhamet denen yaratıcı ıstırap sayesinde hareket haline gelir. Bundan hizmet iradesi doğar. Hizmet sevgisi, insanın kendinden taşarak âleme yayılması gibi bir şeydir. Hizmet ve fedakârlık duyguları taşımayan insan, önceki hürmet ve merhamet basamaklarından geçmemiş demektir. O, kısır ve hoyrat varlıktır. Bir uzviyetin üstüne giydirilmiş elbiselerden fazla bir şey değildir*” (Topçu, 2016b: 125). Hürmet etmeyi öğrenen bir çocukta, zamanla ortaya çıkan diğer duygulardan bahsedilmiş ve yardımseverliğin merhamet ile birlikte hareket ettiğine vurgu yapılmıştır.

-“*Çocuğa merhamet, telkin yoluyla aşılansak ruhî varlığındaki hayvanî ve hoyrat unsurlar ayıklandıktan sonra, ona hizmet ve fedakârlık denemeleri yaptırılmalıdır. Çocuğa, her yaşta uygun ölçüde, arkadaşlarına ve başkalarına yardım vazifesi yüklenmelidir. Bu ödev, onda sevgi oluncaya kadar usanmadan yapılacak*

telkinlerin önemi pek büyüktür. Psikoloji ilmi, zamanımızda telkinin her sahada pek büyük tesirini ortaya koymuş bulunuyor” (Topçu, 2016b: 125). Bireyin ruhuna öncelikle merhamet duygusu aşılmalı ve çocuğa zamanla yardım etme, bir sorumluluk olarak yüklenmelidir. Bu değerler ise çocuğa telkin yolu ile kazandırılmalıdır.

- “Hüdavendigâr’ın yaralı düşmanı bile su vermek emeli ile Allah’a yaranmak istediği anda şehit edildiğini manalandırmak, din ile ahlâkın kucaklaştığı ulvi bir anın tespiti demek olmaz mı?” (Topçu, 2016b: 156). Düşman askeri olsa bile yaralı bir kimseye yardım etmek, dini açıdan ahlaklı olmanın bir göstergesidir.

11. Estetik Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu’nun eserlerinde estetik değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 16. Değer Tablosu-Estetik

Değer: Estetik		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyan Ahlâkı	Doğrudan - Örtük	13
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan - Örtük	13
Türkiye’nin Maarif Dâvası	Doğrudan - Örtük	5

Tabloya göre estetik değerine toplam 31 kez yer verilmiştir. İsyan Ahlâkı’nda 13, Kültür ve Medeniyet’te 13 ve Türkiye’nin Maarif Dâvası’nda 5 kez doğrudan ve örtük olarak estetik konusuna değinildiği görülmektedir.

- “Güzel sanatlar da kültürün bir kolunu teşkil ederler. Onlar da millidir. Sanat, sanatkâr tarafından hür olarak arandığı içindir, kendisinden başka hiçbir gaye gütmemektedir” (Topçu, 2018: 21).

- “Mimari, insan vücudunun hareketlerinden, dansın bin bir kıvılcığından zapt edilmiş bir jest, bir mana değil midir? Hristiyan dünyasının ilâhî şaheseri olan

gotik mimarisi, yalnız ibadetten çıkan ellerle değil, âlemden kurtulmak isteyen başla ve tövbe eden gözlerle göklere çevrilmiş olduğu halde, Müslüman Türk'ün ilâhî Selçuk mimarisi, bütün varlıkla secdeye kapanmıştır” (Topçu, 2018: 22). Mimari açıdan bakıldığında milletlerin ortaya koyduğu eserler, onların din ve inanışının bir yansıması olarak hayat bulmuştur. Burada estetik değerine örtük olarak yer verilmektedir.

-“Musikimizin bize sunduğu iksir, koca bir bade edebiyatı ruhlarımıza bu manayı sindirmemiş midir?” (Topçu, 2018: 45- 46). Musikinin insan ruhunda ortaya çıkardığı estetik manaya vurgu yapılmaktadır.

-“Ruh diye alkışladığımız kendi hislerimiz, kendi gururumuz, kendi rüyalarımızdır. Bizi ilahi ruhla karşılaştıran Kur'an'da bile kendi namelerimize, seslerimizin güzelliğine hayran oluyoruz. Ruha ulaşmanın ilahi yolunu gösteren din olduğu halde onu dahi maddî hayata ait kaidelerin kadavrası haline koyduk” (Topçu, 2018: 53). Sanatın, insan ruhunda ortaya çıkardığı estetiğe örnek verilmiştir.

-“Yeni bir şiir sayıklama, roman ve hikâye bayağı tahkiyeden ibaret olmuştur. Bunlar ruhu yeni dünyalara götürmüyor, insanı yeni doğuşlara kavuşturmuyorlar. Bunlarda yıpranmış bir toplum davasından öte ne bir felsefe, ne de büyük sanat kokusu var” (Topçu, 2018: 92). Estetik değerlerden uzak yapılan ve insan ruhunda bir aydınlatma yaşatmayan eserlerin etkisiz kalacağı dile getirilmiştir.

-“İnsan hayatının değeri ve mukadderatımız meselesi sanatın ana davası olduğu halde, son devrin sanatı insanla ilgisizdir. Eserde sanatkârın kalbi yok, cemiyetin yumruğu görülüyor. Mükemmel lâkin alelâde bir eşkıya hikâyesinden başka bir şey olmayan İnce Memed'i Memleket Hikâyeleri ile karşılaştırmak edebiyatımızın yarım asırda yuvarlandığı uçurumu göstermeye kâfidir” (Topçu, 2018: 92). Topçu, son dönemlerde yayınlanan eserlerin estetik açıdan yetersiz oluşunu ve sanatçının, insandan uzak kalarak eserler ortaya koymasını eleştirmektedir.

-“Sanat, dıştaki varlıklara akseden bizim kendi hayallerimiz ve kendi tasavvurlarımızdır. Hatta en ileri derecesinde o bizim kendi şehremizdir. Hayatı bize değerli yapacak ilk neşe, sanat neşesidir. O, güneşin bizdeki neşesidir” (Topçu, 2018:

97). Sanat insan ruhunun yapıcısıdır. Sanatın ortaya çıkardığı estetik duygu hayatı bizlere değerli kılmaktadır.

-“*Sanatkârlar bizden çıkıp tabiata yayılan ilâhi neşvenin terennümcüleridir. Yunus akan suların, Mevlâna neyden çıkan feryadın, Beethoven rüzgârın, Cezanne, Van Gogh güneşin yaşattığı neşenin terennümcüleridir*” (Topçu, 2018: 98). Bu betimlerde, sanattan alınan estetik sevince örnekler verilmektedir.

-“*Musiki temizleyicidir; genç ruhu bulaştığı kirlere temizler; ondaki dikenleri ayıklar*” (Topçu, 2018: 146). Topçu, sanatın ve estetiğin insan ruhunu temizleyici ve iyileştirici olmasından bahsetmektedir.

-“*Musikinin insana gerçekten doldurduğu, “sonsuz varlığın sevgisidir”. Bizde erittiği ise kinlerimizle zaaflarımızdır; menfaatleri kollayan zekânın çevikliğidir. Musiki bizi varlıkla birleştirir; çokluktan ve çokluğun ezasından kurtarır musiki ruha hürriyet vaat eder, hür oluşunun ümidin sunar*” (Topçu, 2018: 146). Musikin, insan ruhunda özgürlüğün ümidi olması açısından önemli bir yer tuttuğuna değinilmiştir.

-“*Musiki ile temizlenip hafifleyen ruha hizmet zevki aşılmalıdır. Esasen musiki bu sevgiye hazırlar. Gence karşılıksız, menfaatsiz, şöhret vaadi bulunmayan ve gayesi kendisine ait olmayan işler yaptırılmalı, yalnız mesuliyeti olan görevler yüklenmelidir*” (Topçu, 2018: 146). Bireylerin ruhunda musiki ile yapılan temizliğin ardından sorumluluklar verilmeli ve bireyde bu sayede hizmet etme zevki oluşturulmalıdır.

-“*Musiki de tabiat gibi temizleyicidir. Onda kinler ve hasetler dayanamaz erirler. Menfaatlerle şöhretler soytarılar gibi sırtır, küçük düşerler. Ümitsiz kederse ondan çok uzaklardadır. Tabiat gibi o da aşkımızın kaynağıdır. Musiki ümitlerin de kaynağıdır*” (Topçu, 2018: 159).

-“*Dostluk antlaşması musiki ile beslenmeli, okullarda derse ve meclislerde oturma musiki ile başlamalıdır. Çünkü o aşkımızın ifadesi ve samimiyetimizin mürşididir*” (Topçu, 2018: 159).

-“*Sanatkâr az veya çok kuvvetli bir duyarlılığa sahip olan insandan ayırdır. O, başka bir âleme mensuptur. Sanatkâr, bir bakıma, sıradan hassasiyete sahip insana*

yabancı duyumlarla oynar. Hiçbir menfaat fikri, onun duyumlarının mutlak saflığı ile bağdaşmaz; hakikî sanat kesinlikle menfaat dışıdır. Ve esas itibariyle sanat, sanat içindir” (Topçu, 2016a: 125- 126).

- *“Sanat mistik niteliktedir” diyeceğiz. Sanatkâr şekli bizzat o şeklin kendisi için tanır”* (Topçu, 2016a: 126).

- *“O, özünde gerçekçidir; ilk işi bizi gerçek olan şeye götürmektir. Fakat gerçek olanı tanıdıktan sonra, onun başka şey olmasını, arzularımıza uygun olmasını isteyecektir. İşte haklı olarak, bu sebepten sanat, sanat değerini tanır ve sanat idealist olduğu için sanattır”* (Topçu, 2016a: 126). Sanatın görevi, bireyleri gerçekliğin bilgisine eriştirmektir. Sanat ancak bu idealist görevi yerine getirdiği takdirde gerçek sanat olarak anılacaktır.

- *“Bizim estetik bilgi dediğimiz, tabiatın duyular yoluyla bu ilk görünüşü veya bilgisi, sanatın bütününi vermez; sadece sanatkârın kendi dünyasında ilk kanat çırpışını açıklar”* (Topçu, 2016a: 128). Estetik bilgi, bireyde doğanın ilk görünüşünün yansımadır. Ancak bu yansıma sanatın toplamı değil, sanatçının ruhumuzda meydana gelmesini istediği bir ilkedir. Nitekim *“Sanat ancak bir teknik ve bir bilim yardımıyla mümkün ve nakledilebilir hâle gelir”* (Topçu, 2016a: 129).

- *“Neden sadece sanatkâr, bize normal hayatımızda tuhaf görünen bir menfaat gütmelik haline sahip bulunmaktadır? Ona bu duygu alma iradesi nereden gelmektedir? “Şekil için şekil”, “sanat için sanat”, bu formüller şekillerine verilen anlam içinde hiçbir şey ifade etmezler”* (Topçu, 2016a: 163). Sadece sanatkârların menfaat gözetmeksizin sanat icra etmesini tuhaf bulan yazar, sanatkârlarda bulunan bu duygunun kökenini merak etmekte ve sanatın formülleştirilmeye çalışılmasının, sanatçı açısından bir anlamı olmadığını dile getirmektedir.

- *“Kendimizi biraz daha yakından dinleyelim; şayet sanatkâr isek, varlıkta bir duygu almanın, şekil için şekil kabul etmeye yönelik içsel ve derin bir eğilimin, şekil için şekil aramağa önceden bir hazırlığın olduğunu göreceğiz”* (Topçu, 2016a: 163).

-“Sanatın özü, kesinlikle eşyanın insan tarafından görünüşünde, yani bir sezgide değil, belki insanın ta kendisinde, iradesinin derin ve tabir caizse aşkın hareketinde barınmaktadır” (Topçu, 2016a: 163).

-“Bu ise derin manası olmayan şekilleri yeniden yan yana koymak üzere kesip biçmekle yetinen, saf şekille oyalanan sanat, aşağı yukarı sahte veya sunî sanat denilen şeydir. Fakat hakikî sanatkâr sanatta başka bir şey arar; eşyanın kendi üzerinde kurtarıcı etkisi olduğuna inanır. Bu bir çeşit büyü veya hakikî imandır ki, akılla ilgisi olmayan şekillerle etkisini yapar” (Topçu, 2016a: 163). Eşyanın derin manasını bulmaya çalışmadan sadece görünüşte estetik bir güzellik yaratmaya çalışılarak yapılan sanat, yapaydır. Gerçek sanat, eşyanın manasını bilerek onda kurtarıcı bir yön aramaktır.

-“Ebedi ve aşkın olana” bağlanmak üzere ‘yaşadığımız hayatın sınırlarını ve güçsüzlüklerini aşan bir aşk’ olmaktadır. Böyle bir aşkta, ‘artık dış görünüşleriyle kendisini ifade eden bir sahte hassasiyet değil, fakat gerçekten derin, kendi kendisinin şuurunu kazanan bir şefkat, bir hüznün söz konusudur. Poe’nin gözünde şiir, bir çeşit oyundur. “Bir zekâ oyunu, basit bir oyun değil, fakat ruhun bütün gücüyle oynadığı gerçekten ruhî bir oyundur” (Topçu, 2016a: 168).

-“Temaşaya gelince, o hem sanatkârda, hem de mistikte görülür. Onu, Hz. Muhammed’de olduğu kadar, Mevlana’da da canlı buluruz; çünkü Mevlana bir mistiktir, fakat ciddi bir estetik hayat ortaya koyan bir mistiktir. Keza, Ahmed Yesevî ile Yunus Emre gibi Anadolu mutasavvıfları, tamamıyla mistik olan faaliyetlerinde bu mistik faaliyete yardım eden bir estetik hayat karışımı sergilediler” (Topçu, 2016a: 172). Burada kültürümüzün önemli sanatkârlarından örnekler verilerek, estetik anlayışları ortaya konulmaktadır.

-“Gerçekte sanat, hayal gücümün kucaklayabildiği bütün hayat şekillerinin yaşama iradesinden ibarettir; bir başka ifadeyle o benim irademin bir hareketi, bütün hareket iradelerinin benlikte özümsemesi amacıyla tasavvur haline dönüşmesi demek olan harekettir” (Topçu, 2016a: 180). Topçu’nun hareket felsefesi görüşünü burada tekrar görmekteyiz. Yazar sanatın, iradenin hareketi ile meydana gelen estetik bir olgu olduğundan bahsetmektedir.

-“Sanat, sonlu âlemde ebediyen tatmin bulamayacak olan hareket iradesinin sonsuzluk hülyasından tatmin aramak için hayal gücüne dönüşmesidir” (Topçu, 2016a: 180). Sanat, bireyin sonsuz âlem düşünden hareket ederek, kendi hayal gücünü meydana getirmesi demektir.

-“Batı’nın Beethoven, Goethe, Lamartine ve Hugo gibi hiç ölmeyecek çocukları, ruh dünyasında ebedî gençlik aşısı yaptılar; yeryüzüne ümit, aşk ve iman ışıklarını serptiler” (Topçu, 2016b: 19). Sanatın bireyin ruhuna yaptığı gençlik aşısı sayesinde ruhları gençleştirdiğini, Batı dünyasından örnekler vererek betimlemiştir.

-“Yeni bir ilim, sanat, ahlâk ve din dünyasına ait zirvelerdir. Yeni bir ilim cereyanının açılması, bir sanat eserine hazırlık veya bir estetik anlayışının belirmesi, bir ahlâk iradesinin yayılması veya dinî bir hayata seferberlik veyahut dinde tam nüfuz edici bir anlayış, bir idealin doğması demektir” (Topçu, 2016b: 89). Yeni bir estetik anlayışının doğmasını yeni bir idealin görüşün doğması anlamını taşıdığı vurgulanmaktadır.

-“İlkokulda olduğu gibi, orta ve lise sınıflarında da çocuğun ruhunu hakikat idealine kavuşturucu aşktan ibaret olan enerjiyi harekete geçirecek en güzel vasıta musikîdir. Bunun için bütün ilk ve orta öğretim yapan mekteplerde, sabahları derse başlamadan önce, kısa bir zaman için bütün talebeye, insan ruhunun ulviyete tırmanışını terennüm eden musikî dinletilmeli; sınırlara, ruhlar böyle ilâhî iksir ile yıkanıp temizlendikten sonra girilmelidir” (Topçu, 2016b: 113). Öğrencilerin okulda eğitime başlamadan önce, ruhunun eğitime hazırlanması için estetik bir musikî dinletisinin etkili olacağını ifade etmektedir.

-“Liselerin son üç sınıflarında, öğretimin gayesi artık ilimlere, sanatlara hazırlık yapmaktır” (Topçu, 2016b: 133). Belirli bir kademedен sonra öğrencilere sanat derslerine hazırlık için estetik içerikli programlara yer verilmesi gerektiği dile getirilmiştir.

-“Edebiyat okuduğu halde ancak okuduğu şairleri sevebilen genç sadece şiir ezberlemiş sadece sevgi ezberlemiş demektir. Edebiyat ve felsefe derslerinin verebildiği hakikî sevgi ise insanda insani ve kâinatı tekrar yaratan sevgidir” (Topçu,

2016b: 134). Edebiyat ve sanata duyulan ilgi ile öğrencilerde estetik algıların yaratılabileceği savunan Topçu, şair sevgisinin, edebiyatın ve felsefenin bireye kazandırmayı amaçladığı sevgi olmadığını ifade ettiği görülebilir. Topçu'nun burada estetik bir sevgiden bahsettiği düşünülebilir.

Nurettin Topçu'nun eserlerindeki estetik değerine ilişkin bulgulardan hareketle sanata mistik bir bakış açısı ile baktığı ve bu doğrultuda ele aldığı görülmektedir.

12. Eşitlik Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu'nun eserlerinde eşitlik değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 17. Değer Tablosu-Eşitlik

Değer: Eşitlik		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyan Ahlâkı	Doğrudan - Örtük	3
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan - Örtük	2
Türkiye'nin Maarif Dâvası	Doğrudan	2

Tablo 17'de görüldüğü üzere, eşitlik değerine 7 kez yer verilmiştir. İsyan Ahlâkı isimli eserde 3, Türkiye'nin Maarif Dâvası ve Kültür Medeniyet isimli eserlerde ise 2'şer kez doğrudan ve örtük olarak bahsedilmiştir.

Eserlerde eşitlik değerine şu şekilde yer verilmiştir.

-“Bütün insanlara hakları, hak diye verilmelidir. Hakkı olmayanı vermekse, almak gibi haksızlıktır. Birine hak etmediğini alkışla bağışlamak; öbürüne, hakkı olanı sadaka diye uzatmak: bu zulmün hesabını Allah bizden soracaktır” (Topçu, 2018: 72). Topçu, bir kişinin hakkının bu dünyada verilmemesi durumunda, bunun ahirette bir karşılığı ve cezası olduğunu belirtmektedir.

-“Bu adalet projesinde toprağın, çalışan eller arasında eşitlikle bölünmesi de zaruret olacaktır. Anadolu'da ağalar tahakkümüne mutlak surette son verilmelidir.

Bugün “ciğerlerin benim elimde” der gibi kendi piyasasını kendi keyfiyle ayarlayan doktorluğun ve servet sahiplerinin hazlarına hizmetkâr olan mühendisliğin de millet emrinde çalışması davanın esaslarına dâhildir” (Topçu, 2018: 72). Topçu, toplumsal sınıf ayrılığının Anadolu’da hala devam etmekte olduğunu ve bundan bir an önce kurtulmanın gerekliliğine işaret etmektedir.

-“Bu asillerin ta içinden gelen bir ses onlara şunu ilham etmiştir: İnsanı esaretten kurtararak bizzat insan kılmak gerekir; insanın kendi dünyasını kendi inançlarıyla kurması daha iyidir; tek kelime ile ruhun yücelmesi, insanın yüce varlığa kadar ulaşmak için yükselmesi ve gerçek anlamda kendini onda tanıması lâzımdır” (Topçu, 2016a: 39).

-“Adalet, eşitlik ve karşılıklılık ilkesine dayanır. Bu ilke de dayanışmadan doğar. Dayanışmayı meydana getiren sözleşmeye göre, şartlar bütün fertler için aynıdır. Böyle olunca adalet, sadece sosyal nizamı güvenlik altına alma endişesi taşıyan ve üzerinde uzlaşma sağlanmış bu sözleşmeye uymayı ifade etmektedir” (Topçu, 2016a: 111). Burada eşitlik değeri, adalet kavramıyla birlikte ele alınarak değerlendirilmiştir.

-“İyi kurulmuş bir dayanışmanın şartı olması sebebiyle eşitlik, kendi varlığını sağlamak için adalete başvurur. Burada adalet, gerçek bir hareket değil, fakat bütün fertlerin menfaatini gözetten bir hesaptır” (Topçu, 2016a: 111). Topçu’nun anlayışına göre dayanışmanın temel şartı olarak görülen eşitlik öncelikle varlığını adalet sayesinde ortaya koymaktadır. Burada eşitlik ve adaleti bir arada ele alan bu anlayışta toplumu oluşturan bireylerin faydası esas alınmaktadır.

-“İslam adalet istiyor, ama adalet nasıl bir düzen içinde sağlanır? İslâm eşitlik dinidir, lâkin eşitlik hangi rejimin eseri olabilir? Bu meselelerin hiç biri hocanın kafasında yer almıştı. Bu sebepten, yeni devrin eskiyi temelden yıkan garpçılığı, serbestçe ve şiddetle hayata hâkim oldu” (Topçu, 2016a: 44).

-“Kızlarını okutmayan millet oğullarını manevî öksüzlüğe mahkûm etmiş demektir. Hüsrânına ağlasın!” (Topçu, 2016a: 69). Hiç şüphesiz Topçu’nun bu fikirleri oldukça önemlidir. Mensubu olduğu milliyetçi, dindar camia yıllarca kız çocuklarına olumsuz bakmakla itham edilmiş, gericilikle suçlanmıştır. Görüldüğü gibi

bu camianın en önemli düşünürlerinden ve dava adamlarından biri olan Topçu, iddiaların aksine hararetle kız çocuklarının okutulmasını savunmaktadır.

13. Bilimsellik Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu'nun eserlerinde bilimsellik değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 18. Değer Tablosu - Bilimsellik

Değer: Bilimsellik		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyan Ahlâkı	Doğrudan - Örtük	5
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan - Örtük	10
Türkiye'nin Maarif Dâvası	Doğrudan - Örtük	4

Tablo 18'de bilimsellik değerine toplamda 19 kez yer verilmiştir. İsyan Ahlâkı isimli eserde 5, Türkiye'nin Maarif Dâvası'nda 4, Kültür ve Medeniyet'te ise 11 kez bilimsellik değerinden bahsedilmiştir. Tüm eserlerde doğrudan ve örtük olarak bu değer işlendiği görülmektedir.

-“İlim dediğimiz, kâinatı tanıma aşkımızın çocuğu olan teknik, kültürün zaruri bir neticesidir, demiştik. Teknik, ilimlerden doğarak sanatlardan faydalanmasını da bilir. Onlarla el ele verir. Bize kâinatı daima sevimli yapar. Onda gittikçe artan başarımızı ve ona hâkimiyetimizi temin eder. Böylelikle o kültürden ibaret olan ruhumuzu kayıran vücudumuz gibidir” (Topçu, 2018: 23). İlim öğrenmek, insanın yaşadığı evrenin sırlarını öğrenmesine yönelik merak uyandırmasıdır. Topçu, eserlerinde bilimsellik değerini, ilim öğrenmek ile eş değer görmektedir.

-“Hakikat aşkını duymuş nesiller yetiştirmeden, insan hayatının değerine dair bir cümle öğretmenden, ilmin meyveleri olan, hakikatin yemişleri olan teknik vasıtaları memlekete doldurduk. Netice ne oldu? Memleketin büyük kütlesi adeta mağara devrinin hayatını yaşarken iki şehir teknik harman haline getirildi” (Topçu,

2018: 24). Bilim yaparken kültürümüzü ve manevi ruhumuzu doyurmadan yalnızca tekniğe önem vermenin sonucunda, memleketin büyük çoğunluğunun geri kalırken, tekniği geliştirdiğimiz iki şehrin gelişme gösterdiğinden yakınılmıştır.

-“İkinci zaruret, kültürümüzün çocuğu olan tekniğin, kültürün ötesine geçmesi, onun hâkimiyetini tanımış olmasıdır. Bu bizzat ilmin zaruretidir” (Topçu, 2018: 25). Topçu, ilim çalışmalarının yapılmasında yalnızca tekniğin alınmasından sık sık yakınılmıştır. Eserin birçok yerinde bu konudan bahseden Topçu’ya göre, tekniğin kültürün önüne geçmesi, kültürümüze yapılmış bir ihanettir.

-“Kendisine akıl emanet edilen insan, kendi üzerine katlanarak şahlanan bir dalga gibi kendi varlığını temaşaya kalkmış, hem kendi hamlesinin sahibi hem de onun seyircisi olabilmiştir. Ve günün birinde kendi hamlesinin dizginlerini eline alabilmiş, onu düzenleyecek iktidara ulaşmıştır. İşte bu iktidara ilim diyoruz” (Topçu, 2018: 36).

-“Biz batının iki şeyini yanlış anladık; iki yüzünü tersinden gördük; ilmini ve ahlâkını. Batılılaşmak isterken onun ilmini alıp ahlâkını almamak kararını verdik. İlimle ahlâkın aynı kökten çıktıklarını bilemedik” (Topçu, 2018: 37). Topçu, bilim ve teknikle kültür ve değerler arasındaki derin ilişkiye vurgu yapmaktadır. Ona göre, bunlar bir bütünün parçalarıdır. Dolayısıyla bilim ve teknik üretemeyen ve bunları dışarıdan ithal eden toplumlar, ahlâk ve kültür de ithal etmek durumunda kalırlar.

-“İlim, ruh için süt gibi gıdadır: onun ilk ve son gıdasıdır. Onu küçük yaşta almayan ruhlar kemik hastalığına tutulabilirler” (Topçu, 2018: 47). Bilimsellik değerinin küçük yaşlarda bireye kazandırılması ve bu değerın anne sütü almak kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır.

-“Bir kısmı cidden değerli olan ilim adamlarımızın varlığı yanında bazı profesörlerin ve ordinaryüslerin şahsî tetkik veya görüş mahsulü eserleri yoktur. Üniversite orta öğretim için bile yetiştirici ve ilmî değerde eserler ortaya koyamamaktadır” (Topçu, 2018: 85). “Üniversite elemanlarının hazırladığı lise kitapları ilmî değerden mahrum, sade ezberlenmeye mahsus ve hatalarla dopdolu kitaplardır” (Topçu, 2018: 85).

-“Her fakültenin kütüphanesinde yazılan yüzlerce doktora ve doçentlik tezi, üniversitenin ilmî seviyesini belirtmeye kâfi vesikalardır” (Topçu, 2018: 85). Topçu, toplumun en yüksek okulu olan üniversitelerin dahi bilimsellik değeri yüksek eserler ortaya koyamamasını eleştirmektedir.

-“İlim kitaplarla aktarılır. İlim zihniyeti ise ancak ruhlarda bu aşığı vermeye muktedir olan ve önceden ahlâkî hazırlık isteyen hakikat imanından doğma bir cevherdir” (Topçu, 2018: 147). Öğrenciler bir olguyu, kavramı ya da olayı ders kitaplarından kolaylıkla öğrenebilirler. Ancak gençlere bilimsellik değerinin ve hakikati öğrenme aşkının aşılması çok daha mühimdir.

-“Ahlâkî harekete gelince, o ancak ilmî hareketten hareketle araştırılmalıdır. Çünkü ahlâkî hakikat bunun ya sonuç ya da gayesidir... Buna göre ahlâkın konusu kötülük ve fazileti ortaya çıkartmak değil, bunların hangi şartlarda gözüktüklerini tespit etmektir. Onun ulaştığı sonuç şu: ‘Hayatı bilim yönetmelidir’. Kendiliğinden yegâne gerçeklik olduğu gibi, bizde de yegâne gerçek olan şey, zekâ ile anlaşılabilir” (Topçu, 2016a: 51).

-“Bilim, pragmatisttir. Gayesi tabiat olaylarıyla bizim aramızda uyum sağlayarak, onların unsurları üzerinde hâkimiyet tesis etmek ve bizi ‘tabiatın hükümlerine’ yükseltmektir” (Topçu, 2016a: 51). Bilimin faydacı yönünden ve amacının, insanların doğaya hâkim olabilmesini sağlamak olduğundan bahsedilmektedir.

-“Bilimin görevi, tabiatı tanzim etmek ve ondan akla uygun münasebetler kurmaktır. Bilim, tabiatın şemalar haline konulmasıdır; böylece duyulur verilerin nizamını sağlar” (Topçu, 2016a: 130).

-“Bilim gayecidir. Gidiş istikameti insanlığın yarımına bağlıdır. Her ilmî disiplinin kendine has ve konusu tarafından belirlenmiş olan bir uygulaması vardır. Bilim, duyumun verilerini tanzim etmek suretiyle onları kesin bir ifade şekline bağlar” (Topçu, 2016a: 130). Topçu burada; bilimin amacının insanlığa faydalı işler yapmak olduğunu, bunu gerçekleştirirken kendine has yol ve yöntemleri izlediğini ifade etmektedir.

-“Bilim, kurulmuş formüller ve yerleşik münasebetler şeklindeki bir beşerî bilginin sadece neticelerini kullanır” (Topçu, 2016a: 131).

-“Uzviyetten ilme, ilimden felsefeye, felsefeden sanata ve ahlâka ve nihayet dine yükselmemiz lâzımdır. Böyle adım adım yürüyüş, hasta, hem de şaşkın bir nesli Allah’a götüren yolda yeniden canlandırabilir. Bu iş maarif işidir ve bir neslin kurtuluşunu ancak maarifinin yükselmesinde aramak lâzımdır” (Topçu, 2016b: 29).

-“Öğretime, keyfiyet değil, kemiyet değeri verildi. Çok sayıda mektep açmak, diploma dağıtmak yarışı, öğretimi cansız ve kansız bıraktı. Okuma yazma bilenlerin sayısı arttırıldıkça öğretim değerinden kaybetti. İlim ideali cemiyetçi halk eğitime feda edildi” (Topçu, 2016b: 99). Öğretimin istenilen seviyeye gelebilmesi için bilimsellik değerinin yaşatılması gerekir. Eğer bu değer kazandırılmadan eğitim yapılmaya devam edilirse, diploması olan, ancak bilimsellikten uzak nesiller yetişmeye devam edecektir.

-“Her şeyden evvel memlekette ilim esaslarına dayanan tarafsız ve tam bir tarih kültürünün geniş bir neşriyata bağlanması ve mekteplerde büyük önemde yer tutması lâzımdır” (Topçu, 2016b: 195- 196). Topçu, tarih öğretiminde tarafsız ve ilmi esaslara dayalı bilimsel araştırmaların yapılmasını ve buna okullarda daha çok ağırlık verilmesini önermektedir.

14. Dayanışma Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu’nun eserlerinde dayanışma değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 19. Değer Tablosu - Dayanışma

Değer: Dayanışma		
Eser Adı	Verilme Durumu	f
İsyân Ahlâkı	Doğrudan - Örtük	20
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan - Örtük	5
Türkiye’nin Maarif Dâvası	Doğrudan - Örtük	6

Tabloda görüldüğü üzere dayanışma değerine toplamda 31 kez yer verilmiştir. Doğrudan ve örtük olarak İsyân Ahlakı’nda 20, Kültür ve Medeniyet’te 5, Türkiye’nin Maarif Davası’nda ise 6 kez değinilmiştir.

- *“Daha acı bir determinizm bilgisizliği: Memleket ve millet kurtarmak için nice nesillerin politikada soluğu almaları da aynı hataya dayanmaktadır. Zira kurtarıcı olduğuna inandığınız ruh ve kültür, nesillere aşılamadan, sandalyelerin şahıs değiştirmesinde ne fayda umulur?”* (Topçu, 2018: 46). Memleketin içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için toplumun birlik ve dayanışma içerisinde olmasının, bir kahraman yahut kurtarıcı aramaktan daha elzem olduğunu dolaylı olarak ifade etmektedir.

- *“Küçük derelerin gayesi birleşip deniz olmaktır. Kâinatımızın bütün hadiseleri basamak basamak yükselmekle, yükseklerdeki bir ummana ulaşmak istiyor. Her şey. Hepsinin gayesi olana doğru tekâmül yolundadır”* (Topçu, 2018: 46). Tabiatın doğasında birlik içerisinde hareket ederek bütüne ulaşmak söz konusudur. Esasen bu durum yalnızca tabiat için değil, tüm olaylar için geçerlidir.

- *“Hakla kuvvet, tahakkümle merhamet, bilgisizlikle ilim, servetle sefalet ikilikleri kendi aralarında varlığı selâmete kavuşturanın içerisinde eriyerek birleşmelidir. Bunun gibi halkla münevverin, muhafazakârla inkılâpçının, Doğulu ile Batılının birbirlerinin gözlerinin tâ içine bakarak karşılıklı kalplerini okumak suretiyle el ele vermeleri lâzımdır”* (Topçu, 2018: 55).

- *“O, müminin bütün hayatına yayılmıştır. Gerçek dindarın hareketi ibadet, sözü dua, bakışı rahmet, beraberliği kuvvettir”* (Topçu, 2018: 65). Bir inanca bağlı bulunan kişilerin yaptıkları her eylemde bir güzellik bulunmaktadır. Bunlardan biriside, başka bir mümin ile birleşerek kuvvetlenmektir.

- *“Hayatımızın her anında bize ikiye bölen ıstırapın, şu her nefesimizden taşan sefaletin sebebi, bir olmayışımız, birlikteki huzuru bulamayışımızdır”* (Topçu, 2018: 138). İnsanların manevi ve ruhsal sıkıntılarının sebebi, dayanışmanın olmadığı bir yaşayış halinde olmalarıdır. Bireyler birlik içerisinde oldukları zaman gerçek huzuru bulacak ve nefsinin ıstırap içerisinde olmaktan kurtaracaktır.

-“En küçük gayreti gerektiren bir harekette bile, vücudun bütün kuvvetleri birleşir” (Topçu, 2016a: 29). “Sosyal dayanışma doktrinleri ise, mutluluk ve faydaya yönelik dayanışmayı tavsiye etmektedir. Dayanışma ahlâkları ahlâkı tesis etmezler ama onu varsayarlar. İyilik kadar kötülük içinde dayanışma yapılabilir” (Topçu, 2016a). Sosyolojik açıdan, birlik kuramcılarının, dayanışma içerisinde mutluluk ve faydaya yönelik bir birlikteliğin yanında kötülüğünde dayanışma içerisinde yapılabileceği vurgulanmaktadır.

-“Emile Durkheim ile başlayan sosyolojizm akımı, biri tecrübî, diğeri akılcı iki ilkeyi, iyilikle vazifeyi bağdaştırmaya çalışsan bir çeşit dayanışmacılıktır” (Topçu, 2016a). Topçu, burada söz konusu kuramın dayanışmaya dayandığını anlatmaktadır. “Ruhumuzda bu hareketi ifade eden fikrin kendi kendisine yettiğini tasavvur ederiz. Hâlbuki bu fikir, bir başka fikirler manzumesine bağlıdır” (Topçu, 2016a: 43). “Zira bizi harekete iten eğilimler sadece kendi güzümüzle değil, aynı zamanda dışımızdaki şeylerin etkisiyle de ortaya çıkar” (Topçu, 2016a: 43- 44). “Tabiat bize sükûnet sunmaktadır. Onda nizam ve ahenk vardır. Orada hâkim olan kanunlar, mükemmel olarak anlaşılabilir niteliktedir” (Topçu, 2016a: 49).

-“Hazza ait bu ilk esirlikten sonra esirliğin iki şekli daha doğmuştur ki bunlar, dayanışma ve hâkimiyettir. Bunlar da başlangıçta istenmişlerdir; hayat tarafından istenmiş iki engeldirler, hayatı niteleyen bir kendiliğinden oluşun meyveleridirler” (Topçu, 2016a: 81).

-“İnsanî dayanışma bir olgudur. Bu insanın kendi başına yaşayamayacağı için kaçamadığı bir kaderidir. Çünkü sade kendi elinin emeği ile insan yaşayamaz. Gruptan koptuğu zaman tehlikelerle, hatta ölümle karşı karşıyadır” (Topçu, 2016a: 82). Topçu’ya göre toplumsal bir birliktelik, insan için zorunlu bir durumdur. Aksi takdirde gruptan ayrılan bir birey için hayatın kendisi tehlikeler barındırmaktadır.

Topçu’ya göre dayanışma, pasif ve etkin dayanışma olarak ikiye ayrılmaktadır. “Dayanışmanın iki şeklini, daha doğru söyleyişle iki derecesini ifade etmiş bulunuyoruz. Birinci safhada insan yaşamak için, başkalarıyla dayanışmayı hareket etmek gayesiyle kabul eder; bu pasif, boyun eğilen ve razı olunan bir dayanışmadır. İkincisinde ise insan, başkaları için, yeni güçlerle yeni dayanaklar meydana getirmek

suretiyle dayanışmayı yaratmış olur. İnsan esir doğar; kendi hareketini yaratmak suretiyle hürriyetini kazanır, bu da başka varlıkların kaderini bu harekete bağlamak içindir” (Topçu, 2016a: 82- 83).

-“Bourgeois’ya göre dayanışma, adaletin temelidir. İnsanlar arasında, adaleti tesis etmeyen, fakat sosyal dayanışmaya temel olması gereken bir ilk ve tabii dayanışma vardır” (Topçu, 2016a: 83). “Bu sosyal dayanışma, biyolojik bir karşılıklı bağlılık olgusundan öte ahlâkî bir işbirliği, emek beraberliğidir. Bir olgu olarak karşımıza çıkan bu ilk dayanışma bir dayanışma vazifesi haline gelmelidir. Çatışma ve yarışma birlik ve barış haline gelmelidir. “Tabiattaki haksızlığın yerine sosyal adalet olgusunu” koymalıyız” (Topçu, 2016a: 83). Sosyal adalet, dayanışmanın ve beraberliğin ortaya çıkardığı doğal bir sonuçtur.

-“Doğrusunu söylemek gerekirse, başlangıçta hürriyet yoktur, dayanışma adaletten önce geldiği gibi, hürriyetten de önce gelir. “Dayanışma olgusu hesaba katılmaksızın ne hürriyet ne de adalet tanımlanabilir”. Ferdin hürriyeti gayedir; yani “hak iddia edenler, sosyal yükümlülüklerini yerine getirdikleri takdirde haklarını kazanırlar” (Topçu, 2016a: 84).

-“Fert, kendi hürriyetini gerçekleştirmek için bile, başkalarıyla dayanışmanın yüklediği vazifeleri yapmak zorundadır. Ferdin hürriyeti ancak bu anlamda ve karşılıklı işbirliği içerisinde mümkündür. İnsanın başkalarını kazanmak için kendisinden fedakârlık yapması gerekir. Toplumu kazanmak, hareketlerin evrenini kazanmak için insan kendi kendisini feda etmelidir” (Topçu, 2016a: 85). Topçu, bireyin özgürlüğünün, toplumsal iş bölümünden kaynaklanan vazifesini yapmasına bağlı kılmaktadır.

-“Dayanımcı hareket, ancak menfaat dışı iradelere bağlandığı takdirde verimlidir. Fakat her şeyin ötesinde dayanışma fert için bir vakiadır; ferde kendisini zorla kabul ettiren bir gerçekliktir” (Topçu, 2016a: 87- 88). Dayanışma kavramı, bireylerin menfaatlerinin dışında var olduğu takdirde gerçek manasını ortaya koymaktadır.

-“Gerçekten insan, evvelâ önceki nesillerin hareketiyle hazırlanmış olan olgu dayanışmayı tanır. İnsan bu tür dayanışmanın mirasçısı durumundadır. İradî güçlerini onunla besler ve bu uçsuz bucaksız esere eklenen kendi hareketi de onu genişletir ve yeniden canlandırır” (Topçu, 2016a: 89).

-“Hâkimiyet, dayanışmanın devamı ve zorunlu tamamlayıcısıdır. Dayanışma hareketinin mümkün olabilmesi için, ferdî iradelerin birbirine yaklaşması, belli bir tarzda birleşmesi, fertlerin kendi özlemlerinde uyum sağlamaları gerekir” (Topçu, 2016a: 90).

-“Gerçekte, ne olgu olarak, ne de hak olarak devletten vazgeçilebilir. Vazgeçmek istenemez, istenmemelidir de. O, ortadan kaldırılamaz onu ortadan kaldırmak için önce dayanışmayı ortadan kaldırmak lâzımdır, zira hâkimiyet dayanışmanın zorunlu bir uzantısı ve tamamlayıcısıdır. Dayanışmayı meydana getiren her hareket, zorunlu olarak hâkimiyeti kurmaya yöneliktir. Âleme yayılan ferdî hareket, kaçınılmaz bir şekilde dayanışmaya yönelir ve aynı sebepten dolayı, hâkimiyeti beraberinde getirir” (Topçu, 2016a: 94- 95).

-“Devlet, adaleti sadece hâkim kılmakla kalmamalı, onu bilhassa öğretmelidir de. Devlet, dayanışma hareketinin şuuru olmalıdır. Devletin üstüne aldığı vazife, insanî ve evrenseldir. Onun görevi, ferdî hareketin verimini toplamak ve evrensel olabilmek için ona yeterli güç ve enerjiyi sağlamaktan ibarettir” (Topçu, 2016a). Bireylerde dayanışma duygusunun kazandırılması için öncelikle devletin bu vazifeyi üstlenebilmesi ve bu konuda çalışması sağlanmalıdır.

-“Adalet, eşitlik ve karşılıklılık ilkesine dayanır. Bu ilke de dayanışmadan doğar. Dayanışmayı meydana getiren sözleşmeye göre, şartlar bütün fertler için aynıdır. Böyle olunca adalet, sadece sosyal nizamı güvenlik altına alma endişesi taşıyan ve üzerinde uzlaşma sağlanmış bu sözleşmeye uymayı ifade etmektedir” (Topçu, 2016a: 111).

-“Millet ruhunu yapan maariftir. Maarifin düşmesi millet ruhunu yerlere serer maarife değer vermeyiş millet ruhunun yıkılışını hazırlar. Maarif hangi yönde yürürse

millet ruhu da onun arkasından gider. Şu halde millet, maarifi demektir” (Topçu, 2016b: 111).

-“Fertte olduğu gibi millet vücudunda da iki unsur birleşmiş bulunur. Biri verasetle ecdattan getirdiği, öbürü maarifle getirdiği eğitimidir. Ecdadın veraseti tarih şuuru içinde saklıdır. Eğitim ise maarifin hizmetidir” (Topçu, 2016b: 30).

-“Hayatın çokluğuna nazaran mektepte birlik vardır; hayatın kendi kendisinin dışında oluşuna karşılık mektebin vasfı kendi kendine kavuşmaktır, kendini tanımaktır. Hayatta esas olan hadise yaşamak, mektepte ise tanımaktır: Birincisi dışsallık, ikincisi içsellik ifade eder” (Topçu, 2016b: 52).

-“Neresi mekteptir? Bazen çocukluğun mukaddes hülyaları ile içine girilen sınıflı, muallimli, siyah tahtalı ve dersaneli çatı mektep olmuyor da, birkaç gencin bir kalp etrafında kendini arayan topluluğu mektep olabiliyor” (Topçu, 2016b: 57). Bir düşünce etrafında bir araya gelmek, bir dayanışma örneği olarak görülmekte ve mektep olarak nitelendirilmektedir.

-“Bütün prensiplere karşılıklı hürmet edilsin. Kalpler ve hüsnüniyetler birleşsin; derdimiz davamız bir olsun” (Topçu, 2016b: 175). Ortak bir dava etrafında birlik olmanın dayanışma örneği oluşturduğu düşünülebilir.

15. Aile Birliğine Önem Verme Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu’nun eserlerinde aile birliğine önem verme değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 20. Değer Tablosu- Aile Birliğine Önem Verme

Değer: Aile Birliğe Önem Verme		
Eser Adı	Verilme Durumu	f
İsyan Ahlâkı	Değere yer verilmemiştir.	X
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan - Örtük	3
Türkiye’nin Maarif Dâvası	Doğrudan - Örtük	4

Tabloda görüldüğü üzere “Aile Birliğine Önem Verme” değerine toplamda 7 kez yer verilmiştir. Kültür ve Medeniyet isimli eserde değere 3, Türkiye’nin Maarif Dâvası isimli eserde ise 4 kez doğrudan ve örtük olarak değinilmiştir.

-“Aile kendi çatısı altında daha dağılmadan çürütüldü. Ana-babalar, çocuklarının ahlâkına istikamet vermek şöyle dursun, onların heveslerinin hizmetindedirler. Evlâdının iç hayatını yoğurmak için en ufak emeği esirgeyen, sadece onların ceplerine dolacak madde saadetlerini emel edinen aileler, kendi yavrularının katili olduklarını bilmediler. Onların kalp ve vicdan terbiyesi yerine beden hazlarına hizmet yolunda yarışanlar, Amerikan ve Alman tezgâhlarının teknik imkânlarını çıldırasıya devşirmek için atıldıkları hayat yağması sahnesinde ruhun değerlerini çiğnerlerken çocuklarına en berbat ahlâk örneği verdiklerinin farkında olmadılar. Ömürlerini, otomobil denen bedenler sürükleyici demir kitlesini elde etmek emeliyle geçirenler, bu ruhsuz emellerini yaşattıkları çatının altında yavrularına şaki bir ruh aşısını yaptıklarından habersiz yaşıyorlar” (Topçu, 2018: 107). Aile, bireyin dünyaya geldikten sonra karşılaştığı ilk kurumdur. Çocuğa temel ahlaki değerler ailede kazandırılmaktadır. Topçu’ya göre aile içerisinde kazandırılması elzem olan bu değerler, bireye kazandırılmadığı zaman toplumsal çöküşü hızlandıracak olan nesiller ortaya çıkacaktır.

-“İşlenen cinayetten aile de sorumludur” (Topçu, 2018: 108).

-“Günümüzün apartman hayatında aileler, ağılda bölmelerine ayrılan koyunlar gibi yaşıyorlar. Aralarında dostluk ve sorumluluk duyguları şöyle dursun, geri denilen geçmişteki bağlar da kopmuştur” (Topçu, 2018: 204). Burada bir eleştiri yapılmakta, günümüzün modern denen yaşam alanlarında pek çok güzel değerimizin yok olup gittiği vurgulanmaktadır.

-“Şimdi şehirlerimiz, sayısı asrın başındaki büyük Batı şehirlerinde kurulanların sayısını bulan veya aşan fabrikalarla doluyor. Otomobiller, şehirlerin eski insan nüfusunu geçti. Televizyon işçinin evinde de var. Köylerimizin kapısını çalmak üzere. Lâkin iş hayatının, şehirlerin bütün havasını zehirleyen acıları hayatımıza buram buram saçılıyor. Otomobiller kıyma kütüğü gibi insan doğruyorlar da vicdan bundan kurtarıcı bir hareket iradesi ile kımıldamıyor. Televizyon bir iffet ve ahlak

suçlusudur. Belki yakında aileler dükkân sergileri gibi kaldırıma dökülecekler” (Topçu, 2016b: 47). Gelişen teknolojinin, toplum yapısına verdiği zarardan bahsedilirken, ailelerinde bu durumdan etkileneceği ve aile kavramının etkisizleşeceği ortaya konulmaktadır.

-“Bir mektebin gençliği, aşkın irşatlarıyla Allah'a kadar götüren yolu kalp âleminde aramıyorlarsa, o memlekette ilk aşkın beşiği olan aile mektebi yok demektir. İsteddiği kadar evli olsunlar, analar ve babalar aile kuramamışlardır” (Topçu, 2016b: 58). Ailenin temel vazifeleri vardır. Bu vazifeler içerisinde eksiklik bulunuyorsa aile mektebi, kendisinden beklenen bu vazifeleri yerine getirememiştir.

-“Ahlak terbiyesinde mektebin aile ile el ele vererek işini onunla paylaşmasını isteyenler, ailenin bugünkü yapısının farkında olmayanlardır. Bunlar aynı zamanda "aile ile devletin evrimi" kanunu denilen ufacık bilgiye de sahip değiller” (Topçu, 2016b: 202).

-“Aile; örf ve âdetlerin ve bir dereceye kadar seciyemizin hamurunun yoğurulduğu mekteptir. Sevginin ve kalp alışkanlıklarının mektebidir. Sabrın ve müsamahanın mektebidir. Fedakârlığın ve vazifeler yüklenmenin mektebidir” (Topçu, 2016b: 59). Bireyler birçok değeri ailede kazanmaktadır. Aile mektebinde kazandırılan bu değerler, bireyin gelecek yaşamında da önemli bir yer tutmaktadır.

16. Bağımsızlık Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu'nun eserlerinde bağımsızlık değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 21. Değer Tablosu-Bağımsızlık

Değer: Bağımsızlık		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyan Ahlâkı	Doğrudan	1
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan	1
Türkiye'nin Maarif Dâvası	Doğrudan - Örtük	4

Topçu kitaplarında bağımsızlık değerine toplamda 6 kez yer verilmiştir. Kültür ve Medeniyet ile İsyân Ahlâkı isimli kitaplarında 1'er kez, Türkiye'nin Maarif Dâvası isimli eserde ise 4 kez değinilmiştir.

- “Şahsi bağımsızlık, asla toplumdan kopma anlamına gelmez. Bu, ferdin gitgide karmaşık hâle gelen bir toplum yapısı üzerindeki etkisine işaret eder. Gerçekte, ferdin sosyal yapının parçasını teşkil etmesinden ziyade, toplum ferdin bir parçasıdır. Bu anlamda, bizim toplumda olmamızdan çok, o bizim her birimizin içinde bulunmaktadır” (Topçu 2016a: 88). Bireyin kişisel bağımsızlığa sahip olması, toplumdan tamamen bağımsızlaşması anlamına gelmemektedir. Aksine toplum, bireyin bir parçası olarak bağımsızlığının belirleyicisidir.

- “Elli sene evvel yabancının ruh ve davasını vatandan kovmak için kanlarını döken ecdadın çocukları yabancı okullarının eşliğinde mukaddesatlarının selâmetini dileniyorlar. Elli yıl önceki yabancıdan kurtulmak iradesi, yerini bugün yabancı sevgilere terk etmiş durumundadır. Yabancı okul, yabancı kelimeler, yabancı örfler, yabancı zevkler, yabancı kıyafetler, yabancı sermaye, işyeri olarak yabancı ülke... ” (Topçu, 2018: 90). Topçu'ya göre ne yazık ki günümüzde eğitim, kültür, moda, iktisat vb. gibi birçok konuda tam bağımsızlıktan bahsetmek mümkün değildir. Elli yıl öncesinde tümüyle bağımsız olma yolunda canı pahasına savaştan ecdadın, bugün bu değeri kaybetmiş nesilleri, yabancı sevgisi ile yaşamaktadır.

- “Her şeyden önce millet mektebinin hem kendi elimizle yıkılması, gelecekteki nesillerin bize lânet bakışlarının çevrilmesine yeter bir hadisedir.” Milletimin istiklâlini kazandım, mektebimin istiklâlinden vazgeçtim” diye övünmek sade bir vatan katiline yakışırdı. Ruhların yapıcısı olan mektebin istiklâli feda edilirken, kapitülasyonların zehirli yadigârı olan yabancı okullar bu vatanda tüneyen baykuş yuvaları halinde zehirlerini saçtılar. İstiklâl Savaşı'ndan sonra işledikleri cinayetin farkında olmayacak kadar kör ve sağır beyinler, iktisadî kapitülasyonların kaldırılmasını kurtuluş sayarak maarifte kapitülasyonların devamına göz yumdular. Gelişen zaman idarecilere o kadar şuursuzluk getirdi ki evvelki facia yetmiyormuş gibi, bir yanda kifayetsiz din okullarını artırırlarken, öte yanda batılılaşmak hevesiyle, batı dillerinde öğretim yapan okullar açtılar. Şimdi bütün millet ruhunu gömmek isteği ile liselerin hepsini yabancı dilde öğretim yapıcı hâle koymak azmindedirler. Bizde

kozmpolit zihniyetin tohumlarını genç ruhlara ilk defa serpen Mekteb-i Sultânî (Galatasaray Lisesi) açıldığı zaman bunun ‘‘Batı irfanına açılmış pencere’’ olduğunu söyleyenler, millet tarihi önünde okul eşiğinde işlenmiş ilk cinayeti alkışladılar. Çizmeli bir Fransız’ın, Napolyon’un türbesini ziyaretten zevk aldılar. Onlar, daha sonra ‘‘Hakkıdır Hakka tapan milletim istiklâl!’’ diyerek inleyen vatan bülbülünü ‘‘kör! sağır!’’ diye taşıyan vatansız kolejlinin bu kahpe saldırısını hazırladıklarını bilemeyecek kadar şuursuzlardır’’ (Topçu, 2016b: 34). Bağımsızlık yalnızca vatanı işgalden kurtarmak, kapitülasyonları kaldırmak demek değildir. Milletın kalbi olan mektebin, yabancıların elinden kurtulması ile gerçek ve tam bir bağımsızlıktan söz edilebilir. Vatanın her köşesinde kontrolsüz bir şekilde açılan yabancı okullar, milli bağımsızlığımıza yöneltilen bir silahtır.

- ‘‘Türk milliyetçiliğinin tarihte olduğu gibi tekrar yüceltilmesi için, mektebi ezen bütün bu kuvvetlerin hâkimiyetine son verilmesi lâzım geliyor. Ne denirse densin, afyon yutanın afyonu elinden almak ne kadar güç olursa olsun, ruhun ve maddenin bütün imkânları ile millet ruhumuzun kurtarılması ve büyük Türklüğün yeniden tarih sahnesine çıkarılması için, bu düşman kuvvetlerin varlığına fiilen son verilmelidir. Bol gelirli istikbal hazırlayarak değil, bu kuvvetlerin tasallutundan kurtardığımız vakit, işte o zaman çocuklarımızı ve milletimizi kurtarmış olacağız. Mesele önce bu iradeyi elde etmek, sonra bu işin nasıl yapılacağını hesaplamak meselesidir. Zamanımızın istiklâl savaşı, bu cephede açılacak savaştır’’ (Topçu, 2016b: 39). Nurettin Topçu, günümüzün bağımsızlık savaşının, mekteplerimizde yer edinen yabancı sevdasında yaşandığını dile getirmektedir. Türklüğü yeniden tarih sahnesine çıkarabilmek için, bu yabancı sevdasından bir an önce kurtulmanın zorunlu olduğunu savunduğu düşünülebilir.

- ‘‘Bir milletin bağırında yabancı mektep, yıkıcıdır; millet kültürüne sokulmuş bir hançerdir. Yabancı kültür dilenmekle, zannedilen garplılaşmak da mümkün değildir. Deve hamuru yemekle deve olunmaz, deve olarak doğmak lâzımdır. Yabancı kültür, sadece milli kültür ağacının köklerini kurutur, onu soysuzlaştırır. Çocuklarına yabancı dil öğretmek için yabancı mektebe koşanlar, pire uğruna yorganlarını yakıyorlar. Bu adamlar, bir avuç su içmek için suda boğulanlardır. Mektep ancak milli mekteptir’’

(Topçu, 2016b: 63). Topçu, eserinde; sıklıkla mekteplerimizde okutulan yabancı kültür derslerinin ve bilinçsizce batılılaşmanın topluma verilebilecek en büyük zarar olduğuna değinmektedir.

-“Adı millî olan maarifimizin iç yüzü böyle olduğu gibi dış cephesiyle de o, millî kültürle bağlarını koparmaktadır. Özel okul faciasının yanına eklenen yabancı dilde öğretim yapan okul felâketi, millet maarifine saplanmış bir hançerdir. Son yıllarda maarifimizin bütün gayreti yabancı dilde öğretim yapan liselerle kolejleri çoğaltma, yakın bir gelecekte millet okullarının yerinde bütün bu yabancı kültür yuvalarını yükseltme yolundadır. Vaktiyle mübarek vatanımızda kendi kültürlerini yaymak için sömürgelerinde olduğu gibi burada da okullarını açmak hem de bizimkilerini kapatarak açmak, bizim kültür ağaçlarımızı kurutarak kendi fidanlarını dikmek için bu yabancılar, bu yeni Haçlılar neler neler vermezler!” (Topçu, 2016b: 173).

17. Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular

Eserler incelendiğinde İsyân Ahlâkı’nda çalışkanlık değerine rastlanmazken, Kültür ve Medeniyet isimli eserde 2 defa Türkiye’nin Maarif Dâvası’nda ise 1 kez yer verildiği görülmektedir. Tablo 22’de çalışkanlık değerinde toplamda 3 kez yer verilmiştir. Nurettin Topçu’nun eserlerinde çalışkanlık değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 22. Değer Tablosu-Çalışkanlık

Değer: Çalışkanlık		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyân Ahlâkı	Değere yer verilmemiştir.	X
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan - Örtük	2
Türkiye’nin Maarif Dâvası	Doğrudan.	1

Eserler incelendiğinde İsyân Ahlâkı’nda çalışkanlık değerine rastlanmazken, Kültür ve Medeniyet isimli eserde 2 defa Türkiye’nin Maarif Dâvası’nda ise 1 kez yer

verildiği görülmektedir. Tablo 22’de çalışkanlık değerinde toplamda 3 kez yer verilmiştir.

-“*Yaratmanın zevkini biz yaşamadık*” (Topçu, 2018: 24). Yaratmak, burada çalışarak bir şeyler üretmek, ortaya çıkarmak anlamında kullanılmıştır.

-“*Bugün içimizde yapmak, yaratmak, yaşatmak ideali nedir bilmeyerek, sırf kazanmak, apartman, otomobil sahibi olmak için yaşayanlar çoğalmaktadır*” (Topçu, 2018: 24). Topçu’ya göre bir ürün, değer, düşünce sistemi ortaya koymayı amaçlamayan bir toplumun gençlerinin tek bir hayali olabileceğini dile getirmektedir. Mal mülk sahibi olma, insanı maddi doygunluğa erdirtirebilir ancak bu durum, bireyin yaratıcılığını köreltip, çalışma azim ve isteğini azaltabilir görüşünde olduğu ifade edilebilir.

-“*Hak yolculuğuna çıkan nesil, bu yoldan da gayeye ulaşılır ümit ve vehmiyle harekete geçerek şuurunu uyuşturan heyecanları ile bu yollarda yürüdü. Zira yürümek, durmaktan iyi idi*” (Topçu, 2016b: 25). Harekete geçmek ve bir çaba içerisinde olmak durarak vakit kaybedip eksilmekten iyi olarak görülmektedir.

18. Duyarlılık Değerine İlişkin Bulgular

Duyarlılık değerine Kültür ve Medeniyet isimli eserde 5 kez yer verilirken, Türkiye’nin Maarif Dâvası isimli eserde 9 kez, İsyân Ahlâkı isimli eserde ise 3 kez yer verilmiştir Nurettin Topçu’nun eserlerinde duyarlılık değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 23. Değer Tablosu - Duyarlılık

Değer: Duyarlılık		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyân Ahlâkı	Doğrudan - Örtük	3
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan - Örtük	5
Türkiye’nin Maarif Davâsı	Doğrudan - Örtük	9

Söz konusu değere Kültür ve Medeniyet isimli eserde 5 kez yer verilirken, Türkiye'nin Maarif Dâvası isimli eserde 9 kez, İsyân Ahlâkı isimli eserde ise 3 kez yer verilmiştir.

-“Tekniğin gücü, sanki dünyayı makineleştirmektedir. Evet, dünya makineleşiyor ve dünyayı makineleştirmek için teknik dizginlerini elinde tutan insan da teknik, muzaffer olur olmaz, onun zafer arabasını sürmek sevdasıyla arkasından onu büyük bir cazibe ile takip ediyor. İnsan da makineleşiyor” (Topçu, 2018: 20). Bilim ve teknik geliştiği sürece insanlar bu güce sahip olabilmek ve kontrolü elinde tutabilmek adına makineleşmeye devam edeceklerdir. Makineleşen insanda ise duyarlı bir vicdan aramanın, samanda iğne aramaktan kadar zor olacağı söylenebilir.

-“Para, her zaman insan ruhunun düşmanı idi; şimdi bütün insanlığın katili olmaktadır. Büyük sanayi, insanlığı kendi yarattığı serabın rüyada yürüyen otomat hayranı haline getirdikten sonra, onu bütün sefaletleriyle sonsuz ihtirasların kaynağı olan bu seraba doğru koşturmaktadır” (Topçu, 2018: 111). İnsanların zaafları, bedenlerini ve duygularını ele geçiren unsurlardır. Günümüzde paraya sahip olmayı hedefleyen insanlar kendi ruhlarını yok sayarak ihtiraslarına yenileceklerdir.

-“Bugün ilk mektep hocası otomat bir varlık olmuştur. Karşısında müphem heyecanlar ve rüyalarla açılan masum ruhlara elindeki klişeleri gösterir, "işte bu ıspanak, bu da patlıcandır" der, hepsi birden tekrar ederler, “bu büyüğümüz; bu da haini vatandır” der, masum ağızların hepsi birden “amin” derler: susatmaz, ibadet aşkı duyurmaz, ruhları boşlukta uçurmaz; kemali, uluhiyeti hakikati ve insanlığı sevdirmez; fedakârlık aşısı yapamaz. Eşyayı tasvir eder bitirir; direktifler halinde son hükümleri verir; çocuğu bir otomat olarak cemiyete gönderir” (Topçu, 2018: 134). Öğretmen, bireye sadece maddenin bilgisini vermekten kaçınmalıdır. Aksi halde makineleşmiş bir insan yaratacaktır.

-“Âlemin gözleri aya çevrilmişken biz ruhumuza dönelim. Kendinden geçip de kendini bütün bütün kaybeden insanlığın kendine dönüş devri yaklaşıyor. Varlığından çıkarak tekniğe, maddeye ve makineye sığınan insanlığın, bu hoyrat ve zalim unsurlardan amansız silleyi yedikten sonra "Allah'a doğru kaçacağı" gün uzak görülmüyor. Bugün bütün ruh kuvvetlerini yitiren ve kendi mukaddesatına tüküren

nesiller, kaybedilmiş nesillerdir. Bunlar hayat tarlasının çürüyen tohumlarıdır. Onlar, tarihî bir atlayış anının kurbanlarıdır. Onlar büyük insanlık ve medeniyet sahnesinin gözyaşları ile dolacak uçurumunu açtılar” (Topçu, 2018: 144). Birey duyarlılığını yitirdiği zaman, artık çürümüş bir tohumdan farkı yoktur çünkü ruhen çöküş sürecine giren makineleşmiş bedenler yavaş yavaş solmaya başlayacaktır.

-“Bugün kutsal kitaplar yerine direksiyona sarılan her el binlerce insanı ezerek şehirleri leşlerle doldurma gücüne sahiptir. Otomobil denen iğrenç sesli canavar, kalbi çürüten dünyamızın kıyma makinelerini andırıyor. Eski insan bir mezarı yelpazeleyen servinin gölgesinde bile ruhunun cennetini tasavvur edebiliyordu. Bugün yükseliş diye demirin pençesinde inleyen insan, bir gül ile baş başa günahlarını düşünemeyecek kadar şaşkındır” (Topçu, 2018: 198). Topçu’ya göre, tekniğin ortaya koyduğu en spesifik eşya, otomobildir. Bu otomobiller duyarlılığını kaybetmeye başlamış bir toplum için kıyma makinelerini andırmakta ve ilk olarak sahiplerine kıymakta, onu makinenin kölesi haline getirmektedir. Günümüzde insanların küçük bir doğa oluşumu karşısında dahi varlığını, amacını, günah ve sevabını sorgulamaması makineye karşı esir kaldığının en bariz delilidir.

-“Amerikan maariî şimdi bu memlekette yabancı asıldan olanların hummalı gayretleri ile vatana sokulmakta ve yurdun yarı münevverleri tarafından minnetle devşirilmektedir. Büyük halk kütlesi tarafından pratik değeri anlaşılan bu yeni maariî sistemi, ruhçuluk idealine memleketimizde son vererek bu vatani yakın gelecekte kör ve sağır makinelerin vatani yapmak azmindedir” (Topçu, 2016b: 31).

-“Bugün en küçüğü en büyük yere ulaştıran bir demokrasi içinde halk eğitimi, kalp terbiyesine yönelecek yerde radyoculuk ve otomobil kullanma heveslerini besleyerek insanı makine denen zehirli âletin esaretine sokmaktadır. İnsan artık başkasının kölesi olmak için çılgın bir yarışmadadır” (Topçu, 2016b: 35). İnsan, zaman içerisinde kullandığı tekniğin kölesi durumuna gelmekte ve duyarlılığını yitiren bir toplumun sıradan bir parçasına dönüşmektedir.

-“Medresenin duvarları arasında ne Kur’an’ın âlemlere taşan ruhundan bir tutam felsefe çıkarıldı, ne de sade kılıçların şakırtısı övülen Fatih’lerle Yavuz’ların Kur’an’a dem tutan ruh ve ilham dolu maceralarının manası anlaşıldı. Üç yüz yıl

ilerleyen bu ruhsuzluk ve duygusuzluk, geçen asrın içinde medresenin kapılarını birer birer kapatan maarif inkılâplarımızla sonuçlandı” (Topçu, 2016b: 41).

-“Eskilerin ruhsuzluğu, yenilerin şuursuzluğuna zaferi sağlayan asıl sebeptir. Hocanın kararmış kalbi, Garp taklitçilerinin şuursuzca getirdikleri zehri deva sandırdı. Bizi bu derece körlükle kendimizden uzaklaştırıp Haçlıların ruhuna teslim eden, İslâm adına hayatımıza hâkim olan taassubun kahrıdır” (Topçu, 2016b: 43). Geçmişte ve günümüzde ruhumuzu ilahi neşeden ve kendi idealinden uzaklaştıran unsurlar var olmuştur. Bu uzaklaşma sonucunda ise ruhlarımız Haçlı ruhuna yenik düşerek Garp taklitçiliğinde şifa aramaktadır.

-“Millet ruhu ile bağları kopartılan bugünkü okul, millete insan yetiştirmek için değil, fabrikaya usta yetiştirmek için çalışıyor. Ruhsuz, idealsiz, inançsız bir öğretim gençliğe karakter yerine hüner verecek ve insanı elbette aşağı canlıların hizasına indirecektir” (Topçu, 2016b). Topçu, okullarda verilen eğitim sonucu temel ahlaki değerlerden yoksun duyarlılığını yitirmiş ruhsuz ve idealsiz bir gençliğin yetiştirilmesini eleştirmektedir.

-“Bugünkü mektep insan ruhunu yetiştirmek için değil, makineye esir olarak midesinin saltanatını yaşamak için açılmış kapıdır. Gençler bina, fabrika, teknik hizmetinde alacakları paranın hesabını yaparak bu kapıdan giriyorlar. Elbette onda hürmet, hâyâ, vatanseverlik, sanat ve ahlâk dersleri almayacaklardır” (Topçu, 2016b: 46). Topçu, okullarda verilen eğitimin, bireyin ruhunu geliştirmekten çok uzak olduğunu ifade etmekte ve bundan şikâyet etmektedir.

-“Çocuğa her şeyi öğreten mektep, onu ne kadar düşüncesiz yapabiliyor! Daha ilkokulda bütün eşyanın bilgisini sunan, orta öğretimde cihan tarihini, cihanın coğrafyası ile birlikte genç dimağlara aktarmak isteyen bugünkü mektep pek bedbahttır. Ruhlara istikâmet verebilmekten uzakta. Mektebin perişan ettiği şuuruları, hayat insafsız pençesine geçirerek nice lüzumsuz ve katil bilgilerle doldurmakta, onlara çile devri yaşatmaktadır” (Topçu, 2016b: 56).

-“Önceden sırf bedenden ibaret maddi şahsiyete sahip olan insan, kendi iç dünyasının yaptığı hamlelerle kendi kendini yoğurarak ruhi şahsiyetini elde ediyor.

Duygular, tasavvurlar, ideallerle istekle, insana insan olan şahsiyetini kazandırıyorlar. Ruhî şahsiyet gelişerek kuvvetlendikçe, maddi şahsiyet zayıflıyor, eriyor bazen adeta yok oluyor. Vücut var olduğu halde, şahsiyet unsuru olmaktan çıkıyor. Bu olgunlaşma insanın insanlaşmasıdır. Bu hal insanın yükselişidir. Maddi şahsiyetini, mikroplardan kurtulan bir salgı bezi gibi küçülten genç, ideallerinin dünyasında yaşamaktan zevk alıyor. Bütün yüksek duygular onda başkalarına çevrilen ahlak iradesi oluyorlar. Eğer ruhî şahsiyet işlemezde maddi şahsiyet değerlendirilirse, bundan hoyratlık doğuyor. O zaman midelerin selameti için yaşıyor, bedenler kutsallaşüyor, şiir ve sanat zevkinin yerine otomobil sevdası ve maddi saadet sevgisi geçiyor, muvaffakiyetin manası maddileşiyor, ruha ait olan aşkın yerini bedenden fıskıran kin ve haset tutmaya başlıyor, stadyumda kardeş kardeşi boğazlıyor” (Topçu, 2016b: 123). “İnsanın insanlaşması” gerektiğini ifade eden Nurettin Topçu’nun burada insanın duyarlılaşması gerektiğini ifade eder.

- *“Filhakika zekâ ve ruhumuza irfan ve olgunlaşma aracı olabilmesi, liselerimizin birçok şeyler bilerek hiç düşünmesini bilmeyen bir tek makineden çıkarılmış sürü halinde kafalar değil de şahsiyet sahibi fertler, haksızlığa ve eksikliğe isyan ederek eser yaratabilen kuvvetli ruhlar yetiştirebilmesi için temel olan iş, derslerin bugünkünden farklı metotlarla ve başka ruh ve gayelerle okutulmasını temine çalışmaktır” (Topçu, 2016b). Lisede verilen eğitimle makineleşen nesiller yetiştirilmekte olduğunu gören Topçu, bunun aksine yüksek bir ruh ve şahsiyet sahibi gençler yetiştirilmesini savunmakta, bunun için de eğitim felsefemizin ve yöntemimizin kökten değişmesi gerektiğini ifade etmektedir.*

- *“Dinamik bir seri içerisinde artık benlik yoktur, çünkü aynı sebepten dolayı o artık bir önceki benlik değildir. Eğer o, makineleştiğinin farkında değilse, bu kendi şuurunun da farkında olmayışından dolayıdır. Zira, makineleştiğinin farkında olmak, hürriyet şuurunu gerektirir; bu şuur olunca da insan bazı anlarda hürriyete sahip olmadığını ve kendi kendisine ait olmadığını bilir” (Topçu, 2016a: 137). Bilinçli bir şekilde benliğinin farkında olmayan bireyin makineleştiğini dile getiren Nurettin Topçu, farkındalığın artması ile hürriyet şuurunun da ortaya çıkacağı görüşünü dile getirmektedir.*

-“Pişmanlık diyordu Fouill e, duyarlılık ve irade alanında farkına varılınca gerçekleşen şiddetli heyecan ve duygu yüklü bir fikir kuvvetidir.” (Topçu, 2016a).
“Sanatkâr az veya çok kuvvetli bir duyarlılığa sahip olan insandan ayır dır. O, başka bir âleme mensuptur” (Topçu, 2016a: 125). Kısacası duyarlılık, sanatçının en önemli değeridir.

19. Tasarruf Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu’nun eserlerinde tasarruf değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 24. Değer Tablosu-Tasarruf

Değer: Tasarruf		
Eser Adı	Verilme Durumu	f
İsyan Ahl�k�	De�ere yer verilmemiştir.	X
Kültür ve Medeniyet	De�ere yer verilmiştir.	1
Türkiye’nin Maarif Dâvası	De�ere yer verilmiştir.	1

Topçu’nun araştırmamıza konu olan kitaplarında tasarruf değerinden Kültür ve Medeniyet ile Türkiye’nin Maarif Dâvası isimli eserlerinde birer kez bahsedilmiştir.

-“İnsanlık müsrif çocuğu andırıyor. Kendi evinden ka tı, her  eyini harcadı, tüketti” (Topçu, 2018: 228).

-“Lüks ve kazanç hırsı, insanlığın ruhunu kemiren büyük sermaye saltanatı, anarşist ve maddeci kuvvetler ilerledi durdu” (Topçu, 2016b: 27). Görüldüğü  zere Topçu, özellikle kapitalizmin yayılı ına paralel giderek hâkim olan tüketim toplumu olgusundan  ik yet idir. Günümüzün tüketim alışkanlığının sıradan müsriflik olmadığını, aynı zamanda insanlığın aleyhine işleyen bir sistem sorunu olduğunu vurgulamaktadır.

20. Özgürlük Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu'nun eserlerinde özgürlük değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 25. Değer Tablosu- Özgürlük

Değer: Özgürlük		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyan Ahlâkı	Doğrudan- Örtük	18
Kültür ve Medeniyet	Doğrudan- Örtük	9
Türkiye'nin Maarif Dâvası	Doğrudan	2

Tablo 24'te özgürlük değerine toplamda 29 kez yer verilmiştir. İsyan Ahlâkı isimli eserde 17, Kültür ve Maarif adlı eserde 9 ve Türkiye'nin Maarif Dâvası isimli eserde 4 kez bu değerden bahsedilmiştir.

- “İsyan, insan hareketlerinde hürriyetin varlığını gerektirir. Aslına bakılırsa, isyan bu hürriyetin habercisidir. Eğer uysalların yanında isyancılar da varsa ve bazı ruh dünyasının kahramanları kendilerini isyankâr olmakla suçlayan insan yığınlarının aksine ıstıraplı istirahat tercih ediyorlarsa, insan hareketlerindeki bu çelişki, toplum içinde bile akıntıya karşı göğüs geren fertlerin, esaretin yanı sıra hürriyetin bulunduğu en açık delilidir” (Topçu, 2016a: 39). Bireylerin bir duruma ya da olaya karşı çıkmalarının temelinde hürriyet olgusu yatmaktadır.

- “İnsana kayıtsız hürriyet (cüz'î irade) atfedildiği zaman bundan, insanın tek başına kendi iradesiyle ve bağımsız olarak şu veya bu hareketi yapabilme gücüne sahip olması anlaşılır. Keza, insanın belirleyici bir sebebe dayanmaksızın kendi hallerinin bazılarını yaratabilme yeteneğine sahip olduğu kabul edilir. Kendimizde, yargılarımızın ve hareketlerimizin akışını kesintiye uğratabilecek veya değiştirecek bir gücün varlığını hissettiğimiz iddia edilmektedir. Hareketlerimizden önce ortaya çıkan ihtimallerin tasavvuru, zaten seçimimizin tamamen hür bir şekilde yapıldığının delili değil midir?” (Topçu, 2016a: 43). Topçu'ya göre kişinin özgürlüğünün delili,

seçimlerini yapmadan önce sonuçlarını tasavvur edebilmesidir. İnsan, hareketlerinin sonuçlarını tahmin edebilmesinden ötürü özgürdür. *“Hr varlık diye, sadece kendi mahiyetinin zorunlu kanunlarıyla var olan ve hareketleri yalnız kendisi tarafından belirlenmiş şeye diyorum”* (Ethiqu; Topçu, 2016a: 43). Nurettin Topçu, tüm eylemlerinin sonuçlarını alabilen sorumluluklarını üstlenen bireyin zgr olduğunu ifade etmektedir.

- *“Hürriyet, tam olarak kayıtsız hürriyetin karşıtı olan şeydir. Bu, insanın kendisi için en yüksek derecede ve en büyük kendiliğinden oluşla birleşmiş en mükemmel tayin edilmişliği ifade eder. şüphesiz ki, hareketlerimizin dış sebeplerle belirlenmesi, hareket kabiliyetimizi azaltır; fakat bizim için sadece dış belirleyiciler değil, aynı zamanda i belirleyicilerde vardır. Böyle olunca, hareketimiz bizzat kendimiz tarafından belirlendiği zaman hrz demektir; bu çeşit belirlenme, hareketimizin sebepsiz olduğu anlamında değil, bütün bu sebeplere kendi içimizde sahip olduğumuz anlamına gelir”* (Topçu, 2016a: 47). Spinoza ve Kant determinist bir dünyada insanın kayıtsız hürriyetinin olmadığı, ancak aklın ve hür davranışın aracı olduğu konusunda uzlaşırlar. Topçu’da bu görüşe benzer bir şekilde kayıtsız hürriyet problemini ele almış ve insanın ancak yapacaklarını hr iradesiyle belirlediği ölçüde zgr olduğunu dile getirmiştir.

- *“Hareket hürdür. Talihsiz bir şekilde hareketin inkrına meyledildiği gibi, hürriyetin de inkrına meyledilmektedir. Çünkü gerçekten hareket etmek hr olmaktır. Hareket etmeyi istemek, tabiatla bir şeyi değiştirebileceğine kani olmak, varlığın kendiliğinden oluşuna karşın direnmek demektir. Hürriyet, hareketin ortaya koyduğu bir olgudur”* (Topçu, 2016a: 53). Hürriyet olgusunu ortaya koyan, onu oluşturan hareketler ve olaylardır. Birey değişime odaklanarak hareket edebildiği zaman hürdür. *“O halde, hürriyeti tarife çalışalım. Bu “somut benliğin, kendi yaptığı hareketle olan ilişkisidir. Apaçık hr olduğumuz için, bu ilişkinin tarifi imkânsızdır. “şuurun kendiliğinden oluşu tarif edilmeye kalkışıldığında, kendiliğinden oluş etkisizlik halinde kaybolur ve bütün hürriyet tarifleri determinizme hak verir”* (Topçu, 2016a: 60).

- *“Bergsoncu anlayışta hürriyet, “etkisizlikten” ayırt edilen, “hür” bir kendiliğinden oluşa indirgenmiş bulunuyor. Hürriyet, işlenen hareketin kendisinde*

değil, fakat “belirli bir inceliğinde (nuance) veya niteliğinde” bulunmaktadır. Onu “bu hareketin, henüz var olmayanla veya olabilecek olanla ilişkisinde” aramak gerekir. Hürriyetimizin farkına bu kendiliğinden doğuştan olan sezgi sayesinde varıyoruz. Nasıl ki sezgi, kendini meydana getiren unsurları şuurun tanımlanmasına elvermeyen doğrudan bir tanıma şekli ise, hürriyetin tanımı da şuurun nezdinde öylece mümkün değildir” (Topçu, 2016a: 61). Bergson’a göre bilinçli olarak benliğe dayanan, şuurlu bir hazırlığın sonucunda ortaya çıkan bir özgürlük, determinizm ya da indeterminizm olsun ya da olmasın geçersizdir (Silifke, 2018).

- “Zira makineleştiğinin farkında olmak, hürriyet şuurunu gerektirir; bu şuur olunca da insan bazı anlarda hürriyete sahip olmadığını ve kendi kendisine ait olmadığını bilir” (Topçu, 2016a: 65). “Hürriyet bir olgudur. Onu asla yakından tanımak istemeden, hürriyetin varlığına inanmak gerekir. Zira ne zaman ki hürriyet tarif edilmek istenir, o anda daha katı bir determinizmin içine düşülür” (Topçu, 2016a: 66). “Determinizm ile hürriyet, aslında birbirine bağlı iki terimdir. Birisi olmadan diğerini tarif etmek mümkün değildir. Hürriyeti ortadan kaldırırsanız hayatta bir kendiliğinden oluş, davranışlarda bir makineleşme hâli kalır” (Topçu, 2016a: 67).

- “İnsan ancak hareketten sonra gerçekten hür olur. Çünkü hareket bizi değiştirmiştir, insan hareketten evvel ne ise yine o değildir ve sahip olduğu güçlerin gerçek ölçüsünü bilince, kendisini daha iyi tanır. İnsan, kendi kendisini tanımaya ancak kendi hareketi içinde ulaşır. Hürriyet problemi bile hareket içinde ve hareketle birlikte kendini ortaya koyucudur. Belli bir ölçüde ve bazı şartlarda mümkün olacak nazarî bir hürriyet yaratmaya çalışmıyoruz. Hürriyet bir spekülasyonun, saf bir nazariyenin meyvesi değildir; o, hareketin tam ortasında ve hareket tarafından ortaya konulur” (Topçu, 2016a: 69).

- “Hür olmak, bir hareketten sonra yeniden doğmak demektir; bir yolun sonunda yeni bir yola girmek, eşyayı değiştirmek ve kendi eliyle kendini değiştirmek demektir” (Topçu, 2016a: 70). Yani bir bakıma özgürlük öncelikle kendi seçimlerini yapabilmek ve seçimlerinin sonuçlarını üstlenebilmektir.

- “Hür hareketin, gerçek hareketin şartı, evrensel bir şekilde istenmiş olmaktır. Bir hareketin böyle istenmiş olması için, daha sonra bu tarzda istenmek üzere, önceden

inkâr edilmiş, karşı konulmuş ve reddedilmiş olması lâzımdır. İrade, kendi hürriyetini kazanmadan önce, hatta onu kazanmak üzere esir olmaktadır; tam olarak kendini istemeden önce, esirliği istemektedir” (Topçu, 2016a: 77).

-“Doğrusunu söylemek gerekirse, başlangıçta hürriyet yoktur, dayanışma adaletten önce geldiği gibi, hürriyetten de önce gelir” (Topçu, 2016a: 84). Birey, hür hareket ederse toplumsal dayanışma mümkün olmayacaktır, dayanışma geçmişten günümüze gelen bir hareket etme olgusu olduğu için, kişinin bireyselliği ve hürriyeti dayanışmayı bozacaktır.

-“Fert, sahip olduğu haklara karşılık yüklenmiş olduğu vazifelerle borçlarını öder. Fakat öte yandan, toplum ferdi kendi dayanışma sistemine sokmak için onu iki kere tehdit etmektedir. Önce, toplum kendi dışına çıkmak isteyen ferde karşı silahlanmış durumdadır. Bununla, bazılarını davranışlarıyla sadece başkalarına kötü örnek olup toplumun zayıflamasına yol açacakları gerekçesiyle mahkûm eder. İkinci olarak, başka insanlar üzerinde serbestçe hareket etmek istediği zaman da ferdin hürriyetini toplum tehdit eder; çünkü böylece, ferdin hürriyeti genişlemekte ve zorunlu olarak kendi ferdiyetinin sınırlarını aşmaktadır. Fert, hürriyetini gerçekleştirmek için bile, başkalarıyla dayanışmanın yüklediği vazifeleri yapmak zorundadır. Ferdin hürriyeti ancak bu anlamda ve karşılıklı işbirliği içerisinde (toplum hâlinde) mümkündür. İnsanın, başkalarını kazanmak için kendisinden fedakârlık yapması gerekir. Toplumunu kazanmak, hareketlerin evrenini kazanmak için insan kendi kendisini feda etmelidir” (Topçu, 2016a: 85).

-“İnsan, kendi hareketinin kötü sonuçlarından dolayı cezalandırılmaya müstahak mıdır, değil midir? İnsanın hürriyetini kabul eden görüşler, onun cezalandırılmasını haklı görmekte, bunu inkâr edenler ise aynı şekilde cezalandırmanın haklılığını da reddetmektedirler” (Topçu, 2016a: 99). Bireyin davranışlarının sorumluluğunu alabilmesi, onu davranışlarında özgür kılan bir faktör olarak görülmektedir.

-“İnsan iradesinin gücü, sorumluluğunun ölçüsüdür. Zira sorumluluk, hür iradenin belirleyicisidir. Hürriyetimizi belirleyen, onu zorunlu kılan, hürriyetimizi asla inkâr edilemez hâle koyan unsur budur. Bize sorumluluk şeklinde nüfuz eden

hürriyet, hareketlerimizde bize hâkim olur, bizi eyleme geçirtir, bizi bizzat onu istemeye mahkûm edecek şekilde suçlar. Hareketten önce sorumluyuz, fakat ancak hareket ederken hür oluruz” (Topçu, 2016a: 103). Davranışlarımızın ve düşüncelerimizin sorumluluğunu üstlenebilmek, hürriyetimizi belirlemekte ve onu zorunlu kılmaktadır.

-“Ne birinizin, ne öbürünüzün içindeki korku ve ne de her korkan canlı gibi saldıran silâhlarımız bizi susturamayacak, düşünebilen her şey üzerinde düşündüklerimizi serbestçe söylemekten çekinmeyeceğiz. Zira fikrin öz kardeşi hürriyettir. Ona sahip olmadıkları için korku ve meskenet içinde susup oturanlara, hürriyetin hiç kimse tarafından verilmeyen, belki onu almasını bilen insanlar tarafından irade ve cesaretle alınan bir cevher olduğunu göstereceğiz” (Topçu, 2018: 35).

-“İnsana tahakküm edilemez, insan esir edilmez” (Topçu, 2018). Hürriyet, öncelikle fikirleri özgürce dile getirebilmekten geçer. Yani asıl olan düşünce ve ifade hürriyetidir. O da verilmez, alınır. “Batı’da Rönesans’ın büyük kurucusu Descartes, bu düsturu âleme tanıtmakla ruhlarda demir esaret halkasını kırdı. Ona göre “hür olmayan düşünce, düşünce değildi”. İlimde ilk isyan hareketi budur” (Topçu, 2018: 39).

-“İlim düşüncesinin dayandığı bu muazzam hürriyet kanunu âlime mahsus bir malikâne midir? Yani âlim hür olsun ve hürriyet onun bir imtiyazı halinde kabul edilsin, ama halkın hayatı, halkın şuuru bu hürriyetten uzak yaşasın! İşte sarahatle ifade edilmediği halde Doğu dünyasının yaşattığı vehimlerden birisi de budur. Her şeyden evvel ilmi hepimizin aklından, âlimi cemiyetimizden ayırmak hatadır. İlim gökten inmiyor. Aramızda hayat kazanıyor. Zemin bulursa var olacak. Âlim de bizim aramızdan çıkacak. Bizim hür düşüncemiz ilme hayat verecektir” (Topçu, 2018: 40)

-“Hürriyetin en büyük ve esaslı düşmanı nedir bilir misiniz? Ruhî zaafımız” (Topçu, 2018: 40). İnsan, zaafı karşılarında yenik düşen bir canlıdır. Bu zaafı ise bireyin hürriyetinin önüne geçmektedir.

-“Esaretimizin kendi içimizden geleni ise ihtiraslarımızdır. İhtiras, her çeşit duygunun bizi demirden bir çember gibi sarıp kucaklaması halidir” (Topçu, 2018: 40). Özgürlüğün önündeki en büyük engel, bireylerin ihtiras ve istekleridir, birey bunlardan kurtulduğu vakit gerçek manada özgür olacaktır.

-“Batılı, çocuktan başlayarak insana hürmet eder, kıymet verir. Orada insanla değerlerine bağlılığın en esaslı şartı olan ferdin bütün hürriyetlerine hürmet prensibi, milletler kadar kuvvetli temellere dayanmaktadır” (Topçu, 2018: 49). Batı kültüründe özgürlük değerine verilen önemin ve insana duyulan saygının bir milleti güçlendirdiğine değinilmiştir.

-“İktisadî bünyemiz, serbest çalışma ihtirasları ile kemirilirken, ferdin bütün hürriyetini yok edici, aşırı sosyalist isteklerin darbeleri ile sarsılmaktadır” (Topçu, 2018: 75).

-“Hürriyetin var olup olamadığını mücerret bir muhakeme ile araştırmak neticesizdir. Bu sebepten onun varlığını reddeden Spinoza gibi, onun ruhtaki yaratıcılıkta barındığını iddia eden Bergson, esasta aynı hataya düştüler Zira hürriyet düşüncede değil, hareketlerimizdedir” (Topçu, 2018: 149). Topçu, eserinde Spinoza ve Bergson’un hürriyet kavramına bakış açılarını değerlendirmektedir. Spinoza’ya göre kayıtsız hürriyetin varlığından söz edilemez, Bergson’a göre ise ruhun yaratıcılığı özgürlüğünün sınırlarını belirleyebilmektedir.

-“Mesuliyet, dıştaki tesirlere karşı koyarak bizi içimizden iten ilahî kuvvettir. Dıştaki engellerin bu ilahî kuvvetle bertaraf edilmesi muallimin büyük hürriyetini meydana getiriyor. Zira vücut zincirlenir, fikir zincirlenemez” (Topçu, 2016a: 80). Bedenin hürriyeti engellense dahi, fikirler daima hür kalacaktır.

21. Barış Değerine İlişkin Bulgular

Nurettin Topçu’nun eserlerinde barış değerinden doğrudan bahsedilmemiştir.

Tablo 26. Değer Tablosu

Değer Adı: Barış		
Eser Adı	Verilme Durumu	<i>f</i>
İsyân Ahlâkı	Değere yer verilmemiştir.	X
Kültür ve Medeniyet	Değere yer verilmemiştir.	X
Türkiye'nin Maarif Dâvası	Değere yer verilmemiştir.	X

Tablo 26'da görüldüğü üzere barış değerine üç eserde de yer verilmemiştir. Ancak Nurettin Topçu'nun başka kitapları ve makaleleri incelendiğinde, bunlarda barış değerine sıklıkla yer verdiği görülebilir.

Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinden anlaşılaacağı üzere, kitaplarında birçok değeri işlemiştir. Kültür ve Medeniyet isimli eserde 116, İsyân Ahlâkı'nda 104 ve Türkiye'nin Maarif Dâvası'nda 93 kez; toplamda ise 313 kez değerlere doğrudan veya dolaylı olarak yer verilmiştir. Nurettin Topçu'nun incelenen eserlerinde yalnızca barış değerine rastlanılmamıştır. Bununla birlikte savaşların neden çıktığına değinirken, barışçıl bir bakış açısı ortaya koymaktadır.

VI. SONUÇ

Milli değerler bağlamında çocuklarımızın ve gençlerimizin ruhunda yeni bir cephe açmayı amaçlayan Nurettin Topçu, geriye bıraktığı onlarca eserde Anadolu insanına ışık tutmaya çalışmıştır. Kültür ve Medeniyet, İsyân Ahlâkı ve Türkiye'nin Maarif Dâvası isimli eserlerinden hareketle, Nurettin Topçu'nun günümüzde sosyal bilgiler değerler eğitimi kapsamında yer alan değerlerin birçoğuna eserlerinde değindiği görülmektedir. Ancak bunlara kazanım boyutunda doğrudan olmaktan ziyade, dolaylı ve örtük bir şekilde yer vermiştir.

Topçu'nun araştırmaya konu olan kitaplarında yer alan değerlerin sayısal dağılımına bakıldığında; adalet 17, dostluk 2, dürüstlük 7, öz denetim 9, sabır 1, saygı 22, sevgi 21, sorumluluk 46, vatanseverlik 43, yardımseverlik 4, estetik 31, eşitlik 7, bilimsellik 19, dayanışma 31, aile birliğine önem verme 7, bağımsızlık 6, çalışkanlık 3, duyarlılık 17, tasarruf 2 ve özgürlük değerine 29 kez yer verildiği görülür. En fazla işlenen değer, sorumluluktur. Diğer yandan incelemeye konu olan kitaplarında doğrudan veya dolaylı bir biçimde tüm değerlere toplamda 324 kez yer verdiği anlaşılmaktadır.

Diğer yandan Nurettin Topçu, Türkiye'nin Maarif Dâvası isimli eserinde Türk eğitim sistemine dikkate değer eleştiriler getirmiştir. Türk eğitim sisteminin eksik yönleri ve yanlışlarını açık ve net bir şekilde ortaya koymuştur. Eserde, öğretmenlerin ve öğrencilerin mesuliyet ve sorumluluklarının neler olduğu ve bozulan eğitim sisteminin nasıl düzeltilebileceği ile ilgili önemli öneriler yer almaktadır.

Kültür ve Medeniyet isimli eserde ise bilimin kültürün yolunu aydınlatmaya yarayan bir meşale olmasına rağmen, o meşalenin toplumumuzun elinde olmadığı vurgulanmaktadır. Kültür ve teknik birbirinden ayrılmaz birer parçadır, tekniği geliştiren ortaya çıktığı kültürdür. Ülkemizde kültür meselesi bir medeniyet sorunu halinde dile getirilmektedir. Ona göre bin yıllık tarihini ve kültürünü tanımayan, sınırsız bir şekilde Batı hayranı olanlar tarafından ortaya atılan medeniyet sorunu, milli varlığımızı baltalamaya matuf bir çalışmadan ibarettir.

Nurettin Topçu'nun doktora tezi olan İsyân Ahlâkı isimli kitabı ise ahlak felsefesi alanında yazılmış önemli bir eserdir. Blondel'in ortaya koyduğu hareket felsefesine bağlanmış bir düşünür olan Topçu'ya göre, isyanın temelinde hareket vardır. İnsanın içerisinde bulunduğu duruma boyun eğmemesi, kabul etmemesi bir harekettir ve bu hareket isyandır. Hareket olmaksızın şartların değişmesi mümkün değildir. Bu nedenle de isyan bir hareket, hareket bir isyandır. Nurettin Topçu İsyân Ahlâkı'nda felsefi bakımdan birçok çıkarımda bulunmuştur. Ayrıca hürriyet konusunu tahlil etmiş, sorumluluk şuuruna bölümler halinde ayrı ayrı yer vermiştir.

Nurettin Topçu eserlerinde çoğunlukla kültür ve eğitim konularına yoğunlaşmış, bu iki alanda Türkiye'de meydana gelen çöküşün sebeplerini incelemiştir. Topçu'ya göre Batı sevgisi kültürümüze, ahlakımıza, tekniğimize ve eğitim sistemimize çok büyük ve ciddi sorunlar açmaktadır. Batının yalnızca tekniğini ve bilimini aldığını zannederek inkılâp yapan zümreleri eleştirmekte ve ilim ile ahlakın aynı kökten beslendiğinin unutulduğunu dile getirmektedir. Topçu, milli değerlerimize sahip çıkmanın temelinde, eğitim sistemimizin köklü geleneklerine sahip çıkmanın yattığını ifade etmekte ve taklitçiliğe dayalı eğitimin ülkemize fayda sağlamayacağını söylemektedir.

“Şekil, ruh ve zihniyet bakımından milli bir eğitimi savunan Topçu, eğitimin amacını İslam'ın merkezinde olduğu milli değerlerin yeniden üretilmesi olarak görmekte ve öğretmene de bu yeniden üretim görevinde kilit bir rol vermektedir. Bu modelde eğitim sisteminin amacı öğrencilere milli değerleri aşlamak ve onları Topçu'nun milliyetçilik düşüncesinin özverili takipçileri haline getirmektir” (Taşgetiren, 2019: 49). Bu sebeple milli değerlerini gelecek kuşaklara aktarmak isteyen, bir yandan da gelecek kuşağın sorgulayan bir zihin yapısına nasıl sahip olabileceğini düşünenler Nurettin Topçu'nun zengin düşünce dünyasından faydalanabilirler.

İnsanın selametini ve buna bağlı olarak uyanışını mütevazı bir üslupla işaret etmeyi hedefleyen Nurettin Topçu, değer hükümlerine bağlı kalarak milletimizin Rönesans'ını arzulayan bir “millet mistiği” dir. Nurettin Topçu değerler eğitimi bakımından önemli bir isimdir. Dünyanın ve ülkemizin içinde bulunduğu hâli

değerlendirirken çoğu zaman bir manevi tamirata ihtiyacımız olduğundan bahsediyoruz. O zaman aklımıza Yesevi'ler, Mevlâna'lar, Yunus Emre'ler, Hacı Bektaş'lar gelir. Bu eksikliği gidermek için yol almak istiyorsak; bizi biz yapan değerlerimizi en iyi şekilde anlamış ve anlatmış olan Nurettin Topçu gibi aydınlarımız bize yol gösterecek, rehberlerimiz olacaklardır (Şen, 2016).

“Topçu’ya göre insanlar doğuştan, düşünme yetisine sahip oldukları gibi ahlak yetisine de sahiptirler. Şuurun gelişmesinde zihin eğitime lüzum olduğu gibi ahlakın gelişmesinde de ahlak eğitime ihtiyaç vardır. Nitekim çevrenin iyi şartları kötü bir insanın iyiliğe doğru yönelmesine yarayabildiği gibi çevrenin kötü şartları bir iyinin kötülüğe sürüklenmesine yol açabilir. Bu nedenle kötülükten uzaklaşmak ve iyileri daha ileri iyiliklerin seviyesine yükseltmek, ahlak eğitiminin işidir. Ahlak eğitimi ise Topçu’ya göre, sadece tek bir alanda çalışmakla olmaz. Örneğin yalnız “iyi olun!” demekle insanların iyi olmadıklarını görürüz. Elbette ahlakta öğütlerin faydası vardır. Ancak kendisine hazır olanlar üzerinde öğüt etkili olur” (Topçu, 2005a, s. 105; Cihan, 2016: 56).

Nurettin Topçu’nun incelenen eserlerinden çıkardığımız bazı sonuçları şu şekilde özetlemek mümkündür;

1. Türkiye’nin Maarif Dâvası, Kültür ve Medeniyet ve İsyân Ahlâkı isimli eserlerde, sosyal bilgiler programında yer alan çok sayıda kök ve alt değer ele alındığı görülmektedir.

2. Eserlerde en fazla sorumluluk değerine yer verilmektedir. Bozulan toplum düzeninin, sorumluluğunu yerine getirmeyen kurumlardan kaynaklı olduğu vurgulanmakta, bunun yanında ferdi sorumluluk kavramına ağırlık verilmektedir.

3. Topçu, eğitim reformunun ancak eğitim sisteminin milli ve kültürel değerlere bağlı kalınmakla mümkün olabileceği görüşündedir.

4. Değer eğitiminde, öğretmen ve idarenin öğrenciye model olması gerektiğini savunmaktadır. Öğrenciye kazandırılmak istenen değerleri, öncelikle öğretmenler ve okul yöneticileri benimsemeli ve uygulamalıdır.

Nurettin Topçu'nun değerler eğitimi açısından incelenen eserlerinden yararlanılarak şu önerilerde bulunmak mümkündür;

1. Değerler eğitimi açısından zengin bir içeriğe sahip olan Nurettin Topçu'nun eserleri eğitim fakültelerinde öğretmen adaylarına okutulmalıdır.

2. Nurettin Topçu'nun önemle üzerinde durduğu milli kültür ve milli maarif meselelerinin daha iyi anlaşılabilmesi için, bu konularda çalışma yapmış araştırmacıların fikirlerinden yararlanılmalıdır.

3. Kültür, milli ve manevi değerlerimizin aktarıcısı konumunda olmasından dolayı büyük bir önem arz etmektedir. Değer eğitimi çalışmalarında kültürel faaliyetlere yer verilmelidir.

4. Değerler eğitiminde okul ve ailenin iş birliği içerisinde olması daha fazla gerekir. Nitekim Nurettin Topçu'ya göre yarınki toplumun bütün karakteri, duygu ve düşünceleri buralarda yani aile ve okul ortamında hazırlanır (Topçu, 2016).

5. Değer eğitimi sürecinde öğretmen, öğrencinin ruhunu ve ahlakını geliştirmek istiyorsa öncelikle kendi şahsından işe başlamalıdır.

6. Nurettin Topçu'ya göre millet ruhunu yapan maariftir. Eğitime değer vermemek, milletin ruhunu yıkmak demektir. Eğitim hangi yönde olursa milletin ruhu da o yöne atılım yapacaktır. Bu sebeple milletin ruhuna değer aşısı yapmak gereklidir.

7. Nurettin Topçu'ya göre bugünkü maarif, fen ve teknik maariftir. Manevi kültürümüzü değersizleştiren fen ve teknik maddi hazların tatmini üzerine eğitim vermekte ve ahlaki kültür gerilemektedir. Bu durumu düzeltebilmek için kalp terbiyesine önem veren yeni bir maarif sisteminin kurulması elzemdir.

8. İlkokulda amaç talebenin kalbini terbiye etmek olmalı ve bu doğrultuda hakikat sevgisi henüz ilkokulda bireylere kazandırılmalıdır. İlkokulda çocuğa verilmesi gereken eşya bilgisi pek azdır.

9. Değer eğitimi sürecinde ilk işimiz çocuğa hürmet duygusunu kazandırmak olmalıdır. “İnsanlara, fikirlere, hislere, hayata hatta eşyaya bütün kainata hürmeti öğrenen çocuğun kalbi ister istemez ve kendiliğinden hemcinsi hakkında merhamet duygusuna açılacaktır” (Topçu, 2016). Böylece çocukta merhamete bağlı yardım etme isteği ve hizmet duyguları yükselecektir.

KAYNAKÇA

- AKPINAR, E. (2003). “Ortaöğretim Coğrafya Dersleri Yazılı Sınav Sorularının Bilişsel Düzeyi”, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 5-1 Yıl:2003.
- ALVER, K. (2006). “Anadoluculuk ve Nurettin Topçu”, Hece Dergisi Nurettin Topçu Özel Sayısı, Yıl:10, Sayı:109, Ankara.
- AYDIN, M. Z. (2010). “Okulda Değerler Eğitimi. Eğitime Bakış”, Eğitim- Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, 6 (18),16-19: 18
- BAKİ, Y. (2019). “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Değer Aktarımı Açısından İncelenmesi”, Değerler Eğitimi Dergisi, 17 (37) , 109-146
- BALAT, G. U. & A. BALABAN DAĞAL (2006). “Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri”, Ankara: Kök Yayıncılık.
- BALCI, F. A & YANPAR YELKEN, T. (2013). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler ve Değer Eğitimi Uygulamaları Konusunda Öğretmen Görüşleri”, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:14, Sayı:1.
- BALTACI, A. (2019). “Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?” Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (2), 368-388.
- BAYRAKTAR, L. (1998), “Bergsonculuğun Türkiye’ye Girişi ve İlk Temsilcileri”, Felsefe Dünyası, Sayı 28.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş. & DEMİREL, F. (2008). “Bilimsel araştırma yöntemleri” (14. Baskı), Ankara: Pegem Yayınları
- CİHAN, M. (2016). “Nurettin Topçu ve Ahlak Eğitimi”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED] 56, Erzurum
- CRESWELL, J. W. (2002). “Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative”. Prentice Hall Upper Saddle River, NJ.

- ÇAKIROĞLU, A. E. (2013). “Değerler Eğitiminde Korku Kültürünün Etkisi”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- ÇALIŞKUR, A., DEMİRHAN, D. & BOZKURT, D. (2012). “Değerlerin Belirli Meslek Alanları ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17 (1), 219-236.
- ÇELİK, N. (2016). “Nurettin Topçu’nun Eğitim Anlayışı ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları”, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇELİKKAYA, H. (1996). “Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi”, İstanbul: Alfa Yayınları.
- DURAN, H. & POLAT, A. (2015). “Nurettin Topçu’da Milliyetçilik ve Anadolu Milliyetçiliği”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (28).
- EKİZ, D. (2009). “Bilimsel araştırma yöntemleri”, Ankara: Anı Yayıncılık.
- ERASLAN, L. (2013). “Değerlerin Eğitiminde Sivil Toplum Katılımı ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü”, Uluslararası Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı İçinde (s.108-131). Antalya: Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü.
- GÖKTAŞ, E. (2019). “Nurettin Topçu’nun Eğitim, Öğretmen ve Okul Anlayışına Eleştirel Bir Bakış”, Harran Maarif Dergisi, 4 (1), 50- 64.
- GÜNDÜZ, M. (2015). “Muhafazakâr Modernist Bir Cumhuriyet Aydını Nurettin Topçu nun Eğitim Görüşleri”, Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, Kış-2015, Özel Sayı
- HARALAMBOS, M. (1987). “Sociology: Themes And Perfective”, London: Bell ve Hyman.
- HÖKELEKLİ, H. (2010). “Modern eğitimde yeni bir paradigma: Değerler eğitimi”, Eğitime Bakış Dergisi, 6 (18), 4-10.
- OKAY, O. (2014). “Necip Fazıl”. Dergâh Yayınları.
- ÖNCÜL, R. (2000). “Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü”, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- ÖZDEMİR, M. (2010). “Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (1) , 323-343.
- KAGITÇIBAŞI, Ç. & KUŞDİL, M. E. (2000). “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı”, Türk Psikoloji Dergisi (15) 45, 59- 79.
- KALE, N. (2008). “Nasıl Bir Değerler Eğitimi”. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Yayın Organı. 9, (58),10-17.
- KANTAR, Ş. (2014). “İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 100 Temel Eser Yoluyla Değerler Eğitimi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- KARA, İ. (Ed.). (2009). “ Nurettin Topçu”, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- KARA, İ. (2016). “Ahlak Davasına ve Muallimliğe Adanmış Bir Ömür”, Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi , (4).
- KARA, İ. (2012). “Nurettin Topçu” TDV İslâm Ansiklopedisi, C.41, Ankara, TDV Yayınları (2012).
- KARA, İsmail (2013). “Nurettin Topçu Hayatı ve Bibliyografyası”, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KARAMAN, H. (1996). “Nurettin Topçu’da Ahlaki Düşünce”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi SBE.
- KARAMAN, H. (2006). “Nurettin Topçu’da Ahlak Felsefesi”, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- KAYA, F. & AKPINAR, E. (2021). “Primary School Students’ Attitudes Regarding Freedom”, Inonu University Journal of the Faculty of Education, 22(1).
- KIRAL, B. (2020). “Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi | Journal of Social Sciences Institute | Year - Yıl 2020 | Number - Sayı 15.

- MEB (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar) Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- MEB (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Ve Kılavuzu (6-7. Sınıflar) Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- MEB (2018). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Ve Kılavuzu (4, 5, 6 ve 7.Sınıflar) Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- SİLİFKE, A. F. (2018). “Bilinç, Benlik ve Özgür İrade Ekseninde Bir Anlaşmazlık: Saf Süre İndeterminizminin Özgürlükle Uyuşmadığına Dair Nurettin Topçu’nun Bergson’a Yönelik Eleştirileri”, Meta Zihin, 1(1).
- SÖNMEZ, V. & ALACAPINAR, F. G. (2011). “Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri”, Anı Yayınları. Ankara.
- ŞEN, A. Açılış Konuşmacıları , M. K , ARICAN, M. ORÇAN, M. E, KALA (edts), 40 Yıl Sonra Nurettin Topçu “Nurettin Topçu Bugün Bize Ne Söyler?” 15, Ankara, 2016.
- VARIŞ, F. (1988). “Eğitimde Program Geliştirme Teori ve Teknikler”, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- TAŞGETİREN, Ö. (2019). “Nurettin Topçu’nun Eğitim Anlayışında Liberal Etkiler”, Muhafazakâr Düşünce Dergisi, 43-60.
- TEMELLİ, M. (2006). “Hareket, Mistisizm ve Topçu”, Hece Dergisi, Yıl 10, Sayı 109, ss. 175-177.
- TDK, (2011). “Büyük Türkçe Sözlük”, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- TOPÇU, N. (2005). “Ahlâk”, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TOPÇU, N. (2016). “Ahlâk”, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TOPÇU, N. (2018). “Kültür ve Medeniyet”, İstanbul: Dergâh Yayınları.

- TOPÇU, N. (1998). “Türkiye’nin Maarif Davası”, Dördüncü Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TOPÇU, N. (1998). “Mehmet Akif”, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TOPÇU, N. (2016a). “İsyân Ahlâkı”, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TOPÇU, N. (2016b). “Türkiye’nin Maarif Davası”, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TOSUN, N. (2006), “Nurettin Topçu ve Sezai Karakoç’ta Mevlânâ, Yunus Emre, Mehmet Âkif Algısı ve Karşılaştırması”, Hece Dergisi, Yıl 10, Sayı 109.
- YAMAN, H. , TAFLAN S. & ÇOLAK, S. (2009). “İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler”, Değerler Eğitimi Dergisi. 7, (18).
- YAZICI, K. (2006). “Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış”, TÛBAR-XIX-, SF 501 503.
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2006). “Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri”, Ankara, Seçkin Yayınları.
- YÜKSEL, S. (2005). “Kohlberg ve Ahlak Eğitiminde Örtük Program: Yeni İlköğretim Programlarında Yer Alan Ahlaki Değerleri Kazandırma İçin Bir Açılım”, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi. 5 (2).

EKLER

Ek-1

Değer Kontrol Listesi

Kitabın Künyesi: Türkiye'nin Maarif Dâvası / Nurettin Topçu / Dergâh Yayınları			
Değer Adı	Değerlendirici	Doğrudan	Örtük
Adalet		■ ■	X
Dostluk		■	X
Dürüstlük		X	■ ■
Öz Denetim		X	X
Sabır		X	■
Saygı		■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■
Sevgi		■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■
Sorumluluk		■ ■	■ ■ ■ ■
Vatanseverlik		■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■
Yardımseverlik		■ ■ ■	X
Estetik		■ ■ ■	■ ■
Eşitlik		■ ■	X
Bilimsellik		■ ■ ■	■
Dayanışma		■ ■ ■	■ ■ ■
Aile Birliğine Önem Verme		■ ■ ■	■
Bağımsızlık		■ ■ ■ ■	X

Çalışkanlık		■	X
Duyarlılık		■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
Tasarruf		■	X
Özgürlük		■ ■	X
Barış		X	X
Toplam		74	31

Ek-2

Değer Kontrol Listesi

Kitabın Künyesi: Kültür ve Medeniyet/ Nurettin Topçu / Dergâh Yayınları			
Değer Adı	Değerlendirici	Doğrudan	�rt�k
Adalet		■ ■ ■ ■ ■	X
Dostluk		■	X
Dürüstlük		X	■ ■ ■ ■ ■
�z Denetim		X	X
Sabır		X	X
Saygı		■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
Sevgi		■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■
Sorumluluk		■ ■ ■	■ ■ ■
Vatanseverlik		■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
Yardıms severlik		■	X
Estetik		■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	X
Eşitlik		■ ■	X
Bilimsellik		■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	
Dayanışma		■ ■ ■ ■	■
Aile Birliğine �nem Verme		■ ■ ■	X
Bağımsızlık		■	X

Çalışkanlık		■	■
Duyarlılık		■ ■ ■ ■ ■	X
Tasarruf		■	X
Özgürlük		■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■
Barış		X	X
Toplam		81	34

Ek-3

Değer Kontrol Listesi

Kitabın Künyesi: İsyân Ahlâkî / Nurettin Topçu / Dergâh Yayınları			
Değer Adı	Değerlendirici	Doğrudan	Örtük
Adalet		■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■
Dostluk		X	X
Dürüstlük		X	X
Öz Denetim		X	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
Sabır		X	X
Saygı		X	X
Sevgi		■	X
Sorumluluk		■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
Vatanseverlik		■ ■	■
Yardımseverlik		X	X
Estetik		■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■
Eşitlik		■ ■	■
Bilimsellik		■ ■ ■ ■ ■ ■	X
Dayanışma		■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■
Aile Birliğine Önem Verme		X	X
Bağımsızlık		■	X
Çalışkanlık		X	X

